

PRASĪBA (ACTIO)

(Latvijas Senāta prakse un komentāri)

Apkopojumu pēc Senāta Civillietu departamenta ierosinājuma sagatavoja
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa

Rīga 2023

Satura rādītājs

Ievads	4
Izmantotie saīsinājumi un apzīmējumi	6
Atslēgvārdu rādītājs	10
1. Tiesu prakse	15
1.1. Atzīšanas prasības	15
1.2. Lietiskās prasības	20
1.2.1. <i>Actio spolii</i>	30
1.2.2. <i>Hipotekāras un ķīlas prasības</i>	31
1.2.3. <i>Negatorās prasības</i>	34
1.2.4. <i>Posesoriskas prasības</i>	38
1.2.5. <i>Darba alga</i>	40
1.2.6. <i>Actio Pauliana</i>	41
1.3. Dalīšanas prasības (<i>judicia divisoria</i>)	44
1.3.1. <i>Mantošana</i>	44
1.3.2. <i>Robežu prasības</i>	49
1.4. Personiskās prasības	51
1.4.1. <i>Darba alga</i>	54
1.4.2. <i>Actio de pricario</i>	55
1.4.3. <i>Actio redhibitoria</i>	55
1.4.4. <i>Vietniecība</i>	59
1.5. Civilprocess	62
1.5.1. <i>Prasības saskaldīšana</i>	68
1.5.2. <i>Prasītāji</i>	71
1.5.3. <i>Tiesas izdevumi</i>	73
Citēto nolēmumu rādītājs	75
Likuma normu rādītājs	79
2. Komentāri	84
Mališevs K. Civilprocesa mācības grāmata. 1876	84
§ 50. Prasības jēdziens (<i>actio</i>)	84
§ 51. Prasību klasifikācija	84
§ 52. Prasības rašanās un izbeigšana	84
§ 53. Prasības celšana	84
Gambarovs J. Lekciju kurss, 1894-1895	84
A. Lietiskās un personiskās prasības	84
B. Petitorās un posesorās (īpašuma) prasības	84
C. Atzīšanas prasības	84

<i>Actio communi dividundo</i> (kopīpašuma dalīšana)	84
<i>Actio Pauliana</i>	87
Dernburgs G. Pandekti, 1906	87
Gordons R. Tiesības uz prasību 1906.	87
A. Tiesību uz prasību subjektīvais virziens.....	87
B. Tiesību uz prasību saturs	87
Bukovskis V. Actio Pauliana pēc Baltijas likumiem 1908.....	87
Guļajevs A. Īpašuma prasības brīvība 1908	87
Prasību tiesība. Konversācijas vārdnīca 1911	88
Jabločkovs T. Krievijas Civilprocesa mācības grāmata 1912	89
Gordons R. Prasījuma tiesību neesība 1912	89
Engelmans I. Krievijas Civilprocesa mācības grāmata 1912	89
Grims D. Darījumu apstrīdēšana, kurus parādnieks noslēdzis kreditoriem par ļaunu 1915	90
Vaskovskis J. Civilprocesa mācības grāmata 1917	90
1. Prasības un to veidi	90
2. Prasības elementi.....	90
Grims D. Lekcijas romiešu tiesībās 1919.....	90
§ 76. Prasības jēdziens	90
§ 77. Lietiskās un personiskās prasības.....	90
§ 78. Atlīdzības, sodošās un jauktās prasības.....	90
§ 79. Vienpusējās un divpusējās prasības	90
§ 80. Vēsturiski nozīmīgi prasību daļījumi	90
§ 82. Prasību izbeigšanās	90
§ 84. Prasību noilgums	90
Tjutrumovs I. Civilprocess 1925	90
Sinaiskis V. Personiska prasība un prasījumu tiesības, saistītas ar kreditora personu. 1928	91
Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. 1933	93
§ 71. Prasības un to veidi	93
Būmanis A. Pretenzija, prasība un prasījums. 1935	98
Siliņš A. Īpašuma prasība pie pirkuma uz nomaksu 1936.....	101
Sinaiskis V. Trūkumi tiesībās un trūkumi pašā lietā (attiesājumi) 1937	103
Pagasts J. Civiltiesiskie un publiski-tiesiskie prasījumi. 1939	103
Kalniņš V. Romiešu tiesību nozīme mūsu laikos. 1939	104
Bergmanis J. Zaudēta valdījuma atjaunošana 1940.....	105
Čakste K. Civilprocess. 1940	106

Prasītāja prasības juridiskā kvalifikācija nesaista tiesu,
kurai ir ne tikai tiesība, bet arī pienākums patstāvīgi kvalificēt prasību.
CKD 1939/357

Ievads

Civillikuma 66. gadadienā Dītrihs Andrejs Lēbers (*Dietrich André Loeber*) rakstīja, ka ap divām trešdaļām Baltijas privāttiesību balstās uz romiešu tiesībām.¹ Šī regulējuma daļa ir pārņemta 1937. gada Civillikumā. Līdz ar to Latvijas Civillikums un Grieķijas Civillikums ir vienīgās pastāvošās civiltiesību sistēmas pasaulē, kuru saknes ir meklējamas *Codex Justinianus*.² Līdzīgu atziņu jau 1939. gadā izteica romiešu tiesību speciālists Voldemārs Kalniņš.³

Tādēļ romiešu tiesību ietekme ir vērojama arī mūsdienu prasību izpratnē. Prasībām var būt gan materiālo, gan procesuālo tiesību tvērums, latīņu valodā tās dēvē par *actio*. Procesuālā nozīmē ar to saprot puses (*parta*) darbību, ar kuru tā uzsāk tiesas prāvu pret citu personu. Materiālo tiesību izpratnē *actio* ir prasījuma tiesība, kas izriet no materiālām tiesībām ar tiesībspēju apveltītajam vērsties tiesā savu materiālo tiesību aizstāvībai šo tiesību aizskāruma vai apdraudējuma gadījumā. Pēdējā nozīmē avoti saka: Dig. 44.7.51 Celsus 3 Dig. *Nihil aliud est actio quam ius quod sibi debeatur, iudicio persequendi* [no latīņu val. – Prasība nav nekas cits, kā tiesības tiesas ceļā atgūt to, kas [prasītājam] pienākas]. Attiecība starp aizsargātajām tiesībām un to aizsargājošo prasījumu materiālajā nozīmē ir tāda, ka par pilnīgām tiek uzskatītas tikai tādas tiesības, kas ir saistītas ar prasību.⁴ Civillikumā ar prasību tiesības aizsargātas vairāk nekā 200 normās.

Laika gaitā mainījušās gan prasības, gan to klasifikācijas, gan kritēriji, pēc kuriem tās sistematizē. Izplatītākais iedalījums ir liettiesiskās, personiskās un atzīšanas prasības, dažkārt atsevišķi izdala konstitutīvas, pārveidojošas u.c. prasības. Pēc izpildes veida

¹ Alexander Baron Nolde. Očerki po istorii mestnych graždanskikh zakonov, Vyp. 2: Kodifikacija mestnogo prava pribaltijskich gubernij. St.Peterburg, 1914, IX, 668 S.; sk. tālākās norādes Dietrich A.Loeber. Lettlands Zivilgesetzbuch von 1937, in Kontinuität und Neubeginn. Festschrift für Georg Brunner. Baden-Baden, 2001, S. 492–504, skat. 492.lpp. Nr. 1.

² Latvijas Republikas Civillikums. Lettlands Zivilgesetzbuch von 1937. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 36.lpp.

³ Jurists, Nr. 7/8, 1939, 151.–166. sleja. <http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pp|issue:173497|page:6>

⁴ Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. Изд. 6-е, исправленное. Кооперативное товарищество печатного и издательского дела авторов-издателей „Голос”, Киев, 1919, § 77, с. 89. *Различают иск в процессуальном и в материальном смысле*. То и другое обозначается словом *actio*. *Под иском в процессуальном смысле* понимают то процессуальное действие стороны, которым открывается судебное производство против другого лица. *Под иском в материальном смысле*, или правом иска, понимают связанное с данным материальным правом правомочие правообладателя обратиться к суду, дающее ему возможность путем установления соответствующего конкретного отношения к суду добиться судебной защиты своего материального права в случае нарушения или опасности нарушения его. В последнем смысле источники говорят: 1. 51. D. de obl. et act. 44,7 (Celsus), *nihil aliud est actio, quam jus, quod sibi debeatur, iudicio persequendi*. Соотношение между охраняемым правом и охраняющим его иском в материальном смысле таково, что только такое право считается полным, которое соединено с иском. Агґ Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. М.: Издательство „Зерцало”, 2003, § 77, с. 189.

izšķir prasības, kurās ir iespējama piespiedu izpilde, un prasības, kurās tā nav nepieciešama. Tās var celt gan vienas prāvas ietvaros, gan atsevišķi. Vēsturiski prasības dalītas arī pēc pušu stāvokļa tiesvedībā, t.i., dažās prāvās puses vienlaikus ir gan prasītāji, gan atbildētāji.

Apkopojumu veido divas daļas: Latvijas Senāta nolēmumu apskats un tiesību zinātnieku komentāri.

Pirmā daļa – tiesu prakses apkopojums – ietver 108 hronoloģiskā kārtībā sakārtotus Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta nolēmumu izvilkumus par prasību (*actio*) un tās veidiem laikā no 1919. gada līdz 1940. gadam. Apkopojumā atlasītas Senāta atziņas par prasību kvalificēšanu attiecīgās prāvas ietvaros un senatoru pamatojums tam.

Otrā daļa – komentāri – veidota kā pārskats par tiesību zinātnieku komentāriem par prasībām (*actio*) un to veidiem. Izvilkumi no K. Mališeva (V. Bukovska skolotāja), R. Gordona, J. Vaskovska, D. Grima, I. Tjutrumova, V. Bukovska, V. Sinaiska, M. Čakstes un citu autoru darbiem, kuru doktrīna ir Latvijas Senāta tiesu prakses pamatā vai attiecīgi iespaidojusies no tās.

Daudzi no šiem materiāliem ir pieejami e-formā LNDB⁵, Augstākās tiesas⁶ un citās tīmekļvietnēs. Par vienu no prasības veidiem uzrāda arī atzīšanas prasību, tādējādi šajā daļā šo apkopojumu var uzskatīt par Atzīšanas prasības apkopojuma⁷ papildinājumu.

Apkopojuma lietotāju ērtībai pirms apkopojuma ir izmantoto saīsinājumu atšifrējums, kā arī dažu svešvārdu tulkojums, Civillikuma un Civilprocesa (no)likuma normu, kā arī atslēgvārdu rādītājs. Vārdu retinājumi nolēmumu izvilkumos atbilst to pasvītrojumiem nolēmumu pirmtēkstā, kura atveide ir nedaudz pietuvināta mūsdienu valodas prasībām.

Materiālu apkopoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos Zinaida Indrūna.

⁵ <https://periodika.lndb.lv/>

⁶ <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spriedumi>, <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/latvijas-valsts-vestures-arhiva-materiali>

⁷ [Atzīšanas prasība. Starpkaru Senāta prakse un komentāri](#), pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnē.

Izmantotie saīsinājumi un apzīmējumi

As	– Latvijas Senāta Apvienotā sapulce
CKD	– Latvijas Senāta Civilais kasācijas departaments Norāde: CKD [sprieduma pieņemšanas gads] / [sprieduma numurs]
CKD kops. vai ks.	– Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta kopsēde septiņu senatoru sastāvā
CL vai Civ. lik.	– Civillikums
1864.g. CL, priv. lik., L.c.l.	– 1864. gadā izdotie Civillikumi: Baltijas Vietējo likumu kopojuma III daļa jeb Vietējo civillikumu kopojums (apstiprināts 12.11.1864.), kas bija spēkā Krievijas impērijas Baltijas guberņās – Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē (no 01.07.1865.) – un saglabāja spēku līdz Latvijas Republikas Civillikuma pilnīgai ieviešanai. Civillikumi 1935. gada redakcijā (LNDB)
CPL (1864.g. CPN) vai Civ. proc.	– Cariskās Krievijas 1864. gadā izstrādātais Civilprocesa nolikums (<i>Устав гражданского судопроизводства</i>). Ar dažādiem grozījumiem Latvijā spēkā līdz 26.11.1940.
CPL ar paskaidrojumiem	– Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem – izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: F. Konradi, T. Zvejnieks u.c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939 Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem (1939) (lndb.lv)
21/45; II, 113	– F. Konradi 1938. g. CPN komentāros Senāta lietas numurs – gadskaitļa pēdējie 2 cipari, aiz slīpsvītras lietas numurs, tad Izvilkumu grāmatas numurs un attiecīgā lpp.
f.	– Latvijas Valsts vēstures arhīva fonds, kurā tiek glabāts attiecīgais dokuments. Lielākā daļa Latvijas Senāta lietu ietverta 1535.fondā
Kr. Senāts	– Līdz 1917. gadam Krievijas Valdošais Senāts – augstākā izpildvaras un tiesu varas instance Krievijā – Civilo un Kriminālo lietu kasācijas departamenti
Kurz. zemn. lik.	– Kurzemes zemnieku likums, 1817. g. Krievijas impērijas Baltijas guberņās pieņemts likums, ar izmaiņām Latvijā spēkā līdz 1938. g.
KKD	– Latvijas Senāta Kriminālais kasācijas departaments
LCL	– Latgales civillikums jeb Cariskās Krievijas likumu kopojuma X sējuma 1.daļa, kas bija spēkā Latgalē līdz Civillikuma pilnīgai ieviešanai
p.	– pants

pkt.	– punkts
pras.	– prasība
pr. l. pr.	– prasība lietā pret
Sen.	– Latvijas Senāts
spr.	– spriedums
X sēj. 1. d. arī LCL	– Krievijas 1830. g. likumu kopojuma sējums, kurā bija Krievijas Civillikums, kas Latgalē bija spēkā līdz 1938. g., Senāta nolēmumos saīsināti – LCL – Latgales Civillikums
Vidz. zemn. lik.	– Vidzemes zemnieku likums, 1804. g. Krievijas impērijas Baltijas guberņās pieņemts likums, ar izmaiņām Latvijā spēkā līdz 1938.g.

Buk. CP māc. grām. 298. lpp.	– Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933. un attiecīgā lpp. Civīlprocesa mācības grāmata (1933) (lndb.lv)
Bukovska izd.	– Буковский В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и с разъяснениями. Рига: Гемпель и Ко, 1914.
Cvingmaņa krāj. (arī Cwingmans, Zwingmann)	– Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte zusammengestellt und herausgegeben von Victor Zwingmann. [8 sēj.] 1.–3. Bd. Rīga: Verlag von Vilhelm Betz; 4.–8. Bd. Rīga: Verlag von N. Kymmel, 1871–1888.
Erdmans (arī Erdmann)	– Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Kurland. Erster Band [1.sēj.]: Allgemeiner Teil. Familienrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1889; Zweiter Band [2.sēj.]: Sachenrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1891; Drittter Band [3.sēj.]: Erbenrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1892; 4 Bd. [4.sēj.]: Obligationenrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1894.
Isačenko V.	– Русское гражданское судопроизводство Практическое руководство для студентов и начинающих юристов. Том 1. Судопроизводство исковое. Издание третье, дополненное. С. Петербург, тип. М. Меркушева, 1910.
Izvilkumi	– Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta nolēmumu izvilkumu un tēžu periodisks izdevums „Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem”. Iznāca sējumos 1922.–1940. gadā. I–XV sējumu sastādīja senators F. Konradi un tiesnesis A. Valters; No 1936.g. tika izdots kā žurnāla „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis” pielikums, XVI Izvilkumus sastādīja senatori O. Ozoliņš un P. Leitāns. Norāde: <i>Izvilkumi</i> , [sējuma numurs], [lappuse] Daļēji pieejams: http://periodika.lv/
Mališevs K.	– Курс гражданского судопроизводства. 2-е, испр. и допол. изд., С-Петербург, тип. М.М. Стасюлевича, 1876.

Ofic. izdev.	– Ikgadējais Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumu krājums; oficiāls izdevums. Izdeva līdz 1940. gadam [1939. g. pirmais pusgads] (Rīga: Valsts tipogrāfija) Norāde: Krājums, [ieraksta numurs], [lappuse, kurā publicēts nolēmums]. Daļēji pieejams: http://periodika.lv/
Lkr. vai Lik. kr.	– Oficiālais izdevums „Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums” tika izdots no 15.07.1919. līdz 1940. gadam; sākotnējais nosaukums „Latvijas pagaidu valdības likumu un rīkojumu krājums”, no 27.10.1919.–1923. – „Likumu un valdības rīkojumu krājums” Norādīts: Lkr. [gads] / [publicētā dokumenta numurs] Daļēji pieejams: http://periodika.lv/
LVVA	– Latvijas Valsts vēstures arhīvs
TMV	– Tieslietu ministrijas žurnāls „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis”; iznāca no 1920. līdz 1940. gadam. Pieejams: http://periodika.lv/
Tjutrjumovs I.	– Гражданский процесс. Юрьев, изд. книжного магазина Я. Раудсеп, 1925.
Vaskovskis J.	– Учебник гражданского процесса. Москва, издание Бр. Башмаковых, 1917.

<i>actio nata est</i>	– latīņu val. – prasība ir celta
<i>actio aestimatoria;</i> <i>actio quantiminoris</i>	– latīņu val. – prasība samazināt pārdotās lietas cenu, ja tai izrādās trūkumi
<i>actio communi dividundo</i>	– latīņu val. – kopīpašuma dalīšana
<i>actio de in rem verso</i>	– latīņu val. – atprasījuma prasība pret personu, kas iedzīvojusies ar tiesisku darījumu, ko otra persona izdarījusi uz pārstāvības tiesību pamata
<i>actio depositi</i>	– latīņu val. – glabājuma atprasījums
<i>actio in personam</i>	– latīņu val. – prasība pret noteiktu personu (saistību tiesības)
<i>actio in rem</i>	– latīņu val. – liettiesiska prasība
<i>actio iudicati</i>	– latīņu val. – prasība par tiesas sprieduma izpildi
<i>actio negatoria</i>	– latīņu val. – īpašnieka prasība pret trešo personu, kas nelikumīgi iekļūst viņa īpašumā; aizsardzības mērķis – aizsargāt rīcības brīvību ar savu īpašumu
<i>actio Pauliana</i>	– latīņu val. – prasība atzīt par spēkā neesošu tiesisku darījumu, kas noslēgts <i>in fraudem creditorum</i>
<i>actio procesora</i>	– latīņu val. – valdīšanas aizsardzības prasība

<i>actio redhibitoria</i>	– latīņu val. – līguma atcelšanas prasība, uzliekot pārdevējam par pienākumu ņemt lietu atpakaļ, ja tai ir trūkumi
<i>actio recuperandae possessionis</i>	– latīņu val. – prasība par valdījuma atjaunošanu
<i>actiones duplices</i>	– latīņu val. – prasība, kurā abas puses ir gan prasītājs, gan atbildētājs
<i>actiones praejudiciales</i>	– latīņu val. – prasības par tiesisku attiecību (ne)esību
<i>actiones vindictam spirantes</i>	– latīņu val. – aizskartās personas prasības pret aizskārēju personīga gandarījuma dēļ
<i>Feststellungsklage</i>	– vācu val. – deklaratīvs spriedums
<i>ficta possessio</i>	– latīņu val. – fiktīvs īpašums
<i>hereditatis petitio</i>	– latīņu val. – mantojuma prasība
<i>in fraudem creditorum</i>	– latīņu val. – par ļaunu kreditoram
<i>interdicta retinendae et recuperandae possessionis</i>	– latīņu val. – valdīšanas aizsardzības veidi atkarībā no tā, vai valdīšanas traucēšana bija saistīta ar valdīšanas objekta zaudēšanu vai valdīšana bija traucēta, neatņemot valdīšanas objektu
<i>justitium</i>	– latīņu val. – laiks, kad tiesu darbība kara apstākļu dēļ pagaidām pilnīgi pārtraukta, noilguma tecējums šai laikā apturēts
<i>on call</i>	– angļu val. – pieeja pēc pieprasījuma, izsaukuma; samaksa (izmaksa) pēc pieprasījuma; kredītklāšanas darījums (<i>giro à depot, специальный текущий счет, реверсные сделки</i>)
<i>petitum(s)</i>	– latīņu val. – prasījums
<i>praescriptio</i>	– latīņu val. – noilgums, kas izbeidz prasījuma tiesības
<i>rei vindicatio</i>	– latīņu val. – lietas īpašnieka tās atprasījums no ikkatras trešās personas; šo prasību mērķis ir īpašuma tiesību atzīšana
<i>res judicata</i>	– latīņu val. – galīgs (nepārsūdzams) tiesas spriedums

Atslēgvārdu rādītājs

<i>actio ad supplendam legitimam</i> (likumīga statusa noteikums)	1928/18
<i>actio ad exhibendum</i> (lietas parādīšanas prasība)	1937/1301
<i>actio confessoria</i> (ceļa servitūta tiesības)	1921/59, 1932/780, 1932/852
<i>actio contractus</i> (zaudējumu atlīdzības prasība)	1924/260
<i>actio cum condemnatione</i> (spriedums ar piespiedu izpildi)	1927/423, 1929/869, 1933/47, 1934/565, 1935/26 kops., 1937/81, 1939/1 kops.
<i>actio de effusis vel de ejectis</i> (izliešana)	1922/278
<i>actio de in rem verso</i> (iedzīvošanās no pārstāvniecības)	1924/35
<i>actio depositi directa</i> (glabājuma apstrīdēšanas prasība)	1935/1645
<i>actio de precario</i> (atsaucama atvēlējuma prasība)	1923/121, 1932/745, 1932/821
<i>actio divisoria</i> (mantas dalīšana)	1933/639
<i>actio familiae herciscundae</i> (dzimtas mantas dalīšanas prasība)	1928/259
<i>actio finium regundorum</i> (īpašuma robežu noteikšana)	1938/832, 1938/1051
<i>actio iudicati</i> (prasība par tiesas sprieduma izpildi)	1934/974
<i>actio interdictum</i> (darbības aizlieguma prasība)	1936/722
<i>actio legis aquiliae</i> (atbildētāja vainas dēļ nodarīto zaudējumu atlīdzības prasība)	1926/99
<i>actio mandati directa</i> (ķīlas naudas atmaksas prasība)	1928/47
<i>actio nata est</i> (prasība ir celta)	1925/7, 1927/423, 1931/90, 1932/846, 1933/65, 1935/1829, 1939/192
<i>actio negatoria</i> (īpašnieka prasība pret trešo personu, kas nelikumīgi iekļuvusi viņa īpašumā)	1924/241, 1925/330, 1925/343, 1927/191, 1928/460, 1932/821, 1932/852, 1935/693, 1936/721, 1939/40

<i>actio quanti minoris</i> (prasība par vērtības samazinājumu preces defekta dēļ)		1924/260, 1928/218, 1935/1594, 1935/1636, 1936/514, 1936/1443
<i>actio quasi negatoria</i> (īpašuma lietošanas aizlieguma prasība)		1931/442, 1939/40
<i>actio Pauliana</i>		1927/167, 1928/411, 1929/36
<i>actio pignoratitia directa</i> (atņemtā atgūšanas prasība)		1921/118
<i>actio redhibitoria</i> (prasība par pirkuma atcelšanu lietas trūkumu dēļ)		1924/95, 1924/260, 1925/285, 1928/218, 1935/1636, 1938/1200
<i>actio sine condemnatione</i> (spriedums bez piespiedu izpildes)		1928/351
<i>actio spolii</i> (zaudēta valdījuma atjaunošanas prasība)		1935/388, 1935/693, 1936/722, 1936/1119
<i>Adhāsionsprocess</i>		1928/283, 1932/846
alimentācijas (uztura) prasība	bērnām	1922/80, 1933/1811, 1939/55, 1940/48 kops., 1940/50 kops., 1940/55 kops.
	laulātam	1924/54, 1930/816, 1938/28 kops.
	šķirtam	1929/869, 1934/534, 1934/565
apdrošināšana		1934/477
<i>arbitrium boni viri</i> (arbitrāžas atzinums)		1936/1443
atbildētājs blakus vai papildu prasībā		1926/283
atlīdzība jūrniekam par bezdarba laiku		1933/1649, 1940/15
atprasījuma tiesības		1921/118, 1923/121, 1929/36, 1935/1645, 1939/192
atsvabināšana no piedziņas pēc vekseļa		1937/963
atzīšana par maksātnespējīgu		1929/36
atzīšanas prasība		1922/3, 1927/278, 1935/26 kops., 1934/565, 1937/963, 1940/51 kops.
ārvalsts spriedums		1934/565, 1934/974
ceļa servitūts		1921/59, 1932/780, 1936/1119
cesija		1927/423, 1928/47, As 1938/8, 1938/1020
<i>constitutum possessorium</i> (noteikts valdījums)		1935/1645
darba alga jūrniekam		1936/530, 1940/15, 1940/711
dāvinājums		1929/36, 1938/1193

<i>jn fraudem</i>		1927/167
defekts, trūkums		1924/260, 1925/285, 1938/1200
doloza rīcība		1935/1636
<i>esceptio rei judicati</i> (izņēmuma spriedums)		1934/974
<i>ex officio</i>		1938/832
evikcijas prasība		1923/79
fiktīvs līgums		1927/167, 1928/411
fraudulozs darījums		1928/411
iebildumi, ieruna		1925/330, 1927/423
iedzīvošanās prasība		1939/1 kops.
ieilgums		1932/780
intervencijas prasība		1935/1645
iesēdējums		1929/1156
intestatmantošanas tiesības		1933/65
izpildu raksts		1937/37 kops., As 1939/1
īpašuma ideālā daļa		1927/423, 1932/584, 1933/639
īres līgums		1925/330, 1925/343, 1928/460
jūras prasība		1926/460, 1933/1649, 1934/477, 1935/412, 1936/255, 1936/530, 1937/575, 1938/993, 1939/357, 1940/15, 1940/711
<i>Justitium</i> laiks		1931/90, 1933/47
kopīpašums		1933/639 (ideālā, reālā daļa)
kuģa hipotēka		1935/575
ķīla(s)	nauda	1928/47
	rokas	1921/118, 1928/411, 1935/1645
laulības šķiršana		1922/3, 1928/351
līdzīpašnieki		1939/40
līdzīrnieka prasība par īres maksu		1933/2429
lombardēšana		1928/47, 1928/411
ļauna ticība (<i>mala fide</i>), ļaunprātība		1925/285, 1927/167, 1935/1636
mandāta attiecības		1928/47
mantojuma prasība (<i>hereditatis petitio</i>)		1924/112, 1925/7, 1928/259
mantojuma	ideālā daļa	1925/7, 1926/214, 1933/47
	reālā daļa	1926/214, 1933/47
	dalīšana	1936/1497
mantinieka statuss		1928/18
mežsargu nekustamais īpašumu		1925/7, 1927/423, 1928/18, 1931/90
nekorroborētu tiesību sekas		1926/99

noilgums		1924/95, 1924/112, 1925/7, 1927/423, 1931/90, 1932/846, 1933/65, 1935/1594, 1936/514, 1936/1497, 1938/1051, 1939/192, 1940/5 kops.
noma		1935/693 (veikala telpas)
nozaudēta vekseļa atjaunošana		1939/1 kops.
obligatio ex delicto (vairāku personu kopīgi veikta nosodāma darbība)		1922/278
on call		1928/411
ordre publice		1934/565
parāds		1935/1829
parādnieka statuss		1929/36
paternitāte		1935/15 kops.
petitora (petitoriska) prasība		1933/639, 1935/693
piekritība		1935/1792, 1938/832
pilnvarojuma (ne)esība		1924/35
posesoriska (valdīšanas aizsardzības prasība)		1921/59, 1926/99, 1933/639, 1935/693, 1936/1119
prasības kvalifikācija		1921/59, 1923/121, 1924/241, 1926/460, 1927/423, 1931/442, 1932/821, 1933/639, 1935/388, 1935/575, 1936/514, 1936/721, 1939/357, 1940/15
prasības	apvienošana	1922/3, 1936/1139, 1940/51 kops.
	grozīšana	1922/216, 1926/214, 1936/1443
	palielināšana	1928/351
	samazināšana	1935/1792
	saskaldīšana	1922/80, 1923/351, 1928/229, 1933/1455, 1933/1811, 1934/534, 1936/1438, 1937/646, 1938/28 kops., 1938/1193, 1939/643, 1940/55 kops.
prasības pamats		1926/99, 1928/425, 1928/460, 1932/584, 1933/65, 1935/15 kops., 1936/1438, 1938/1020, 1938/1193, As 1939/1, 1939/643, 1940/50 kops.
prasības priekšmets		1923/351, 1927/432, 1928/259, 1928/425, 1930/816, 1935/388, 1937/646, 1937/1301, 1938/28 kops., 1938/1193, As 1939/1
prasību (ne)identitāte		1933/505
prasījuma tiesību un prasības izcelšanās diena		1935/1829, 1940/5 kops.

prasītāja kā lieciniece	1935/15 kops.
prasītājas nāve, tiesības turpināt prāvu	1940/37 kops.
prejudiciāla prasība	1927/423, 1929/869, 1933/47, 1937/81
preklusīvs termiņš	1924/112, 1931/90
pretprasība	1921/118, 1925/330, 1928/229, 1936/514
pūra izprasīšana	1928/259
regresa prasība	1923/79
<i>res judicata</i>	1933/1811, 1938/1020, 1939/1 kops., 1940/48 kops.
servitūts	1932/780, 1936/1119
sevišķa ar likumu pamatota [jūras] prasība	1933/1649, 1936/255
suspensīvs nosacījums	1927/167, 1928/218
solidāra atbildība	1922/278, 1933/2429, 1936/530
svešu lietu pārziņa	1932/584
šķirtas sievas statuss	1922/3, 1928/351, 1929/869, 1940/37 kops.
testaments	1928/425
testamenta atjaunošana mortifikācijas ceļā	1933/65
tiesas un lietas vešanas izdevumi	1926/283, 1929/85
tiesību valdīšanas aizsardzība	1932/745
traucēts valdījums	1921/59, 1935/388, 1935/693, 1936/722, 1936/1119
trešā persona	1923/79, 1924/54, 1926/99, 1927/278, 1928/411, As 1938/8
usufruktuārs	1932/852
vaina (laulības šķiršanā)	1924/54, 1928/351, 1929/869, 1938/28 kops.
vekselis	1932/846, 1933/505, 1937/963, 1938/1020, As 1939/1, 1939/1 kops., 1940/51 kops.
vindikācijas prasība (<i>rei vindicatio</i>)	1924/241, 1927/191, 1932/821, 1935/693, 1936/721
virsstundas	1935/1792

1. Tiesu prakse

1.1. Atzīšanas prasības⁸

CKD 1922/3

Priv. lik. 158. un 159.panti⁹ nebūt neizslēdz prasību dēļ precēšanas un atzīšanas par šķirtu sievu apvienošanu viena prāvā, bet gan pielaiž šādu prasību apvienošanu vienā prāvā, kā atsevišķus šādus prasības punktus... Likums par laulību un šinī likumā paredzētā noteikšana, kas vainīgs pie šķiršanās, šinī gadījumā jau tamdēļ vien nevar krist svarā, ka pr. lik. 158.p. jau paredz šādu gadījumu civiltiesiskās sekas un piešķir par šķirtu sievu atzītai prasītājai visas tās tiesības, kādas pieder šķirtai sievai, kuras vīrs atzīts par vainīgo pusi pie šķiršanas.

(1922.g. 27.janv. spr. Nr. 3, Annen pr. 1. pr. Jakobsonu.)

CKD 1927/278

Prasītājs lūdzis uzlikt atbildētājam, kā izīrētājam, par pienākumu nodot prasītājam, kā īrniekam, tirgotavas telpas atbildētājam piederošā namā; tādā kārtā prasītājs nemaz nav cēlis tiešu *actio cum condemnatione*, t.i., prasību par īres priekšmeta, veikala telpu nodošanu viņam, bet gan cēlis prejudiciālu (atzīšanas) prasību (Feststellungsklage), t.i., domājis ar tiesas spriedumu nodibināt atbildētāja pienākumu izpildīt īres līgumu ar prasītāju.

Prasība pret trešo personu, kura tagad ieņem tās pašas telpas it kā īrnieks, t.i., prasība par noslēgtā it kā starp šo trešo personu un izīrētāju īres līguma atcelšanu, prasītājam būtu bijis jāceļ tikai tad, ja viņš domātu prasīt runā stāvošās telpas tiešo nodošanu prasītājam, atņemot tās trešai personai (Senāta civ. kas. dep. spried. 1927.g. Nr. 162,¹⁰ Fainberga lietā); šādu prasību prasītājs būtu varējis celt tikai tad, ja viņš varētu pierādīt, ka trešā persona zinājusi, ka telpas tikušas agrāki izīrētas jau prasītājam (Kriev. Sen. civ. kas. dep. spried. 1880.g., Nr. 118 Šestakova lieta).

Tāpēc Apgabaltiesai nebija likumīga pamata tagadējo prasību atraidīt uz tā pamata, ka prasītājs iepriekš nav cēlis prasību kopā pret tagadējo atbildētāju un trešo personu, kas tagad ieņemot telpas kā īrnieks, un ka tiesa nav vēl atzinusi par spēka neesošu starp šādām divām personām uz to pašu īres objektu noslēgto īres līgumu.

(1927.g. 27.okt. spr. Nr. 278, Osina pr. 1. pr. Pabērzu.)

⁸ *Actiones praejudiciales* – tiesisko attiecību prasība pieder pie lietiskām prasībām. Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. Изд. 6-е, исправленное. Кооперативное товарищество печатного и издательского дела авторов-издателей „Голос”, Киев, 1919, § 77, с. 89.

⁹ Nav pārņemti. 158. Saderināto kopošanās dod pavestai līgavai tiesību prasīt, lai noslēdz laulību. Ja viņas prasību atzīst par pamatotu un nolemj noslēgt laulību, bet līgavainis, neraugoties uz to, tomēr triju mēnešu laikā nestājas pie laulības noslēgšanas, tad attiecīgai tiesai, ja līgava to lūdz, jāizsludina viņa par viņas saderinātā šķirtu sievu, atļaujot viņai prasīt atbilstošās tiesības laicīgā tiesā.

159. Jaunavai, kas pavesta ar noteiktu precības solījumu, ir tiesība celt tādu pašu prasību kā pavestai līgavai (158.pants). Bet šī tiesība atkrīt, ja prasītājai ir bijuši līdzīgi neatļauti sakari arī ar citiem, vai ja atbildētājs kopošanās laikā bijis nepilngadīgs, bet viņa bijusi par to daudz vecāka. Atrairnēm nav tiesības celt šādu prasību.

¹⁰ Ofic. izdev., 60.ieraksts, 74.lpp.; III Izvilkumi, 55., 64., 94.lpp.

CKD 1934/565

Prasība par laulības šķiršanu pieder pie prasībām, kas vērsti uz juridisku attiecību radīšanu, grozīšanu vai izbeigšanu (Rechtsgestaltungs – vai Bewirkungsklagen, правопреобразовательные иски) un ka šādās prasībās taisītie spriedumi (pretēji spriedumiem izpildīšanas prasībās, Leistungsklagen, иски с исполнительной силой) vispār nav padoti vienam no likumā paredzētiem izpildīšanas veidiem (Civ. proc. nol. 1060. (933.)p.), kādi iespējami tikai izpildīšanas prasībās. Spriedumi laulības šķiršanas lietās neparedz kādu izpildījumu no atbildētāja puses (kā tas ir pie *acitiones cum condemnatione*) un to „izpildīšana” izpaužas tikai iekš tā, ka spriedums piesūtāms dzimtsarakstu nodaļai un garīgo lietu pārvaldei dēļ attiecīgas atzīmes ieviešanas laulības reģistrā (Lik. par civilstāvokļa aktu reģistrāciju 35.p.). Ja tomēr Civ. proc. nolik. 932. (8141.) un 1452.panti runā par sprieduma „izpildīšanu” arī lietās par laulības šķiršanu, tad šāda terminoloģija nav juridiski precīza, jo tā neatbilst 1060. (933.) panta noteikumiem.

Ievērojot sacīto, jānāk pie slēdziena, ka Civ. proc. nol. II grām. V sadal. IX nod. par ārvalstu iestāžu spriedumu „izpildīšanu” vispār nav tieši attiecināmi uz spriedumiem lietās par laulības šķiršanu un tikai pēc analogijas tiem piemērojams augšā pievestais 1392. (1278.) p. par sprieduma pārbaudi no *ordre public* viedokļa. Īstenībā attiecībā uz ārzemju tiesu spriedumiem par laulību šķiršanu būtu jārunā nevis par to „izpildīšanu”, bet gan par to „atzīšanu” (uz ko jau aizrādījis prof. Martens savā darbā „Современное международное право цивилизованных народов”, II sēj., 372.lpp.¹¹ u. sek.).

(1934.g. 25.janv. spr. Nr. 565, Minus pr. l. pr. Minusu.)

CKD 1935/26 kops.

Tiesu palāta apmierinājusi prasību, ar kuru prasītāja lūgusi uzlikt atbildētājam par pienākumu atjaunot ar viņu laulības kopdzīvi. Tiesu palāta savā spriedumā iziet no viedokļa, ka uz CL 7.panta¹² pamata katram laulātam ir tiesība izpildīšanas prasības ceļā (*cum condemnatione*) prasīt no otra laulātā laulības dzīves atjaunošanu. Tādēļ arī Tiesu palāta aiz viņas norādītiem iemesliem atradusi par iespējamu apmierināt šo prasību, kura celta kā izpildīšanas prasība (*cum confemnatione*). Pēc Tiesu palātas domām, gadījumā, ja atbildētājs neizpildītu viņam ar tiesas spriedumu uzlikto pienākumu atjaunot laulības kopdzīvi ar prasītāju, viņam būtu piemērojama CPN 1062.pantā paredzētā sankcija.

Pretēji Tiesu palātas domām, ar spaidu līdzekļiem nav panākama labiem tikumiem un laulības idejai un mērķim atbilstoša laulības kopdzīve, par kādu runā CL 7.pants. Tādēļ neviens no laulātiem nevar prasīt no otra izpildīšanas prasības ceļā laulības dzīves atjaunošanu, jo tādas prasības apmierināšana neizbēgami novestu pie spaidu līdzekļu piemērošanas laulības kopdzīves atjaunošanā, bet tādu, ar spaidu līdzekļu palīdzību atjaunotu, laulības kopdzīvi mūsu civillikumi nepazīst.

¹¹ Мартенс Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Т. 2. Санкт-Петербург: Типография А. Бенке, 1896.

¹² Laulātiem ir tiesība prasīt vienam no otra laulības uzticību, un viņiem jādzīvo kopā un vienam otrs jāpabalsta. Patvaļīgi atteikties no šīm tiesībām un pienākumiem nav atļauts, un līgumi un normas, kas runā tam pretim, nav spēkā.

Uz laulības likuma (Lik. kr. 1921.g. 39) 51.p. pamata laulība šķirama arī uz abu laulāto vēlēšanos.

CKD 1937/963

Prasītājs cēlis CPN 239.p. paredzēto prasību, lūdzot atzīt, ka prasītājs runā esošo vekseli „ir samaksājis, un atsvabināt prasītāju no piedzinuma pēc šā vekseļa”. Pretēji prasītāja domām minētā formulējumā prasītājs nav pieteicis divus petitumus, bet gan vienu pašu petitumu: proti, prasību „lai apgāztu lūdzēja (tagadējā atbildētāja) prasījuma būtību” (CPN 239.p. 1. teik. beigās). Šādu prasību CPN 248.p. raksturo taisni kā „prasību par atsvabināšanu no piedziņas”. Kā uz pamatu vekseļa prasījuma būtības apgāšanai tagadējais prasītājs atsaucas

1) uz to, ka vekselis ticis dots tikai kā nodrošinājums kādam parādam, bet ka viņš atbildētājam nekā vairs neesot parādā, un

2) uz to, ka atbildētājas piedziņai iesniegtam prasījuma dokumentam nav vekseļa spēka, izdošanas vietas neapzīmējuma dēļ.

Miertiesnesis apmierinājis prasību uz šī otrā pamata, nolemjot atsvabināt prasītāju no piedziņas pēc minētā vekseļa. Tālāk miertiesnesis, paliekot CPN 239.p. robežās, nevarēja iet, jo 239.p. paredzētā prasība pēc tās procesuālā rakstura un nozīmes nav nekas cits, kā 226.p. un sek. p. kārtībā notikušā sprieduma pārsūdzības līdzeklis. Tāpēc miertiesnesis nevarēja arī aprādītā kārtībā atraidīt vekselprasību vai lemt atzīt vekseli par samaksātu. Šādos apstākļos prasītājam nav nedz pamata, nedz iemesla pārsūdzēt šajā lietā notikušo spriedumu, ar kuru miertiesnesis taisni apmierinājis prasītāja uz CPN 239.p. pamata celto prasību par viņa atsvabināšanu no piedziņas pēc runā esošā vekseļa (248.p.). Apelācijas un kasācijas sūdzības mērķis nav atspēkot vai apstrīdēt sprieduma motīvus, ja pats spriedums kā tāds izteic to, ko, pēc prasības rakstura un formulējuma, vēlējies panākt prasītājs. Turpretim, sprieduma motīvi gan varētu noderēt par pamatu kādas citas, patstāvīgas prasības celšanai, lai apgāztu motīvos izteikta apsvēruma vai konstatējuma pareizību, ja vien šāds motīvs nav atradis tiešu izšķiršanu sprieduma rezolutīvā daļā. Tāpēc arī miertiesneša aizrādījums sprieduma motīvos uz to, ka vekseļa samaksa neesot pierādīta šajā lietā, nevar pats par sevi ietekmēt varbūtējas jaunas tā paša prasītāja prasības, kuru mērķis būtu tā apstākļa atzīšana, ka prasītājs atbildētājam nav palicis to summu parādā, kuras nodrošinājumam ticis izdots runā esošais „vekselis”.

(1937.g. 31.augusta spr. Nr. 963, Lapše pr. 1. pr. Bučauskas piensaimnieku s-bu.)

CKD 1940/37 kops.

Ar fiziskas personas miršanu tiesiski izbeidzas tikai tās viņas tiesības un pienākumi, kuriem ir absolūts personīgs raksturs un kuri tāpēc neietilpst viņas atstātā mantojumā kā atstāto tiesību un pienākumu komplektā un nevar pāriet uz citu tiesību subjektu ne ģenerālsukcesijas, nedz singulārsukcesijas ceļā (1864.g. CL 1691.p.,¹³ 3114.p.,¹⁴ 3468.p.¹⁵). Šādas ir pirmā kārtā tās juridiskās attiecības, kuras dibinātas uz fiziskas personas ģimenes tiesībām un nesaraujami saistītas ar fiziskas personas personību

¹³ CL 382.p.

¹⁴ CL 1519.p.

¹⁵ CL 1799.p.

(sal. tēzi „a” pēc 1864.g. CL 1691.p. Bukovska izd., Sen. CKD spr. 36/1234¹⁶). Pie tām neapšaubāmi pieder pavestas līgavas tiesība prasīt laulības noslēgšanu un atzīt viņu par pavedēja – līgavaiņa šķirtu sievu, kuru paredz 1864.g. CL 158.p. un šķirtas sievas tiesības uz vīra uzvārdu.

Tomēr šajā gadījumā jāņem vērā sekojošais. 1864.g. CL 148.p. nosaka, ka bērni, kas piedzīvoti no likumīgi saderinātām personām, pieskaitāmi likumīgā laulībā piedzīvotiem, ja viņu vecāki pēc tam iestājas laulībā, kā arī tajā gadījumā, ja tiesa izsludinājusi līgavu par saderinātā ar viņu līgavaiņa šķirtu sievu. No šī likuma noteikuma izriet, ka bērni baida likumīgā laulībā piedzīvotu bērnu tiesības uz paša likuma pamata (salīdz. ar 1864.g. CL 172.p.), bet ar to priekšnoteikumu, lai vecāki iestājas laulībā, vai arī tiesa atzīst bērna māti par tēva šķirtu sievu.

Tātad, lai iestātos kāds no šiem priekšnoteikumiem gadījumā, kad līgavainis neslēdz labprātīgi laulību ar pavesto līgavu, ir nepieciešams, lai pati līgava panāktu tiesas ceļā to viņas tiesību atzīšanu, par kurām runā 1864.g. CL 158.p. Ievērojot šo tiesību absolūti personīgo raksturu, bērnam uz šādas prasības celšanu patstāvīgu tiesību nav. Bet šajā gadījumā pati līgava, vēl dzīva būdama, tomēr bija cēlusi prasību par 1864.g. CL 158.p. paredzēto tiesību atzīšanu. Ja nu tā, tad līgavas nāve pati par sevi vairs nevar atstāt iespaidu uz lietas gaitu, jo lieta izspriežama pēc tiem lietas apstākļiem, kādi pastāvējuši prasības celšanas laikā. Ja arī šajā gadījumā būtu neiespējams izpildīt tiesas spriedumu attiecībā uz laulības noslēgšanu, jo prasītāja mirusi, tad šis apstāklis nevarēja būt par iemeslu neizspriest lietu (Sen. CKD spr. 23/103¹⁷).

Tādēļ jāatzīst, ka prasītājas nāve vien nedeļa Tiesu palātai likumīgu iemeslu atstāt prasības daļu, kas izteikta prasības lūguma 3.punktā, bez caurskatīšanas. Tiesu palāta gan varēja atstāt prasības daļu par laulības noslēgšanu bez caurlūkošanas uz prasītājas pilnvarnieka lūguma pamata, bet pārējā daļā prasība viņai bija jālūko cauri pēc būtības, proti, arī daļā par prasītājas atzīšanu par atbildētāja šķirtu sievu. Formāli Tiesu palāta gan atstājusi bez caurlūkošanas šo prasības daļu. Bet patiesībā Tiesu palāta ir caurskatījusi pēc būtības arī to. Jo no Tiesu palātas kasācijas kārtībā nepārbaudāmā konstatējuma, ka parti saderinājušies un pēc tam no viņu miesīgiem sakariem piedzimusi meita M., bija nepieciešami secināms, saskaņā ar likumu, ka prasītāja atzīstama par atbildētāja šķirtu sievu, kas šajā lietas stāvoklī bija vienīgais priekšnoteikums, lai atzītu M. par dzimušu partu likumīgā laulībā (1864.g. CL 148.p., 150.p.). Ka īstenībā Tiesu palāta šo secinājumu arī taisījusi savukārt izriet no tā, ka Tiesu palāta uz augšminēto konstatējumu pamata atzinusi M. par dzimušu partu likumīgā laulībā. Tātad, pretēji pretkasācijas iesniedzēja domām, M. nebija patstāvīgas tiesības uz šo prasību, bet ir tikai tiesība uz šīs prasības turpināšanu, lai panāktu 1864.g. CL 148.p. un 150.p. viņai paredzēto tiesību realizēšanu, un īstenībā Tiesu palāta atzinusi prasītāju par atbildētāja šķirtu sievu.

(1940.g. 23.okt. kopsēdes spr. Nr. 37, E. un M.Everts pr. l. pr. N.Daulbergu.)

¹⁶ Ofic. izdev., 72.ieraksts, 64.lpp.; XIII Izvilkumi, 8.lpp.

¹⁷ Ofic. izdev., 29.ieraksts, 74.lpp.; I Izvilkumi, 38.lpp.

CKD 1940/51 kops.

Tagadējā prasības lūgumā īstenībā ir apvienotas divas prasības: CPL 239.pantā paredzētā prasība pret atbildētāju K. un CPL 3.pantā paredzētā atzīšanas prasība pret atbildētāju S. Ar šo pēdējo prasību prasītājs lūdzis atzīt, ka viņam nekas nav jāmaksā arī atbildētājam Strazdiņš pēc strīdū esošā vekseļa. Ja prasītājs būtu cēlis tikai CPL 239.pantā paredzēto prasību, tad, ievērojot CPL 240.pantu, tiesu nodeva pirmā instancē būtu samaksāta tikai pusapmērā. Prasītājs tiesu nodevu samaksājis pilnā apmērā, un šis apstāklis pierāda, ka viņš prasību nav uzskatījis vienīgi kā CPL 239.pantā paredzēto prasību.

Pret tādu divu prasību savienošānu atbildētāji zemākās instancēs iebildumus nav cēlušī, tā kā šis jautājums vispārīgi neprasa apspriešanu.

Ir nepareizs apgabaltiesas viedoklis, ka K., kas saņēmis vekseli iekasēšanai uz formāli pilnīga indosamenta pamata, nav tiesības celt vekselprasību savā vārdā. Tādas tiesības viņam ir. Bet tā kā viņš realizē nevis savas vekseltiesības, bet gan svešas, proti inkaso mandātindosanta tiesības, tad vekseļa parādniekam ir tiesības celt pret viņu visas ierunas, kādas viņam ir pret inkaso mandātindosantu (Sen. CKD spr. 34/355¹⁸). Aiz šiem iemesliem, pretēji atbildētāju domām, apgabaltiesai bija gan likumīgs iemesls pārbaudīt abu atbildētāju, K. un S., attiecības, bet, kā tas izriet no sacītā, apgabaltiesa nevarēja apmierināt prasību pret atbildētāju K. tikai tādēļ vien, ka viņa bija atzinusi par pierādītu, ka K. bija saņēmis vekseli no S. iekasēšanai, un ka tādēļ viņam nav bijušas tiesības celt prasību savā vārdā.

(1940.g. 23.okt. kopsēdes spr. Nr. 51, J.Zelmeņa pr. l. pr. A.Strazdiņš un K.Ķēniņš.)

¹⁸ XI Izvilkumi, 244.lpp.

1.2. Lietiskās prasības¹⁹

CKD 1923/79

Priv. lik. 3224., 3226.panti²⁰ attiecas uz gadījumiem, kad pārdotas mantas īstais īpašnieks cēlis t.s. evikcijas prasību un proti prasības ceļā evincē nopirkto mantu pircējam, t.i. atņem to pircējam, izņemot to no pircēja valdīšanas (*Entwehrung*: „*Vehre*” nozīmē: *Besitz*, valdīšanu); pievestie panti kategoriski neizslēdz atbildētāja (pircēja) regresa prasību pret pārdevēju, pat ja pēdējais nav kā trešā persona ticis pievilkts, bet tikai atstāj pēdējam, ja tas nav ticis pievilkts procesā, iespēju regresa prasību atraidīt, pierādot, ka regredients evikcijas procesu vedis nerūpīgi, kāda iespēja regresatam – saprotams – varētu būt tikai tad, ja viņš pats nav kā trešā persona evikcijas procesā ticis pievilkts (sk. arī Windscheid, Pandekten II. § 391. Nr. 11; 1. 53. § 1 D de evict. 21, 2, kura pievesta kā 3224.p. avots).

(1923.g. 24.marta spr. Nr. 79 Lukiša [Suniša] pr. l. pr. Kaufmani.)

CKD 1927/423

Pretēji atbildētāju domām, Tiesu palāta, atzīstot prasības *petitumu* par attiecīgi papildinātu ar prasītājas apelācijas sūdzībā izteikto papildu lūgumu un apmierinot to, kā arī prasītājas pamatlūgumu, proti, atzīt „Debesnieku” mājas par koroborējamām uz prasītājas vārdu piespriedē ideālā daļā un dot prasītājai tiesību šās mājas apstiprināt viņai šais daļās, – varēja atstāt bez ievērības un pat bez apspriešanas atbildētāju aizrādījumus uz to, ka prasībai esot prejudiciāls raksturs un ka tāpēc prasība kā tāda esot bijusi atraidāma, it kā tāpēc, ka prasītāja esot izgājusi no tā, ka viņas tiesības jau tikušas pārkāptas; īstenībā prasība, kura, kā nodibina Tiesu palāta, vērsta uz zināmas atzīmes dzēšanu zemes grāmatās un uz zināma imobila apstiprināšanu prasītājai, nemaz nav uzskatāma par prejudiciālu (civ. proc. lik. 3 [1801.] p.), bet gan par tipisku *actio cum condemnatione* (civ. proc. lik. 1.p., Senāta civ. kas. dep. spried. 1925.g. Nr. 98²¹); ja arī parti nepareizi nosaukuši prasību par prejudiciālu, tad tas neatsvabina tiesu no pienākuma no sevis attiecīgi kvalificēt prasības raksturu pēc prasības *petituma* īstā satura un nozīmes.²²

Bij. Jelgavas apgabaltiesas 1915.g. 10.marta spriedumam nav saistošas nozīmes priekš prasītājas, kura tai lietā nav dalību ņēmusi un kura nav uzskatāma par toreizējo prasītāju tiesību ņēmēju; tas fakts vien, ka tagadējai prasītājai būtu bijusi tiesība uz civ. proc. lik. 795.p. pamata lūgt minēto spriedumu atcelt, nemaz neatņem viņai tiesību tomēr

¹⁹ *Actiones in rem* šaurākā nozīmē romiešu juristi dēvēja par īpašuma (*rei vindicatio*) un servitūta (*actio negatoria* un *confessoria*) prasībām. Plašākā tvērumā *actio in rem* ir jebkura prasība, kas neizriet no saistību tiesībām. Pie tām pieder *hereditatis petitio* [mantojuma prasības], *actio hypothecaria* [ķīlu tiesību prasījumi], *actio Publiciana* [uzurpēta īpašuma aizsardzības prasības], kā arī prasības, kuras izriet no ģimenes tiesībām (piem., *vindicatio filii*). Visas šīs prasības vieno tā īpatnība, ka iepriekš nav zināma atbildētāja persona. Гримм Д.Д. Лекции по догме римского права. Изд. 6-е, исправленное. Кооперативное товарищество печатного и издательского дела авторов-издателей „Голос”, Киев, 1919, § 77, с. 89.

²⁰ 3224.–3226. – CL 1601.p.

²¹ Ofic. izdev., 35.ieraksts, 84.lpp.

²² Iekļauts Atzīšanas prasības apkopojumā.

tagadējā lietā aprobežoties ar ierunu par to, ka viņai spriedums neesot saistošs, sevišķi gadījumā, kad ar šādu spriedumu faktiski nekas netika atsavināts vai piespriests (*отсуждается*) no viņas, bet kad kāda persona, konkrētā gadījumā Jānis V., par strīdus priekšmetu tikai no sevis cēlis prasību pret toreizējo atbildētāju; jo abstrakta iespēja vien, ka toreizējais prasītājs uz agrāk notikušā sprieduma pamata varētu celt prasību pret tagadējo prasītāju par to pašu priekšmetu, nedod šai pēdējai tiesību piemērot civ. proc. lik. 795.p. paredzēto lūgumu (Kriev. Sen. civ. kas. dep. spried. 1876.g. 395. Nr. Bogovsku lietā; 1878.g. 23. Nr. Bernadska un c. lietā); vispār 795.p. dod cietušām personām tikai tiesību, bet nemaz neuzliek viņam par pienākumu izlietot 795.p. paredzēto līdzekli (Kriev. Sen. civ. kas. dep. spried. 1876.g. 395. Nr. Bogovsku lietā; 1873.g. 1240. Nr. Davidovas lieta); tāpēc minētā sprieduma eksistence vien nemaz neatņem prasītājai tiesību tagad izvest un aizstāvēt savas patstāvīgās tiesības uz strīdu esošām mājām, ceļot attiecīgu prasību arī pret tām personām, starp kurām noticis minētais spriedums.

Tiesu palātai, atrodot, ka prasītājas celtai prasībai noilguma laiks skaitāms tikai no 1923.g. 24.marta, kad izpirkšanas akts tika izdots atbildētājam V., bija pietiekošs pamats atraidīt atbildētāju ierunu par prasības noilgumu; pretēji atbildētāju domām, Tiesu palāta tāpat sīki apsvērusi atbildētāju celto noilguma ierunu; Tiesu palātas slēdzienu par to, ka prasība „*nata est*”, atbildētāji nemaz nav savā kasācijas sūdzībā atspēkojuši.

(1927.g. 27.okt. spr. Nr. 423, Zvanītājas pr. l. pr. Zemkopības ministriju u. c.)

CKD 1928/ 259

Saskaņā ar priv. lik. 60., 62.p.p.²³ ... pūrs, kas sastāvējis no atvietojamām mantām, atdodams tikpat atvietojamās mantās tai pašā veidā un daudzumā. Jautājumā par tagadējās prasības juridisko raksturu, pretēji atbildētājas domām, prasība nav nedz *hereditatis petitio*, nedz *actio familiae herciscundae*, jo prasītāja pieprasa pūru, t. i. nepamatojas uz mantošanas tiesībām, nedz vindikācija, jo prasības priekšmets ir atvietojava lieta, kura noteicama pēc veida un daudzuma, bet gan tā ir prasība, kura izriet no ģimenes, sevišķi laulības, mantiskām attiecībām un tikai no šī viedokļa prasība tāpat arī ir apspriežama.

(1928.g. 29. marta spr. Nr. 259, Liepa pr. l. pr. Ābel u. c.)

CKD 1929/1156

Konkrētā gadījumā Rīgas pilsētai visupirms jāiesniedz akts, uz kura pamata viņa pati ieguvusi savu „nekorroborēto teritoriju”; par šādu aktu var noderēt arī attiecīgās tiesas lēmums, ar kuru viņai būtu atzīta pilna īpašuma iegūšana ar iesēdējumu; šai ziņā nemaz nav prasāma fiktīva prasības celšana pret kādu iedomātu pretinieku, bet pietiktu ar apsardzības kārtībā taisītu lēmumu.

(1929.g. 30.maija spr. Nr. 1156, Rīgas pilsētas bl. sūdz. l.)

²³ CL nav pārņemti. 60. Manta, ko sieva ienesusi laulībā, jāatdod atpakaļ tādā pašā apmērā un veidā, kādā tā bijusi nonākot vīra pārvaldībā, un bez tam ar tiem pieaugumiem, kas pa to laiku varējuši tai rasties.

62. Atvietošanas lietas (51.p.), kas ietilpst sievas laulībā ienestās mantas sastāvā, jāatdod atpakaļ pēc vienlīdzīgas šķiras un labuma.

CKD 1932/780

Prasītāja apgalvo, ka viņai esot privāta tiesība uz izeju no Pasta kroga uz šoseju caur šosejas rezerves joslu. Rezerves josla sastāda šosejas piederumu (lik. par zemes ceļiem 3.p. „e” pk.). Prasītāja lūdzot savas prasības petitumā uzlikt atbildētājam par pienākumu nocelt būdas etc. un nojaukt sētu, ar to pašu ceļ it kā *actio confessoria*, t. i. par kāda ceļa servitūta tiesību (sk. L. c. l. 1118.²⁴ sek. p. nozīmē) atzīšanu viņai, atsaucoties pie tam uz to, ka šādas tiesības uz ceļu vai izeju uz lielceļu piederot viņai no seniem laikiem, tāad atsaucas uz to, ka viņa tiesības uz izeju it kā ieguvusi ar ieilgumu. Tomēr servitūtu ar ieilgumu taisni nevar iegūt (L. c. l. 1261.p.²⁵). Ja, turpretim, prasītāja domātu ar tagadējo prasību panākt spaidu ceļa (Notweg) nodibināšanu viņai par labu, tad viņa to varētu sasniegt nevis ar civilprasību, bet pārvaldīšanas kārtībā (lik. par zemes ceļiem 42.p.; Senāta spried. 32./11,²⁶ 596), nemaz nerunājot par to, ka prasītāja neapgalvo, ka viņai vispār nebūtu nekāda ceļa no sava zemes gabala uz šoseju.

No tā vien, ka prasītājai pieder īpašuma tiesības uz Pasta krogu, izriet tikai viņas tiesības, kuras paredz L. c. l. 707.,²⁷ 708.,²⁸ 871.–880.p.²⁹, bet – kā pareizi aizrāda atbildētāja savā paskaidrojumā uz kasācijas sūdzību – neizriet prasītājas tiesība lietot svešu mantu uz servitūta tiesībām, jo viņai šāda servitūta tiesības nav piešķirtas.

(1932.g. 28.sept. spr. Nr. 780, Rīgas pils. pr. 1. pr. Satiksmes min.)

CKD 1933/639

No prasības petituma satura un formulējuma nepārprotami izriet, ka prasība celta par īpašuma tiesībām uz reālu nekustamu mantu, bet ne par tiesībām uz domātu (ideālu) daļu, par ko lietā strīdus nav, un ko Tiesu palāta arī atzīst prasītājai, konstatējot, ka viņa apstiprināta domātā daļa no kopīpašuma; bez tā, pati prasītāja savā kasācijas sūdzībā, citā vietā, tieši paskaidro, ka „šeit ir darīšana ar gadījumu, kuru gribēja paredzēt 927.p. 1.piezīme³⁰”, t. i. taisni *condominium pro diviso*, proti t. s. līdzīpašums reālās daļās; tiesa nav kvalificējusi prasību kā *actio divisoria*, bet no pievestā prasības formulējuma Tiesu palāta varēja nākt pie slēdziena, ka lieta grozās ap p e t i t o r u un nevis p o s e s o r u prasību, kādēļ arī nevarēja atrast par nenoziēmīgu lietai apskates izdarīšanu un liec. P. nopratināšanu taisni valdīšanas jautājuma noskaidrošanai.

(1933.g. 24.janv. spr. Nr. 639, Puten-Strazdiņš pr. 1. pr. Bijām u. c.)

²⁴ CL 1156.pants.

²⁵ CL nav pārņemts. 1261. Nevienam servitūtu nevar nodibināt ar ieilgumu.

²⁶ VIII Izvilkumi, 181.lpp.

²⁷ CL 927.pants.

²⁸ CL 928.pants.

²⁹ CL 1036.–1043.pants.

³⁰ 927. Īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām ne noteiktās ķermeniskās, bet tikai domājamas daļās, tā ka sadalīts vienīgi tiesību saturs, ir kopīpašuma tiesība.

1. piezīme. Ja lieta pieder vairākām personām tādā kārtā, ka katrai no tām ir sava noteikta ķermeniska daļa, tad tas nav kopīpašums 927.panta izpratnē; šajā gadījumā katra daļa atzīstama par patstāvīgu veselu un tāad par katra atsevišķa dalībnieka patstāvīgu īpašuma tiesības priekšmetu. [CL 1067.panta otrā daļa]

CKD 1934/477

Jautājumā par to, uz kādu parādnieka (apdrošināšanas iemaksu maksātāju) mantu apdrošināšanas sabiedrība var vērst savu prasījumu par iemaksām. Likums par algotu darbinieku apdrošināšanu (Lik. kr. 1927.g. Nr. 91) neparedz sevišķus noteikumus. Tāpēc šis jautājums izšķirams pēc likumiem, kas paredz, kāda manta atbild par apdrošināšanas sabiedrības prasījumiem, kuri ceļas no (publiski-tiesiskām: lik. 96.p. 1.d.) apdrošināšanas attiecībām starp apdrošināšanas sabiedrību un kuģa rēderu, kā darba devēju, t. i. pēc likuma noteikumiem par rēdera atbildību darījumos, kurus tas slēdz sava amata robežās, kuģa interesēs.

Uz vispārējā, no seniem laikiem arī mūsu zemē pieņemtā pamata, rēdera aprādītās lietās atbild tikai ar savu jūras mantību. Attiecīgos noteikumus paredz Likums par kuģu hipotēkām un jūras prasībām (Lik. kr. 28/126), nosakot t. s. jūras prasību būtību un to apmierināšanas kārtību. Šai ziņā likums nosaka, ka jūras prasības „seko kuģim neatkarīgi no tam, kā īpašumā tas atrodas” (7.p. 2. teik., 36.p. 2.d.; Noteikumi par kuģu pirkšanu un pārdošanu 5.p.: Lik. kr. 31/85).

(1934.g. 23.janvāra spr. Nr. 477, Frīdenberga pr. 1. pr. Visp. apdroš. s-bu nelaimes gadījumos.)

CKD 1935/412

Tiesu palāta pareizi atzinusi, ka šajā gadījumā, kur ir runa par naudas sadalīšanu, kas ieņemta no kuģa pārdošanas, piemērojams speciālais kuģu hipotēkas un jūras prasību likuma (Lkr. 28./126) 55.p., bet ne vispārējie Civilprocesa noteikumi par piedzītās summas sadalīšanu starp vairākiem kreditoriem. Kuģu hipotēkas un jūras prasību lik. 55.pantā slimo kases prasījumi nav uzskaitīti, un tie – kā pareizi atzinusi Tiesu palāta – nav pieskaitāmi arī 55.p. 1. pktā minētiem valsts un komunāliem nodokļiem un nodevām.

(1935.g. 24.janv. spr. Nr. 412, Stukeļa l.)

CKD 1935/1645

CL 3739.³¹, 3780.p.³² paredzētais noteikums par to, ka komodata vai depozīta priekšmets nevar būt paša saņēmēja lieta, jāsaprot tā, ka komodata vai depozīta līgums nav spēkā, ja saņēmējs saņem savu paša mantu it kā svešu mantu: šajā gadījumā piem. deponentam nav tiesības atprasīt no saņēmēja, ar *actio depositi directa*, saņēmējam nodoto lietu, kas izrādījās par pašam saņēmējam piederošu (sk. 1. 15. D 16, 3, kas kā avots citēta pie 3739. un 3780.p.).

Tiesu palāta, apmierinot prasītājas intervencijas prasību, nav pārkāpusi sūdzētājas norādītos likumus.

(1935.g. 25.okt. spr. Nr. 1645, Jelgavas savstarp. Kredītbiedrības pr. 1. pr. Kroiču un c.)

As 1938/8

Jānis V. iekļājis Uniona bankai kā rokas ķīlu viņam piederošo blanko cedētu obligāciju, kas sumā Ls 20.000 nostiprināta uz Jāņa D. nekustamo īpašumu Valmierā. Šo

³¹ CL 1948.panta otrā daļa.

³² CL nav pārņemts. 3780. Par glabājuma priekšmetu var būt tikai kustama lieta, kas nav glabātāja īpašums.

obligāciju Uniona banka pārķīlājusi Latvijas bankai. Latvijas banka 1931.g. 25.novembrī savā vārda cēlusi prasību pēc minētās obligācijas pret Jāni D. par Ls 20.000 ar % un izdevumiem. Atbildētājs pieaicinājis lietā kā 3. personu Jāni V.

Apgabaltiesa prasību apmierinājusi. Tiesu palāta, savā pirmā spriedumā, apstiprinājusi apgabaltiesas spriedumu.

Senāts atcēlis šo Tiesu palātas spriedumu. Izspriežot lietu no jauna, Tiesu palāta ar savu 1935.g. 13.maija spriedumu atcēlusi apgabaltiesas spriedumu un prasību atraidījusi uz tā pamata:

1) ka Latvijas bankai bijis zināms, ka Uniona banka nav obligācijas īpašniece, bet tikai pirmā ķīlas ņēmēja;

2) ka obligācija nonākusi Latvijas bankai kā pārķīlas ņēmējai, bet ne īpašumā;

3) ka Latvijas bankai nav tiesības atsaukties uz CL (1864.g. izd.) 1465.³³, 3473.p.³⁴, jo Latvijas banka nav uzskatāma par obligācijas labticīgo turētāju;

4) ka Jānis V. (kā obligācijas īpašnieks un tās pirmais ieķīlātājs Uniona bankai) samaksājis Uniona bankai summu, kurā viņš obligāciju bija ieķīlājis minētai bankai, ar ko izbeigusies kā Uniona bankas (kā pirmās ķīlas ņēmējas), tā arī Latvijas bankas (kā pārķīlas ņēmējas) tiesības (sk. 1486.p.³⁵ 1. teik., 1489.p.³⁶);

5) ka tādēļ obligācija bija izsniedzama atpakaļ V. (Sen. CKD 35/947).

Minēto obligāciju pēc tam ieguvis no V. kāds N., kas to tālāk cedējis Jūlijam K. (prasītājam šajā lietā) ar 1935.gada 3.septembra cesijas aktu. Pēdējais griezies pie Latvijas bankas ar pieprasījumu izsniegt viņam obligāciju atpakaļ saskaņā ar Tiesu palātas spriedumu, bet Latvijas banka atteikusies izpildīt Tiesu palātas spriedumu un vērsusi 1935.g. 9.oktobrī (t. i. pēc tam, kad K. to jau bija ieguvis) uz minēto obligāciju savu prasījuma piedziņu pret Jāni V. par Ls 6.238 pēc vekseļa, ko izdevusi – starp citu – arī pilnā sabiedrība „Latvijas eksports”, kuras biedrs bijis arī pats Jānis V. Uz finanšu ministra 1936.g. 23.janvāra rīkojuma pilno sabiedrību „Latvijas eksports” pārņēmusi Latvijas kredītbanka, kurai Latvijas banka nodevusi arī minēto, prasītājam piederošo, obligāciju.

Uz šā pamata K. iesniedzis 1937.g. 12.janvārī intervencijas prasību pret Latvijas banku, Latvijas kredītbanku un V., lūdzot atzīt prasītāja īpašuma tiesības uz obligāciju un atcelt uz šo obligāciju uzlikto arestu.

Tikko minētā intervencijas prasības lietā Latvijas kredītbanka cēlusi noraidījumu par lietas nepiekritību civiltiesai. Apgabaltiesa noraidījumu atstājusi bez ievērības, atrodot, ka Kredītnol. 663.p. nav attiecināms uz prasītāju, kas ar tagadējo intervencijas prasību aizstāv un izved savas patstāvīgās tiesības, kā īpašnieks, uz strīdū esošo obligāciju.

1937.g. 10.decembrī Tiesu palātas prokurors iesniedzis Tiesu palātai finanšu ministra 1937.g. 8.decembra rakstu Tiesu palātas prokuroram, kurā finanšu ministrs cēlis piekritības strīdu, atrodot, ka uz Kredītnol. 663., 641., 651., 652., 653.p. pamata tagadējā

³³ CL 1335.p.

³⁴ CL 1803.p.

³⁵ CL 1352.p.

³⁶ CL 1355.p.

prasība nepiekrītot tiesu iestādēm, bet gan piekrītot finanšu ministram. Sakarā ar šo, Tiesu palāta savā 1937.g. 20.decembra lēmumā nolēmusi: lietas gaitu apturēt un lietu stādīt priekšā Senāta Apvienotai sapulcei piekritības strīdu izšķiršanai.

Latvijas Kredītbankas un finanšu ministra uzskati nav par pareizu atzīstami. Pēc Kredītnol. 663.p. „ieinteresēto personu” sūdzības un visi strīdi sakarā ar 651.–653.p., uz kuriem vien atsaucas finanšu ministrs, nepiekrīt tiesu iestādēm, pie kam minētās sūdzības iesniedzamas viena mēneša laikā, skaitot no sūdzētāja tiesības aizskārušā notikuma iestāšanās. 641.p., uz ko atsaucas finanšu ministrs, attiecas uz Latvijas bankas iekšējo darbību un tam vispār nav nekādas nozīmes runā esošā lietā. Īstenībā, finanšu ministrs pat neapgalvo, ka Latvijas kredītbankas pārņemtais un tagad likvidējamais pilnās sab. „Latvijas eksports” uzņēmums kādreiz būtu piederējis prasītājam, un ka tagadējā prasība būtu vērsta uz tādas Latvijas kredītbankas kā likvidējošā orgāna rīcības atcelšanu, kas attiektos uz minētā uzņēmuma pārņemšanu un likvidāciju. Prasītāja, kā minētā V. tiesību ņēmēja, juridiskā attiecība un viņa tiesība uz minēto obligāciju jau ir nodibinātas ar tiesas spriedumu un pie tam ar saistošu spēku Latvijas bankai, pirms tam, kad tā apķīlājusi minēto prasītājam piederošo obligāciju. Latvijas kredītbanka neatsaucas un nevar atsaukties uz to, ka viņai vai Latvijas bankai piederētu kāds prasījums pēc minētās obligācijas pret likvidējamo uzņēmumu, vai ka minētā obligācija piederētu likvidējamam uzņēmumam.

Latvijas banka arī neatsaucas un nevar atsaukties uz CL (1864.g. izd.) 1487.p.³⁷ paredzēto aizturēšanas tiesību attiecībā uz runā esošo obligāciju it kā uz tā pamata, ka obligācijas bijušais īpašnieks, V., kā likvidējamās pilnās sab. „Latvijas eksports” līdzīpašnieks, esot atbildīgs par parādiem Latvijas bankai pēc vekseliem un ka, sakarā ar to, arī Latvijas kredītbankai būtu tiesība obligāciju aizturēt līdz paša vekselparāda izlīdzināšanai likvidācijas kārtībā.

Īstenībā, saskaņā ar minētā 1487.p. tiešo burtisko tekstu, tajā paredzētās aizturēšanas tiesības izvedamas tikai pret pašu ieķīlātāju un tā mantiniekiem, t. i. tā universalsukcesoriem. Turpretim, prasītājs nav obligācijas ieķīlātājs, nedz ieķīlātāja universalsukcesors, bet gan tikai obligācijas cesionārs, t. i. ieķīlātāja (netiešs) singularsukcesors. Bet 1487.p. paredzētā retencija nav izvedama pret singularsukcesoriem; 1487.p. kā izņēmuma noteikums nav paplašinoši iztulkojams. Prasītāja, kā parādnieka V., vienkārša singularsukcesora, tiesības uz minēto obligāciju tādēļ nav aizskartas vai ierobežotas ar Latvijas bankas vai Latvijas kredītbankas pretendētām aizturēšanas tiesībām.

Prasītājs savas īpašuma tiesības uz obligāciju ieguvis pirms tam, kad Latvijas banka apķīlājusi obligāciju. Tādēļ prasītāja īpašuma tiesības uz obligāciju aizsargājamās pret arestu, ko uz obligāciju bija uzlikusi Latvijas banka un uzturējusi Latvijas kredītbanka.

Līdz ar to prasītājam tiesība sava īpašuma tiesības izvest pilnīgi ārpus Latvijas kredītbankas izdarāmās minētās pilnās sab. „Latvijas eksports” uzņēmuma likvidācijas.

Ievērojot šādu prasītāja juridisko stāvokli, jānāk pie slēdziena, ka prasītājam nevar noliegt savas īpašuma tiesības izvest, tieši ceļot prasību civiltiesā par īpašuma atzīšanu

³⁷ CL 1353.p.

viņam uz obligāciju. Tātad, Latvijas kredītbankas nepareizai rīcībai, t. i. uzturot spēkā Latvijas bankas nelikumīgo piedziņas vēršanu uz obligāciju un neatzīstot prasītāja īpašuma tiesību uz obligāciju, kura ar tiesas spriedumu atzīta par viena no prasītāja tiesībdevējiem, V. (bet ne par Latvijas bankas) īpašumu, nav ne mazākā sakarā ar Latvijas kredītbankas darbību, likvidējot prasītājam nekad nepiederošo uzņēmumu.

Taču Tiesu palāta ar 1935.g. 13.maija spriedumu Latvijas bankas prasībā pret obligācijas tiešo parādnieku, J.D., atraidījusi Latvijas bankas prasību, atzīstot, sprieduma motīvos, ka obligācija pieder īpašumā nevis Latvijas bankai, bet gan 3. personai, Jānim V.; V. cedējis obligācijas kādam N., bet pēdējais – prasītājam. Tiesas spriedums saistošs (CL 1021.p.) ne tik vien pašiem partiem, bet arī viņu sukcesoriem un, proti, ne tik vien partu universalsukcesoriem, bet arī singulārsukcesoriem, kas ieguvīs strīdū esošo lietu (sk. Sen. CKD kopsēdes spr. 37/34³⁸ num.; Kriev. Sen. CKD spr. [18]79/312; [18]81/159; [18]86/64).

Latvijas kredītbanka neapgalvo un savā blakus sūdzībā Tiesu palātai neiziet no tā, ka obligācija piederētu likvidējamam uzņēmumam (Kredītnol. 652.p. 1. teik.), vai ka šis uzņēmums cēlis prasījumu uz obligācijas pamata, vai pat Latvijas bankai piederētu īpašuma tiesības uz obligāciju vai viņai vēl būtu kāds prasījums uz obligācijas pamata, vai ka prasītājam uz obligācijas pamata būtu kāds prasījums pret likvidējamo uzņēmumu.

Prasītājs šajā lietā neuzstājas kā likvidējamās pilnās sabiedrības uzņēmuma kreditors un nekā neprasa no Latvijas kredītbankas, kas viņam pienāktos no likvidācijas mantas it kā likvidācijas kvota, bet prasa tikai īpašuma atzīšanu uz pašu obligāciju, t. i. uz mantu, kas likvidējamai pilnai sabiedrībai nekad nav piederējusi. Saskaņā ar Kredītnol. 653.p. Latvijas kredītbanka rīkojas tikai kā likvidējošs orgāns un rīkojas tikai ar likvidējamā uzņēmuma likvidācijas masu un tikai šajās robežās un tikai 654.–663.pantos paredzētas viņas rīcības un strīdi par tām ir izņemti no tiesas piekritis. Konkrētā tā gadījumā prasītāji pretendē uz *separatio ex jure dominii*, bet nevis uz *separatio ex jure crediti*. Tāpēc, gadījumā, kad Latvijas kredītbankā nonākusi pilnīgi sveša, citam īpašniekam, proti prasītājam, piederoša lieta (minētā obligācija), tad viņas īpašnieka prasība: atzīt viņa īpašuma tiesību uz šo mantu un atsvabināt to no nelikumīgi uzliktā aresta – izspriežama nevis pēc Kredītnol. 650.–653., 660.–663.p., bet gan ārpus likvidācijas kārtības, t. i. tiesas ceļā, kā strīds par civiltiesību (CPL 1., 4.p.). Līdzīgs stāvoklis iestājas, piem., kad Nod. dep-ta piedzinējs, piedzenot ienākuma nodokli, apraksta it kā maksātāja mantu trešai personai piederošo lietu; šajā gadījumā trešai personai tiesība celt intervencijas prasību civiltiesā pret Nod. dep-tu un maksātāju uz vispārēja pamata, kaut arī sūdzības par ienākuma nodokļu komisijas rīcību nodokļu lietā izspriež administratīvā iestāde (Nod. nol. 35.–43.p.).

Šajā ziņā Senāts (CKD 36/291³⁹) atzinis, ka publiski tiesiskā attiecībā ar Nodokļu dep-tu atrodas tikai nodokļa maksātājs, bet nevis 3. persona, kas prasa īpašuma tiesības atzīšanu viņam uz savu, nodokļa maksātājam nepiederošu un par nodokļa parādu nepareizi aprakstīto lietu, un ka šāda intervencijas prasība padota nevis publiskām

³⁸ Ofic. izdev., 21.ieraksts, 27.lpp.; XIV Izvilkumi, 41.lpp.

³⁹ Ofic. izdev., 38.ieraksts, 35.lpp.; XII Izvilkumi, 496.lpp.

tiesībām, bet gan tieši privāttiesībām, un ka tāpēc tiesa pareizi pieņēmusi minēto intervencijas prasību savā izspriešanā.

Tātad, kaut vispār sūdzības par ienākumu nepareizu aprēķināšanu un piedziņu jāiesniedz administratīvās iestādēs, tomēr tur, kur ar piedziņu pārkāptas ir 3. personas civiltiesības, tai ir tiesības celt par to civilprasību civiltiesā. Latvijas kredītbankas norādītais Senāta spriedums (CKD 36/1804⁴⁰) uz runā esošo gadījumu nav attiecināms, jo tajā lietā likvidējamā uzņēmuma kreditors likvidācijas kārtībā pieteicis prasījumu, ko likvidācijas [komisija] (653.p.) bija noraidījusi, t. i. tajā lietā ticis pacelts strīds, kas bija saistīts ar sarakstā uzrādītiem (Kredītnol. 652., 653.p.) parādiem (t. i. ar pašu likvidāciju); tāds strīds – saprotams – nepiekrita civiltiesai tieši saskaņā ar 663.p.

Konkrētā gadījumā turpretim šāds prasījums netika pieteikts un likvidācijas kārtībā strīds par kāda prasījuma pareizību pret likvidējamo uzņēmumu netika pacelts.

Tādā kārtā jāatzīst, ka tagadējā lietā prasītājs K. nav uzskatāms it kā par vienkāršu „ieinteresētu” (t. i. par paša likvidācijā ieinteresētu: 663.p.) personu, kurai būtu nogriezts prasības ceļš civiltiesā. Īstenībā prasītājs atzīstams par trešo personu, kas likvidācijas lietā kā tādā nepiedalās un kuras civiltiesības tieši pārkāptas ar arestu uzlikšanu uz viņam piederošo obligāciju. Prasītājam, tātad, pieder patstāvīga un no likvidācijas pilnīgi neatkarīga tiesība panākt – intervencijas prasības ceļā – īpašuma tiesības atzīšanu viņam (CPL 1., 4., 1234.p.) tieši civiltiesā. Likvidācijas dalībnieks prasītājs nav.

Jāņem vērā arī tas, ka tagadējā intervencijas prasība celta ne tikvien pret Latvijas kredītbanku, bet arī pret Latvijas banku, kas it kā kreditore apķīlājusi prasītājam piederošo un viņa tiesībdevējam V. (prasības lietā pret pašu Latvijas banku) atzīto obligāciju, kā arī pret pašu V. Šādos apstākļos ar vienkāršas sūdzības iesniegšanu par kādu (īstenībā neeksistējošu) „aizskarošu notikumu”, par ko runā 663.p., nevar panākt tiesas ceļā uzliktā aresta atcelšanu. Panākt to, un pie tam ar saistošu spēku pārējiem (bez Latvijas kredītbankas) atbildētājiem, šajā prasības lietā prasītājs varēja tikai ceļot tagadējo intervencijas prasību. Dalīt intervencijas prasību it kā pēc atbildētāju personām un it kā pēc prasības atsevišķu daļu piekritības nav iespējams un nav pielaižams (CPL 1234.p.). Tāpēc jānāk pie atzinuma, ka tagadējā intervencijas prasības lieta piekrit civiltiesai.

(Sen. Apvien. Sap. 1938.g. 5.aprīļa spr. Nr. 8.)

CKD 1938/1020

1932.g. 25.aprīlī prasītāja bija iesniegusi Rīgas apgabaltiesā prasības lūgumu, kurā lūgusi piespriest viņai par labu no atbildētāja Ls 6000 ar % un tiesāšanas izdevumiem pēc vekseļa no 1929.g. 10.jūlija, kas pārgājis viņas īpašumā.

Apgabaltiesa šo prasību ar 1932.gada 13.jūnija spriedumu atraidījusi, konstatējot, ka prasības pamatā liktais vekselis no atbildētāja ticis izdots Fēlikssam R. (prasītājas nel. vīram) un no pēdējā ticis indosēts uz Latvijas bankas Cēsu nodaļas vārda. Par šā vekseļa turētāju apgabaltiesa atzinusi Latvijas banku uz beidzamā vārda indosamenta pamata. Apgabaltiesa tādēļ nākusi pie slēdziena, ka prasītāja, uz kuras vārda šis vekselis neesot

⁴⁰ XIII Izvilkumi, 279.lpp.

indosēts, neesot uzskatāma par likumīgu vekseļa turētāju un tamdēļ viņai arī neesot tiesības celt prasību pēc minētā vekseļa, jo ar vekseļa atrašanos pie prasītājas esot pārtraukta pārvežu rinda (Veks. lik. 18., 23.p.). Apgabaltiesa tālāk atzinusi, ka šo trūkumu nevarot izdziedināt no Fēliksa R. mant. masas aizgādņiem izdota, vekseļu likumos neparedzēta 1932.g. 4.jūnija apliecība (kurā aizgādņi deklarē, ka vekselis nodots prasītājas īpašumā un ka viņa atzīstama par šī vekseļa likumīgo turētāju). Sacītais redzams no lietā iesniegtiem apgabaltiesas sprieduma un minētās apliecības norakstiem.

1932.g. 16.septembrī prasītāja iesniegusi pret atbildētāju jaunu prasību pēc tā paša vekseļa, aizrādot, ka vekselis no mir. Fēliksa R. pārgājis viņas īpašumā caur mantojuma masas aizgādņu mantojuma masas vārdā, ar bāru tiesas atļauju, taisītu pārvedes uzrakstu.

Atbildētājs lūdzis prasību atraidīt, apgalvojot, ka šī lieta esot atzīstama par *res judicata*, ka cesijas uzraksts esot fiktīvs un ka vekselis esot bezvalūtas vekselis.

Tiesu palāta, apstiprinot apgabaltiesas spriedumu, prasību apmierinājusi, atzīstot par nepamatotiem visus atbildētāja pret prasību celtos iebildumus.

Atbildētāja kasācijas sūdzība nepelna ievērību.

Atbildētājs nepamatoti atrod, ka 1932.g. 25.aprīlī un konkrētā, 1932.g. 16.septembrī iesniegtās prasības juridiski absolūti neatšķiroties savā starpā. No augšā sacītā redzams, ka prasītāja, ceļot 1932.g. 25.aprīlī pirmo prasību, pamatojusies uz to, ka vekselis pārgājis viņas īpašumā jau šīs prasības iesniegšanas laikā, resp. ka viņa jau tad bijusi vekseļa likumīga turētāja. Pēc tam, kad apgabaltiesa šo uzskatu ar likumīgā spēkā stājušos spriedumu atzinusi par nepareizu, prasītāja 1932.g. 16.septembrī cēlusi konkrēto prasību, apgalvojot, ka vekselis pārgājis viņas īpašumā ar mantojuma masas aizgādņu taisīto cesijas uzrakstu. (No lietas redzams, ka bāriņu tiesa 1932.g. 9.septembrī devusi aizgādņiem atļauju taisīt šo uzrakstu.)

Tādā kārtā pirmās prasības pamats bija prasītājas apgalvotā īpašuma tiesības iegūšana uz vekseli p i r m s 1932.gada 25.aprīļa, bet konkrētas (otrās) prasības pamats ir šādas īpašuma tiesības iegūšana p ē c 1932.g. 25.aprīļa (saskaņā ar minēto cesijas uzrakstu, kas, kā norāda kasācijas sūdzības iesniedzējs, taisīts 1932.g. 12.septembrī). Ar to atkrīt atbildētāja iebildums par *res judicata*: ja tiesa pirmo prasītājas prasību atraidījusi tādēļ, ka viņa tad vēl nebija ieguvusi īpašuma tiesības uz vekseli, resp. tad vēl nebijusi vekseļa likumīga turētāja, tad prasītājai, acīm redzot, nevar liegt celt jaunu prasību pēc tā paša vekseļa, ja viņa p ē c pirmās prasības atraidīšanas ieguvusi tās tiesības uz vekseli, kuras tiesa viņai nav atzinusi, izspriežot pirmo prasību. Šāda jaunas prasības celšana nesadūrās ar principu par *res judicata*, jo abu prasību pamati nav identiski.

Kasācijas sūdzības iesniedzēja paskaidrojumi, kuros viņš cenšas pierādīt pirmā apgabaltiesas sprieduma nepareizību, Senātā nav apspriežami, jo šis spriedums ir stājies likumīgā spēkā. Nepelna ievērību arī atbildētāja paskaidrojumi, kuros viņš aizstāv uzskatu, ka aizgādņu 1932.g. 9.septembrī taisītais cesijas uzraksts esot atzīstams par fiktīvu tādēļ, ka

a) prasītāja savā 1932.g. 25.aprīlī iesniegtā prasībā apgalvojusi, ka vekselis pārgājis viņas īpašumā, un

b) ka arī aizgādņi savā 1932.g. 4.jūnija deklarācijā apliecinājuši vekseļa nodošanu prasītājas īpašumā līdz 1932.gada 4.jūnijam. Ja nu vekselis bijis pārgājis viņas īpašumā līdz 1932.gada 25.aprīlim vai 4.jūnijam, tad, pēc atbildētājas domām, aizgādņi neesot

varējuši cedēt daudz vēlāk – 1932.gada 12.septembrī – prasītājam jau piederošo vekseli viņas īpašumā, jo neviens nevarot vēlreiz iegūt īpašuma tiesības uz mantu, kura viņam jau piederot; cesijas uzraksts tādēļ esot atzīstams par fiktīvu.

Argumentējot šādi, atbildētājs izlaiž no acīm, ka apgabaltiesa, kā augšā aprādīts – ar spēkā stājušos spriedumu atzinusi, ka prasītāja nav ieguvusi īpašuma tiesības uz vekseli pirms 1932.gada 25.aprīļa un ka viņa tās arī nav ieguvusi uz aizgādņu 1932.gada 4.jūnija deklarācijas pamata. Ja nu aizgādņi vēlāk (1932.gada 12.septembrī), izlabojot savu pielaisto kļūdu, ir izvēlējušies citu, Tiesu palātas par pareizu atzītu ceļu, lai nodotu vekseli prasītājas īpašumā, proti, ar cesijas uzrakstu uz vekseļa, tad nav nekāda pamata šo uzrakstu atzīt par fiktīvu. Ka šādā aizgādņu izvēlētā ceļā, t. i. ar cesijas uzraksta taisīšanu, prasītāja juridiski varēja iegūt īpašuma tiesības uz vekseli, t. i. tapt par vekseļa likumīgu turētāju, atbildētājs savā kasācijas sūdzībā – principā – neapstrīd.

(1938.g. 23.nov. spr. Nr. 1020, Radziņš pr. 1. pr. Zvirbuli.)

CKD 1939/55

Prasību par ārļaulības bērna uzturu var celt kā pati māte personīgi, tā arī pats ārļaulības bērns savas mātes kā dabiskās aizbildnes personā (Senāta CKD kops. spr. 35/15⁴¹). Konkrētā gadījumā prasītāja nav cēlusi it kā kādu personīgu prasību, bet gan cēlusi ārļaulības bērna mātes prasību par bērna uzturu. Tādēļ atkrīt aizrādījums, it kā prasība nav celta par bērna apgādību. CL 157.p. otrā daļa attiecas ne vien uz prasībām, kas iesāktas tiesā, bet vispār uz prasījumiem par bērna apgādību. Atbildētājs nenoliedz, ka viņa norādītā vienošanās attiecas taisni uz varbūtēju prasījumu par bērna apgādību. Bet tādā gadījumā apgabaltiesa pareizi atzinusi, ka bez bāriņu tiesas piekrišanas šāda vienošanās nav spēkā.

(1939.g. 26.janv. spr. Nr. 55, A.Znutiņš pr. 1. pr. V.Jaundalderu.)

CKD 1939/357

Tiesu palāta nākusi pie slēdziena, ka tagadējā prasība nav kvalificējama kā „jūras prasība”, atrodot, ka Kuģu hipotēkas un jūras prasību likuma 55.pantā izsmeļoši uzskaitītas tās prasības, kuras likumdevējs kvalificē par jūras prasību. Šis Tiesu palātas slēdziens atzīstams par pareizu, jo minētais likums pieturas pie *k a t a l o g a s i s t ē m a s*, ne tik vien uzskaitot privilēģētās jūras prasības, bet noteicot arī to apmierināšanas kārtību (sk. Lēbera tirdzn. ties. pārskata 227.§).

Bez tam Tiesu palāta sava sprieduma motīvos pareizi norāda, ka tagadējā prasība nav atzīstama par jūras prasību aiz tā iemesla, ka parāds cēlies no līguma, ko noslēdzis nevis kuģa kapteinis, bet tieši pats korespondentreders, kurš reizē ir arī kuģa īpašnieks. Pretēji kasācijas sūdzības iesniedzēju domām, šis Tiesu palātas atzinums nav attiecināms uz visām jūras prasībām, bet tikai uz tām, kas minētas Kuģu hipotēkas un jūras prasību lik. 55.panta 6.punktā, kā tas nepārprotami redzams no Tiesu palātas sprieduma motīviem.

1928.g. 4.jūnija Likums par kuģu hipotēkām un jūras prasībām 55.p. uzskaita kuģu kreditoru prasījumus un hipotekārus prasījumus, nosakot kārtību, kurā tie pēc kārtas

⁴¹ Ofic. izdev., 7.ieraksts, 123.lpp., XII Izvilkumi, 83.lpp.

bauda priekštiesību apmierināšanas ziņā. 55.p. atsevišķie punkti nav rediģēti saskaņā ar 55.p. ievada vārdiem, bet pretēji 55.p. ievadam, jo atsevišķi punkti runā par „parādiem”, kaut gan pēc būtības domā taisni prasījumus. Par „prasībām” raksturo 55.p. 6.pktā minētos „parādus” arī nākošais 56.p.

Pretēji atbildētāju domām nav nozīmes jautājumam, vai prasītājs iesūdzības rakstā šo prasību būtu atzinis par jūras prasību, jo paša prasītāja prasības juridiskā kvalifikācija, pēc Tiesu palātas pareiza atzinuma, nesaista tiesu, kurai ne tikai tiesība, bet arī pienākums patstāvīgi kvalificēt prasību.

(1939.g. 26.maija spr. l. Nr. 357, A.S. „Max Moeller” pr. l. pr. A.Romanu u. c.)

1.2.1. Actio spoli

CKD 1935/388

Prasība faktiski celta jau 1932.g. 11.martā. Bez tam Apgabaltiesa pārpratusi prasītāja iesūdzības raksta saturu. Prasītājs, attēlojot 1931.g. 30.martā un vasarā notikušos gadījumus, pilnīgi noteikti izteicies, ka atbildētājs minētā laikā ar draudiem un vardarbību nodzinis viņa nomnieku no A. mājām un sagrābis prasītāja lietoto zemi savā lietošanā, izstumjot prasītāja nomnieku no aprādītās zemes. Sakarā ar to tad arī prasītājs cēlis prasību par traucēta (zaudētā) valdījuma atjaunošanu par A. mājām, t. i. L. civ. lik. 691.pantā paredzēto prasību (*actio spoli*).

Turpretim Apgabaltiesa lietu izšķīrusi, izejot no augšā aprādītās atbildētāja rīcības, kura notikusi 1930.g. oktobrī, pie kam Apgabaltiesa tomēr nav konstatējusi, ka atbildētājs tad prasītāju ar vardarbību būtu izstumis no A. māju valdījuma.

Tādēļ jāatzīst, ka atbildētāja rīcība 1930.g. oktobrī, ja tā nebija savienota ar prasītāja izstumšanu no valdījuma, uzskatāma par irrelevantu konkrētai prasībai, kuras priekšmets, kā jau teikts, ir zaudētā valdījuma atjaunošana un kura kvalificējama kā *actio spoli*, bet nevis kā prasība par valdījuma aizsardzību (L. civ. lik. 682.p.), kādu prasību prasītājs vienīgi būtu varējis celt, pamatojoties uz Apgabaltiesas konstatēto, 1930.g. oktobrī notikušo faktu, ja tas nebija savienots ar prasītāja izstumšanu no A. mājām (ko Apgabaltiesa neapgalvo).

Tādā kārtā Apgabaltiesa, atzīstot, ka prasības noilgums sācis tecēt jau 1930.g. oktobrī, pielaidusi motivēšanas nepareizību un nepilnību.

(1935.g. 21.febr. spr. Nr. 388, Pētersona pr. l. pr. Pētersonu.)

CKD 1935/639

Actio spoli mērķis ir tikai valdījuma kā tāda atjaunošana, kādēļ šī atjaunošana izdarāma neatkarīgi no vardarbības izdarītāja vēlēšanās pierādīt savas īpašuma tiesības vai no kādām citām viņa ierunām, kas neattiecas tieši uz valdījumu un tā atņemšanas faktu (CL 693.p.⁴²); no vardarbīga sagrābēja nav arī pieņemama nekāda prasība par īpašuma tiesību, iekam[s] no valdījuma izstumtais nav no jauna tajā ievests un nav dabūjis pienācīgu atlīdzību par viņa ciestiem zaudējumiem, pametumiem un izdevumiem

⁴² CL 921.pants.

[695.p.⁴³). No valdījuma izstumtais tādēļ var noraidīt pret viņu celto vindikācijas vai negatorisko prasību, iekams viņš savās tiesībās nav restituēts un nav saņēmis atlīdzību par viņa zaudējumiem.

Tomēr nupat minēto prasību noraidīšana ir tikai valdītāja tiesība un to prasītāja, pēc Tiesu palātas konstatējuma, konkrētā gadījumā nav izlietojusi, jo atbildētājs prasītāja posesoriskās prasības celšanas brīdī bija jau iesniedzis savu no īpašuma tiesībām izrietošo prasību par prasītājas izlikšanu no strīdū esošām telpām un prasītāja nebija pat mēģinājusi panākt šīs petitoriskās prasības apturēšanu līdz viņas celtās posesoriskās prasības izspriešanai. Tādā kārtā pati prasītāja pielaidusi, ka abas šīs prasības tika iztirzātas un izspriestas paralēli un ka sprieduma taisīšanas laikā konkrētā, uz CL 695.p. pamatotā, prasība jau pastāvēja spēkā stājušais tiesas spriedums, ar kuru bija apmierināta atbildētāja iesniegtā petitoriskā prasība un tika konstatēts, ka tiesība uz strīdū esošām telpām sākot ar 1930.g. 1.jūliju vairs nepiederēja prasītājai, bet gan atbildētājam.

Šādos šīs lietas īpatnējos apstākļos Tiesu palātai bija pilnīgs pamats nākt pie slēdziena, ka prasītāja tagadējo prasību vairs nevar dibināt uz savām no valdījuma fakta izrietošām tiesībām, bet ka pēdējam jāatkāpjas pret tiesas atzītām atbildētāja stiprākām materiālām tiesībām uz strīdus telpām.

(1935.g. 23.maija / 14.jūnija spr. Nr. 693, Firkšers pr. 1. pr. Sņikeri.)

CKD 1936/722

Apgabaltiesa šo lietu izbeigusi aiz tā iemesla, ka prasība par traucēta valdījuma atjaunošanu neesot celta pret pareizu atbildētāju, jo Z.-Z., sagrābjot savās rokās „L.-D.k” māju valdīšanu, neesot rīkojies savā vārdā, bet gan mir. S. mantinieku uzdevumā un pilnvarā.

Nākot pie šāda slēdziena, apgabaltiesa tomēr nav ņēmusi vērā, ka šai gadījumā nav celta *interdikt*u prasība, bet gan tā saukta „*actio spoli*” (CL 691.⁴⁴ un sek. p.), un šī prasība ir ceļama taisni pret izstūmēju (*spoli*antu), neatkarīgi no tā, vai viņš, izstumjot agrāko valdītāju, rīkojies pats savā vārdā vai kādas trešās personas pilnvarā vai uzdevumā (sal. Konradi un Valter komentārus 1. un 2. pkts pie CL 691.p.).

(1936.g. 28.apr. spr. Nr. 722, Strautnieks pr. 1. pr. Zaķi-Zaķēnu.)

1.2.2. Hipotekāras un ķīlas prasības

CKD 1921/118

Tiesu palāta varēja atraidīt atbildētājas pretprasību, kura dibinājās taisni uz tiem pašiem pamatiem, pēc kuriem atbildētāja atspēko galveno prasību. Atbildētāja cēlusi *condictio sine causa* (priv. lik. 3732.p.⁴⁵). Bet to „*causa*”, uz kuras trūkumu atbildētāja atsaucās, t. i. it kā obligācijas ekvivalents nav pārgājis atbildētājas mantojumā, it īpaši Tiesu palāta atzinusi par esošu un pierādītu šai lietā, ar ko atkrīt arī pati *condictio sine*

⁴³ CL 932.pants.

⁴⁴ CL 920.pants.

⁴⁵ CL nav pārņemts. 3732. Atprasījuma tiesība piemērojama arī tad, kad izdots parāda dokuments par priekšmetu, kas patiesībā nav saņemts, kā arī kad parāda dokuments pēc parāda samaksas vēl palicis kreditora rokās.

causa. Tāpat arī nav vietā *actio pignoratitia directa* (priv. lik. 1475.p.⁴⁶, uz kuru atsaucās atbildētāja), jo obligācija nav nedz nozagta, nedz citā nelikumīgā veidā atņemta (похищена) atbildētājam.

(1921.g. 27.okt. spr. Liepājas krāj-aizdevu kases pr. l. pr. Dreiersdorfa mant. masu, Nr. 118.)

CKD 1924/54

Sevišķi Tiesu palātai nav bijis jāņem vērā tas, vai imobils ir apgrūtināts ar hipotēkām vai ne. Ja atbildētāja atrod, ka viņa, kā hipotekāra parādniece, atbildēs pret pārējiem sakarā ar viņas pašas ar prasītāju noslēgto līgumu par iekļātās mājas noplēšanu, tad no viņas būtu atkarājies vai nu savus hipotekāriskus kreditorus pieaicināt pie lietas kā trešās personas, vai ārpus procesa paziņot viņiem par iesniegto prasību, resp. par notikušo spriedumu, lai dotu viņiem iespēju aizstāvēt savas tiesības attiecīgā kārtībā. Bet Tiesu palātas uzdevums nebija prasību atraidīt tikai tādēļ, ka pastāvošie noteikumi prasa hipotekāru atļauju.

Pretēji atbildētājas domām, Senāts savā 1922.g. 9.novembra spriedumā nemaz nav piešķīris izspriežamai prasībai prejudiciālas prasības raksturu, uz kuras pamata prasītājam būtu tikai radusies tiesība nākotnē celt zaudējuma prasību. Bet pat ja prasība būtu raksturojama kā prejudiciāla ar nupat atzīmētam sekām, tad, jo mazāk Tiesu palātai, būtu bijis jārēķinās ar sprieduma izpildīšanas neiespēju, jo prejudiciāla prasība vispār nav izpildāma spaidu ceļā ar parastiem konkrētiem izpildīšanas veidiem un līdzekļiem.

(1924.g. 26.marta spr. Nr. 54, Kavasa pr. 1. pr. Hornigu.)

CKD 1937/37 kops.

No vienas puses, nevar uzlikt prasītājam pēc obligācijas par pienākumu celt jaunu prasību pret personu, kas imobili ieguvusi pa procesa laiku, pie kam tas pats prasītājs arī šajā otrā procesā nemaz nav nodrošināts pret iespēju, ka arī jaunais šā imobila ieguvējs atkal pa procesa laiku neatsavinās to, un tad procedūra turpinātos *ad infinitum* bez jebkāda panākuma prasītājam. Bet, no otras puses, arī atbildētājam nevar uzlikt par pienākumu ciest jaunās prasības izdevumus, jo taču prasītājam ir iespējams, kā pareizi aizrāda atbildētāja šajā lietā un arī apgabaltiesa, savas hipotekāriskās prasības apmierināšanu un piedzīšanu panākt uz attiecīgā jaunā izpildu raksta vai uz attiecīgā uzraksta pamata uz vecā izpildu raksta.

Ķīlas tiesības saturs taču ir dot ķīlas ņēmējam iespēju un tiesību meklēt sev apmierinājumu no paša ķīlas priekšmeta. Apgabaltiesa pareizi sapratusi tagadējā prasībā izteikto petitumu: atzīt minētos iepriekšējos spriedumus par saistošiem atbildētājam kā apgrūtinātā imobila ieguvējai, un proti, apgabaltiesa šo prasības petitumu pareizi uzskata par hipotēkas prasību, ar kuru prasītāja (gan lieki) nodomājusi panākt imobiļa pārdošanu (*distractio pignoris*) hipotēkas prasījuma apmierināšanai. Bet taisni šis mērķis prasītājam bija jāsasniedz citādā, atbildētāju tik daudz neapgrūtinošā veidā.

Tiesas uzdevums tāpēc ir atrast izeju, kas no vienas puses dod prasītājam kreditoram apmierinājumu, bet no o t r a s puses saudzētu parādnieku.

⁴⁶ CL 1344.p.

Šādos apstākļos Tiesu palāta, atzīstot, ka „prasītāja lieki gājusi prasības ceļu pret jauno atbildētāju, kas būtu bijis vajadzīgs tikai gadījumā, ja pēdējā būtu apstrīdējusi prasītājas tiesības”, varēja uzlikt prasītājai tiesāšanas izdevumus vismaz par pirmo instanci.

(Sen. CKD kopsēdes 1937.g. 17.dec. spr. Nr. 37, Latvijas bankas pr. 1. pr. Kleins.)

CKD 1937/575

„Jūras prasības” (domāts: prasījumi), bez šaubām, apmierināmas vienīgi no parādnieka, jūras kuģa īpašnieka jūras mantības (sk. Sen. CKD spr. 34/477⁴⁷). Tas gan neizriet no tā, ka jūras prasības seko kuģim, neatkarīgi no tam, kā īpašumā tas atrodas (Lik. par kuģa hipotēkām un jūras prasībām, 7.p. 2. teik. Lkr. 28/126; V. V. 32/134 un Lik. par kuģu pirkš. un pārdoš. 5.p.: Lkr. 31/85), jo tur aizrādīts vienīgi uz jūras prasību un kuģu hipotēku lietisko (realobligācijas) raksturu, nemaz neprejudicējot jautājumam par to, ar kādu īsti mantu aprobežojas parādnieka atbildība par kuģu hipotēkām un jūras prasībām.

Jānoskaidro vispirms, vai kuģu hipotēkas pieder pie jūras prasībām. Šis jautājums jāizšķir noraidoši. Jau paša likuma nosaukums: „kuģu hipotēkas (kuģu obligācijas) un jūras prasības”, kas atkārtots arī tā paša likuma III un V nodaļas virsrakstos, tieši aizrāda uz to, ka likums noteikti šķiro minētos divus jēdzienus pēc būtības. Citādi likums ļoti vienkārši būtu izvēlējis vienu kopējo apzīmējumu: „jūras prasības”. Arī pašā likuma tekstā likums vienmēr šķiro kuģu hipotēkas (hipotekāriskos parādus) no jūras prasībām (sk. 9., 58., 59.p., 55.p. 5.pkt. un 55.p. 1.–4., 6.–7.pkt.; 56.p., 62, 64.p. (runā tikai par jūras prasībām), 63.p. (kas runā par kuģu hipotēkām un jūras prasībām), 72., 91.p. u. c.).

Ka par aizdevumiem uz kuģi kuģa īpašnieks atbild ne vien ar kuģi, bet arī ar visu savu mantu, pat *expressis verbis* tika uzsvērts 1925.g. 15.janvāra „Noteikumos” par kuģu hipotēkām un jūras prasībām (18.p.: Lkr. 25/7). Gan šis 7.p. noteikums nav burtiski pārgājis tagadējā likumā (Lkr. 28/126). Bet no tā vēl neizriet, ka likumdevējs būtu vēlējis atkāpties no minētā 7.pantā izteiktā principa. Tāds slēdziens būtu pielaižams tikai tad, ja likumdevējs būtu pilnīgi pielīdzinājis kuģu hipotēkas – jūras prasībām. Salīdzinot tomēr 1925.g. Noteikumu pamatnormas ar 1928.g. likumu, redzams (sk., piem., 7.p., sal. ar korespondējošo 55.p.), ka abi likumnoteikumi („zakonopoloženija”) konsekventi izved augšā atzīmēto principiālo izšķirību starp kuģu hipotēkām un jūras prasībām.

Civillikumu 1456.p.⁴⁸ attiecas arī uz kuģu ieķīlāšanu, t. i. ka kuģa ieķīlātājs atbild par parādu, kas nodrošināts ar kuģi, ne vien ar ieķīlāto kuģi, bet arī ar visu citu mantu.

Vispār, ja kuģa hipotēka nodrošina aizdevumu, t. i. tīri civiltiesisko darījumu, un no aizdevuma, t. i. no tīri civiltiesiska darījuma izrietošās juridiskās attiecības, tad prasījums apspriežams nevis pēc jūras tiesībām un ar kuģa hipotēku nodrošinātais aizdevuma prasījums nav pieskaitāms „jūras prasībām”, bet gan pēc civillikuma noteikumiem.

No civiltiesību viedokļa, parādnieka atbildība – principā – nav aprobežota ar ieķīlāto mantu (sk. CL 1456.p). Īstenībā, par ieķīlātiem, t. i. uz ķīlas tiesību pamata, ar

⁴⁷ X Izvilkumi, 276.lpp.

⁴⁸ CL 1330.p.

lietiskām sekām atzīstami, un ķīlās saistīgumā ieiet, saprotams, tikai ieķīlātais kuģis ar tā piederumiem un vedummaksu (Lik. 57.p.). Bet ar to nav teikts, ka ķīlas ņēmējam kā kreditoram nebūtu tiesība prasīt apmierinājumu saskaņā ar aizdevuma līgumu arī no sava personīgā parādnieka pārējās mantas uz vispārējā pamata (CL 1456.p.), un, proti, kā chirografāra.

Tātad, ja kuģa obligācijas izdevējs, kā obligācijas kreditora personīgais parādnieks, sakrīt ar kuģa īpašnieku, tad kuģa obligācijas turētājam tiesība, arī pēc kuģa pārdošanas vai vispār pēc hipotēkas atkrišanas, prasīt no sava personīgā parādnieka paša pamatprasījuma izpildīšanu un pie tam, uz obligācijā minētā civiltiesiska aizdevuma līguma pamata, vērst savu (obligatorisko) aizdevuma prasījumu arī uz sava personīgā parādnieka pārējo mantu. Vienīgais iebildums, ko varētu celt, būtu par procesuālo *exceptio excusionis realis* pēc CPN 1066., 1125., 1197., 1295.p. (1937.g. 28.maija spr. Nr. 575, Latvijas hipotēku bankas 1. ar Sūnu un c.)

1.2.3. Negatorās prasības

CKD 1924/241

Apstrīdot Apgabaltiesas aizrādījumu uz to, ka uz priv. lik. 874.p.⁴⁹ pamatotu prasību var celt arī viens pats līdzīpašnieks, atbildētājs noliedz, ka konkrētā prasība būtu jāraksturo kā *actio negatoria*, bet tomēr pats neaizrāda, kā īsti būtu prasība jākvalificē; īstenībā konkrētā prasība taisni raksturojama kā negatorijas prasība, ar kuru īpašnieks vai līdzīpašnieks, noliedzot svešas personas tiesības uz mantas ieņemšanu un lietošanu, domā panākt mantas faktisko atbrīvošanu no tiem ierobežojumiem, kuros izteikusies svešas personas (atbildētāja) rīcība par šo mantu. Kaut gan privātlukums tieši 874.pantā minēto prasījumu nesauc par negatorijas prasību, bet pēc būtības 874.p. taisni paredz šādu prasību... Negatorijas prasību, kā pareizi atzinis spriedums Zvingmaņa krāj. 6.sēj. Nr. 983, var celt arī viens no līdzīpašniekiem.

(1924.g. 19.nov. spr. Nr. 241, Reitera pr. 1. pr. Eglīti.)

CKD 1925/330

Apgabaltiesa atbildētāja lūgumu noteikt īres maksu saskaņā ar likuma par telpu īri noteikumiem (minētā lik. 37.pants) nemaz nav apspriedusi un atraidījusi atbildētāja atsaukšanos uz lik. par telpu īri 29.pantu aiz tā iemesla, ka atbildētājs nav iesniedzis pretprasību par īres līguma atzīšanu starp viņu un prasītāju.

Apgabaltiesas uzskats, ka atbildētājam dotā gadījumā bija jāiesniedz pretprasība, ir maldīgs. Atbildētājam, lai aizstāvētu savas kā apakšrnieka tiesības uz īres līguma atzīšanu ar prasītāju, nebija katrā ziņā jāiesniedz par to pretprasība. Viņš varēja atraidīt prasītājas celto prasību, kura uzskatāma kā *actio negatoria*, ar atsaukšanos iebilduma veidā uz savām attiecībām pret ieņemto dzīvokli kā apakšrnieks.

(1925.g. 28.okt. spr. Nr. 330, Rīgas pilsētas pr. l. pr. Moižesu.)

⁴⁹ CL 1039.pants.

CKD 1925/343

Prasības rakstā prasītāja aizrāda uz to, ka atbildētājs, ar kuru, neskatoties uz nomas līguma projektu sastādīšanu, nomas līgums tomēr nav ticis noslēgts, neatbrīvo prasītājas telpas un dzīvo viņās bez likumīga pamata; tātad prasība pēc sava satura ir vērsta uz to, lai aizliegtu atbildētājam lietot prasītājas telpas bez likumīga pamata; tādēļ prasība raksturojama kā *actio negatoria* (priv. lik. 874.p.⁵⁰) un kā tāda piekrīt Miertiesu iestāžu kompetencei pēc analogijas ar civ. proc. lik. 36. (1806.) panta 3.pkta noteikumiem.

(1925.g. 26.nov. spr. Nr. 343, Latvijas Slimo kasu sabiedrības pr. l. pr. Salenieku.)

CKD 1927/191

Apgabaltiesa no sava konstatējuma, ka pēc starp prasītājas vīra tēvu Andreju L. un Jēkabu F. noslēgtā virsminētā pirkšanas līguma satura pircējs Jēkabs F. saņēmis no pārdevēja darījuma objektu savā faktiskā rīcībā un palicis par Grīvu māju reālās puses faktisko valdnieku, varēja taisīt tālāku slēdzienu, ka atbildētājas, kā mir. Jēkaba F. likumīgas mantinieces, kuras pēc likuma nemaz nebija spiestas apstiprināties mantošanas tiesībās, valda par strīdus zemes gabalu nevis bez likumīga pamata, bet uz tām pašām tiesībām kā viņu tiesību devējs Jēkabs F., un ka tamdēļ prasītāja varētu panākt atbildētāju izlikšanu, tikai ceļot pret atbildētājām vindikācijas prasību (priv. lik. 876.p.⁵¹). Uz šo savu pareizo slēdzienu pamata Apgabaltiesa varēja noraidīt šo prasību, kura nav celta kā vindikācijas prasība, bet kā *actio negatoria* (priv. lik. 874.p.⁵²), ko arī neapstrīd kasācijas iesniedzējs.

(1927.g. 10.marta spr. Nr. 191, Lindes pr. l. pr. Freidenberg.)

CKD 1928/460

Nav atzīstams par pareizu uzskats, ka mirušā īrnieka mantinieka persona nekrītot svarā; taisni otrādi, izīrētājs piespiests īres līgumu pēc īrnieka nāves turpināt tikai ar pēdējā mantinieku; tāpēc, lai atraidītu prasītāja celto *actio negatoria*, nemaz nepietiek, ka atbildētājs tikai a i z r ā d a uz tādu pamatu, kas dotu viņam tiesību ieņemt runā stāvošo dzīvokli, bet viņam arī j ā p i e r ā d a šis pamats, proti, ka īres līgums turpinās t a i s n i a r v i ņ u, t. i., ka viņš patiesi ir mirušās īrnieces mantinieks; ka viņš ir iestājies savā mantu devējas īrnieka tiesībās un tās kā tāds lieto.

(1928.g. 29.marta spr. Nr. 460, Rūtenbergu pr. l. pr. Steinbrechtu, Pare, Štrauss un Mūrnieku.)

CKD 1931/442

Apgabaltiesa kā prasības atraidīšanas pamatu pieved arī to, ka prasība pēc sava procesuālā rakstura kvalificējama kā „*actio quasi negatoria*”, pie kam prasītājs tomēr nav nodibinājis savas ī p a š u m a t i e s ī b a s un pat neapgalvo, ka tādas viņam jau būtu tikušas atzītas vai nu ar attiecīgiem aktiem vai ar tiesas spriedumu.

Šai ziņā prasītājs savā kasācijas sūdzībā pilnīgi pārpratis Apgabaltiesas motīvus šai jautājumā, jo Apgabaltiesa nemaz neapgalvo, ka dēļ mantojuma iegūšanas būtu

⁵⁰ CL 1039.pants.

⁵¹ CL 1041.pants.

⁵² CL 1039.pants.

prasāma mantinieka apstiprināšana mantošanas tiesībās, bet gan uzsver, ka prasītāja īpašuma tiesībām jābūt nodibinātām un bez strīdu jau pirms minētās „actio” celšanas un nekad nevarētu prasītāja īpašuma tiesības būt par šādā „actio” ieejošu strīdus objektu, kā tam bija jānotiek tagadējā prasības lietā, kur taisni prasītājs mēģinājis vēl nodibināt – kaut arī bez panākuma – savas īpašuma tiesības.

Savā kasācijas sūdzībā prasītājs pats tieši pastrīpo, ka viņš neesot lūdzis atzīt viņam īpašuma tiesības, t. i. ar citiem vārdiem, ka viņš esot cēlis taisni minēto „actio”, vienkārši prasīdams, zemi izņemt no atbildētājas valdīšanas; pie šādiem apstākļiem Apgabaltiesai bija pietiekošs pamats tagadējo prasību, tā kā tāda likusi celta, atraidīt arī tāpēc, ka prasības celšanas laikā prasītājs nav varējis atsaukties uz bezstrīdīgi atzītām īpašuma tiesībām.

(1931.g. 29.janv. spr. Nr. 442, Žegņevsku. pr. 1. pr. Akaševu.)

CKD 1932/584

Tiesu palāta arī tai ziņā pielaidusi pārpratumu, ka lieta negrozās ap prasības grozīšanu ar to, ka prasītājs no īpašuma atzīšanas prasības pārgājis uz prasību par *negotiorum gestio actio directa*, bet gan atbildētāja aizrāda, ka svešas lietas pārzināšana bez pilnvaras kā tāda nevar novest tieši pie īpašuma iegūšanas uz imobilu un tā koroborācijas uz principāla (prasītāja) vārda. Saprotais, prasītāja „darīšana” būtu uzturēt vai neuzturēt savu petitumu „atzīt viņam īpašuma tiesības uz nama ideālo pusi”, bet ja nu tiesa šo petitumu kā nepamatotu atraidījusi, un spriedums šai daļā stājies spēkā, tad, kā augšā aprādīts, ar to atkritis galīgi arī otrais prasītāja petitums par nama ideālās puses apstiprināšanu prasītājam zemes grāmatās, jo trūkst šī petituma juridiskais pamats.

(1932.g. 26.okt. spr. Nr. 584, Moddanika pr. 1. pr. Runae.)

CKD 1932/821

Pretēji atbildētājas domām, tas vien, ka partu strīdā prasītājs dibinās uz savām īpašuma tiesībām uz „L-C.” māju, vēl nedod pamata pieņemt, ka partu strīdus kvalificējams kā *rei vindicatio*; Apgabaltiesa ir pareizi aizrādījusi, ka civ. lik. 874.p.⁵³ dod prasītājam kā īpašniekam tiesību aizliegt citām personām, resp. arī atbildētājai, lietot bez juridiska pamata viņa īpašumu; prasītājs neprasa īpašuma tiesību atzīšanu uz strīdā stāvošām telpām, un, ar atsaukšanos uz civ. lik. 874.p., Apgabaltiesa taisni ir raksturojusi konkrēto prasību kā negatorijas prasību, ar kuru īpašnieks, noliedzot svešas personas tiesības uz mantas ieņemšanu un lietošanu, domā panākt mantas faktisko atbrīvošanu no tiem ierobežojumiem, kuros izteikusies svešas personas (atbildētājas) rīcība par šo mantu, kādu prasību taisni paredz civ. lik. 874.p. (Sen. C. K. D. spried. Nr. 241 24.g.⁵⁴), un kāda prasība vispār piekrīt Miertiesnesim (Sen. C. K. D. spried. Nr. 102 23.g.; Nr. 194 29.g.⁵⁵).

Pretēji atbildētājas domām, Senāts viņas aprādītā lietā (Sen. C. K. D. spried. Nr. 121 23.g.⁵⁶) bija izgājis no prasības, kura bija kvalificējama kā *actio de precario*, kādā

⁵³ CL 1039.pants.

⁵⁴ Ofic. izdev., 94.ieraksts, 215.lpp.; I Izvilkumi, 6.lpp.

⁵⁵ VI Izvilkumi, 12.lpp.

⁵⁶ I Izvilkumi, 22., 40.lpp.

prasībā prasītājam gan būtu pienākums pierādīt taisni precariuma līguma esamību; bet šādas kvalifikācijas nav konkrētai prasībai un tādu Apgabaltiesa nav arī konstatējusi.

(1932.g. 26.okt. spr. Nr. 821, Bota pr. 1. pr. Bots.)

CKD 1932/852

Pretēji Apgabaltiesas domām, Tiesu palātas spriedumam par prasītājas tiesībām nav tikai deklaratīva nozīme vien, jo ar šo spriedumu prasītājai ir piešķirtas pilnīgi noteiktas un reālas tiesības uz runā stāvošo nekustamu īpašumu, proti, valdīšanas un lietošanas tiesības un, bez tam, tiesība iegūt mājas savā īpašumā izpirkšanas ceļā; konkrētā prasība ir celta nevis kā *actio negatoria* (kura gan piekristu tikai īpašniekam), bet kā *actio confessoria*, kura pieder *usufruktuāram* (civ. lik. 1208.⁵⁷ un sek. p. p.; 1240. un sek. p. p.; 1093.p.⁵⁸) un kura vērsta starp citu arī uz mantas nodošanu (Erdmann, II § 154, lp. 276⁵⁹); lietotājs taisni var prasīt lietošanas objekta nodošanu un tiesai bija jāapsver, kādā ziņā šāda objekta nodošana prasa atbildētāju izlikšanu no tā; tādēļ Apgabaltiesai bija jāapspriež prasības apmērs un robežas, ievērojot civ. lik. 1101.,⁶⁰ 1102.⁶¹, 1240.p. p. paredzētos noteikumus par abu partu rīcības tiesību robežām.

(1932.g. 26.okt. spr. Nr. 852, Eglīts pr. 1. pr. Melbergiem u. c.)

CKD 1936/721

Prasītājiem nebija jāceļ vindikācijas prasība. Šāda prasība vēršas pret nelikumīgo lietas valdītāju, kas apstrīd prasītāja īpašuma tiesības (sal. Bukovska koment. pie CL 897.p.⁶² zem burta a). Atbildētājs turpretim pa visu lietas gaitu nav apstrīdējis prasītāju īpašuma tiesības. Tas apstāklis, kādas ierunas atbildētājs faktiski cēlis vai nav cēlis, nav izšķirošs, jautājumā par to, kā būtu jākvalificē prasība. Šajā pēdējā ziņā svarīgi ir, uz ko paši prasītāji pamato prasību un ko viņi prasa.

Senāts jau paskaidrojis, ka CL 874.p. dod prasītājam kā īpašniekam tiesību aizliegt citām personām lietot bez juridiska pamata viņa īpašumu un panākt ar negatorijas prasību sava īpašuma atbrīvošanu no tiem ierobežojumiem, kuros izteikusies svešas personas resp. atbildētāja rīcība par šo prasītāja īpašumu (sal. Sen. CKD 32/821⁶³). Līdz ar to atkrīt atbildētāja pārmetumi apgabaltiesai par CL 874. un 897.p. pārkāpumiem.

Apgabaltiesa nav arī pārkāpusi CL 695.p. Šis pants, pēc pareiza apgabaltiesas uzskata, kā izņēmuma noteikums nav iztulkojams paplašināti un piemērojams tikai vindikācijas prasībām. CL 695.p. paplašinātā iztulkošana un tā piemērošana negatorijas prasībām ne tikvien sarežģītu stiprā mērā šo pēdējo prasību sekmīgu un ātru izšķiršanu,

⁵⁷ CL 1195.pants.

⁵⁸ CL 1133.pants.

⁵⁹ Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Zweiter Band. Sachenrecht. Riga, Kymmels Verlag, 1891.

⁶⁰ CL 1139.pants.

⁶¹ CL 1040.pants.

⁶² CL 1044.panta pirmā daļa.

⁶³ IX Izvilkumi, 80.–82.lpp.

bet runātu pretim arī CL 871.⁶⁴ un sek. p. izteiktam principam par īpašnieka ekskluzīvo un pilnīgo rīcības un pārvaldīšanas iespēju par savu īpašumu.

Izejot no prasības kvalifikācijas kā *actio negatoria*, tiesa pareizi uzlikusi atbildētājam pienākumu pierādīt viņa ierunu, ka viņš valdot Jaun-Degaiņu mājas uz tiesiska pamata.

(1936.g. 11.jūnija spr. Nr. 721, A.Kalēja un E.Ermans pr. l. pr. L.Berhānu.)

CKD 1939/40

Prasītāju, kā prasības lūgumā norādītās viensētas līdzīpašnieku, šai lietā celtā prasība par atbildētāja izlikšanu no minētās viensētas, kas to valdot bez likumīga pamata, ir atzīstama par CL 1039.p. paredzēto *actio quasi negatoria*. Šāda prasība piekrīt mirtiesneša kompetencei un to var celt arī tikai viens no vairākiem līdzīpašniekiem (sal. Sen. CKD spr. 24/241⁶⁵; 26/305⁶⁶; 29/1948 un 30/907⁶⁷).

Turpretim CL 1068.p., kas runā tikai par rīcības tiesībām kopīpašumā un nestāv tiešā sakarā ar CL 1039.p., neierobežo atsevišķu līdzīpašnieku tiesības uz šādas prasības celšanu (sal. Sen. CKD 30/907). Tāpēc, atzīstot prasītājus par runā esošās viensētas līdzīpašniekiem un atrodot, ka atbildētājs šo viensētu valda bez jebkāda likumīga pamata, apgabaltiesa ir pareizi prasību apmierinājusi, nepārkāpjot CL 1068.p.

(1939.g. 26.janvāra spr. Nr. 40, Beļajeva un c. pr. l. pr. Čulkovu.)

1.2.4. Posesoriskas prasības

CKD 1921/59

Prasītājs lūdzis „traucētu valdīšanu, ceļa lietošanas veidā, no jauna iestatīt spēkā”. Tāda prasība jākvalificē par ceļa lietošanas, t. i. tiesību valdīšanas atjaunošanu.

Zem tiesību valdīšanas jāsaprot tiesību faktiskā lietošana, t. i. fizisko darbu izdarīšana tiesību veidā (priv. lik. 650., 651.⁶⁸ un 1100.⁶⁹ p.p.). Uz tiesību valdīšanas aizsardzību attiecas tie paši noteikumi, kuri aizsargā mantas valdīšanu (priv. lik. 691.p.⁷⁰).

Pretēji Apgabaltiesas domām, kura pastāvīgi uzsver prasītāja tiesību trūkumu, šai lietā bija jāizšķir nevis jautājums par to, vai prasītājam bija tiesības lietot ceļu, bet tikai jautājums par to, vai prasītājs faktiski lietoja ceļu, t. i. faktiski lietoja ceļu tiesību veidā, proti, lietoja ceļu tā, kā tas korespondētu ceļa lietošanas tiesībām. Prasītājs cēlis nevis „*actio confessoria*”, par ceļa lietošanas tiesību atzīšanu, bet posessorisku prasību pēc priv. lik. 691.p., pie kam atbildētājs, kurš traucē tiesību lietošanu (vadīšanu), nevar atsaukties uz savām tiesībām par traucēto prasītāja tiesību lietošanu, bet spiests tūlīt

⁶⁴ CL 1036.pants.

⁶⁵ Ofic. izdev. 94.ieraksts, 215.lpp.; I Izvilkumi, 6.lpp.

⁶⁶ III Izvilkumi, 84.lpp.

⁶⁷ VII Izvilkumi, 17.lpp.

⁶⁸ CL nav pārņemti. 650. Fiziska darbība pastāv iegūstamas tiesības faktiskā izlietošanā.

651. Nodomam (649.p.) jābūt vēršam uz to, lai izlietotu fizisko darbību (650.p.) kā tiesību.

⁶⁹ CL 1138.pants.

⁷⁰ CL 920.pants.

atjaunot traucēto tiesību lietošanu (valdīšanu) priv. lik. 693.–695.p.p.⁷¹, civ. proc. lik. 1807.p.

(1921.g. 19.maija spr. Nr. 59, Lomaņa pr. 1. pr. Kaulenu.)

CKD 1926/99

Konkrētā gadījumā prasītājs neapgalvo, ka atbildētāja būtu uzskatāma par viņa pretkontrahentu; tātad konkrētā prasība nav vērsta pret prasītāja pretkontrahentu dzimtsnomas līgumu kā tādu un tā nav pamatota uz dzimtsnomas līguma neizpildīšanu, bet prasība raksturojama kā *actio legis Aquiliae*, t. i. kā prasība par zaudējuma atlīdzību aiz atbildētājas it kā pielaistās vainas, tātad pilnīgi ārpus dzimtsnomas līguma attiecībām.

Attiecībā pret atbildētāju, kā trešo personu, prasītājs tādēļ nevar izvest kādas dzimtsnomnieka tiesības un prasības, bet gan tikai tās tiesības un prasības, kuras viņam dod nekorroborēts dzimtsnomas līgums, tātad ne tās tiesības un prasības, kuras viņam dotu korroborēts dzimtsnomas līgums, proti, ne *domini utilis* tiesības un prasības; tiesības un prasības, kuras prasītājs tagad varētu izvest, būtu vienīgi vienkārša nomnieka tiesības, jo tikai šais tiesībās izsmelās dzimtsnomnieka tiesības, kura līgums nav korroborēts; šādām pēdējām tiesībām ir vienīgi obligāciju raksturs, un tikai jaunākā laikā, ar 1925.g. 18.oktobra likumu, arī nomniekam dota *posesoriskā* prasība; nomniekam, kura nomnieka tiesību izlietošanas iespēju pārtrauc, pārkāpj vai ierobežo trešā persona, nav tiešas prasības pret viņu par iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, bet gan tikai pret iznomātāju kā tādu (priv. lik. 4054.⁷², 4056.,⁷³ 4090.p.⁷⁴); šo slēdzienu pareizību nenoliedz arī pats prasītājs, kurš tādēļ dibina savu prasību taisni un vienīgi uz dzimtsnomas tiesībām, t. i. uz *dominium utile*, tikai nepareizi aizstāvot to uzskatu, ka viņam uz dzimtsnomas pamatotās *dominium utile* tiesības piederot neatkarīgi no dzimtsnomas līguma korroborācijas.

Nepelna ievēribu prasītāja aizrādījums, ka Tiesu palātai, jaunākā gadījumā, bijusi jāatraida prasība nevis galīgi, bet gan tikai aiz priekšlaicības; pretēji prasītāja domām, ja viņš to pašu prasību celtu pēc tā, ka zemes gabals tiktu viņam apstiprināts zemes grāmatās, prasībai katrā ziņā nebūtu tas pats pamats, jo viņš tādu celtu uz lietišķo tiesību pamata kā īpašnieks, kādēļ tagadējais spriedums nemaz neprejudicētu apzīmētai nākošai prasībai.

(1926.g. 1.jūn. spr. Nr. 99, Rammuļa pr. 1. pr. Jūrmalas pilsētu.)

CKD 1936/1119

Saskaņā ar CPN 94.p. lietās par nekustamas mantas traucētas valdīšanas un servitūtu lietošanas atjaunošanu miertiesnesis atjauno valdīšanu vai lietošanu, nelūkodams cauri jautājumam par tiesību uz šo mantu vai servitūtu un tamdēļ arī miertiesai konkrētā posesorā prasībā nebija pat pamata pārbaudīt jautājumu sakarā ar 1879.g. līgumu.

⁷¹ CL 921.–923.pants.

⁷² CL 2131.pants.

⁷³ CL 2132.pants.

⁷⁴ CL 2157.pants.

Pretēji atbildētāju paskaidrojumiem viņu kasācijas sūdzībā, miertiesnesis, kā arī apgabaltiesa konstatējusi, ka prasītājs līdz 1933.g. vasarai lietojis minēto iebrauktuvi visā viņas platībā, bet ka tā pašā 1933.g. vasaras beigās atbildētāji sašaurinājuši šo iebrauktuvi, pārceļot sētu uz iebrauktuves vidus pusi un ar to traucējot prasītāju izlietot iebrauktuvi visā viņas platībā. Tamdēļ arī saskaņā ar CPN 36.p. 2. un 3.punktiem šī posesorā prasība, ja arī to atzītu par *actio spoli* (CL 693.p.⁷⁵), piekrita miertiesnesim, jo CPN 36.p. 2.pkts atsaucas arī uz CL 693.pantu.

(1936.g. 11.jūn. spr. Nr. 1119, Levitasa pr. 1. pr. Renbergiem.)

1.2.5. Darba alga

CKD 1936/530

Atbildētāji kā kuģa kopīpašnieki neatbild solidāri par prasītājam nesamaksāto darba algu. Šāda prasība pieder pie „jūras prasībām” (Lik. par kuģu hip. un jūras prasībām 55.p. 2.pkt.; Lkr. 28). Jūras prasības seko kuģim neatkarīgi no tā, kā īpašumā tas atrodas (7.p. 2. teik.; lik. par kuģu pirk. un pārd. 5.p.; Lkr. 31/85).

Tānad algas prasījumam ir lietisks raksturs. Par lietisku parādu rēdereja atbild uz lietiska pamata ar visu savu mantu (kuģi un vedummaksu). Atsevišķie rēderejas biedri atbild tikai kā tagadējie rēderejas biedri un, proti,, kopā par visu parādu, t. i. katram biedram jācieš piedziņas vēršana uz kuģi kā tādu (bet ne uz biedra mantu atsevišķi).

Tānad biedrs gan neatbild solidāri, it kā personīgi, tomēr viņi atbild kopā kā („Cesamtschuldner” Wüstendörfer, Seeschiffahrtsrecht, Ehrenberga Handbuch, VII sēj. 2.d. 468.lp.). Tādēļ konkrētā gadījumā trūkst solidāro attiecību parādnieku starpā, jo tādas nav nodibinātas nedz ar līgumu, nedz ar likumu un arī pats prasījums (algas parāds) nav nedalāms.

(1936.g. 28.aprīļa spr. Nr. 530, Bērza pr. 1. pr. Baumani u. c.)

CKD 1940/15

Apgabaltiesa pamatojusies uz to, ka prasība kvalificējama kā jūras prasība un ka tādēļ tā uz Kuģu hipotēkas un jūras prasību likuma 64.panta pamata atzīstama par noilgušu. Bez tam, šī prasība kā jūras prasība sekojot kuģim, bet atbildētājs jau no 1933.gada 11.marta vairs neesot kuģa īpašnieks.

Apgabaltiesas spriedums nav atzīstams par pareizu. Gan nav pareizs prasītāja viedoklis, ka jūrnieka darba algas prasība nekādā gadījumā nav kvalificējama kā jūras prasība, bet gan kā kāda speciāla jūras prasība, un ka Senāts savos spriedumos 33/1649⁷⁶ un 36/255⁷⁷ atzinis par tādu speciālu jūras prasību Noteikumu par jūrniekiem 39.pantā paredzēto atlīdzību jūrniekiem par bezdarba laiku kuģa bojā ejas gadījumos.

Taisni otrādi, Senāts norādītos spriedumos atzinis, ka uz 39.panta pamatotā prasība par atlīdzību par bezdarba laiku taisni nav jūras prasība un ka tādēļ tāda prasība nav padota Noteikumiem par jūras prasībām.

⁷⁵ CL 921.pants.

⁷⁶ IX Izvilkumi, 414.–415.lpp.

⁷⁷ XII Izvilkumi, 707.lpp.

Kuģu hipotēkas un jūras prasību likuma 55.pants, pretēji prasītāja domām, taisni ir paredzējis un izsmeloši uzskaitījis tās prasības, kuras likums kvalificē kā jūras prasības (sal. Sen. CKD spr. 39/357⁷⁸). Šī panta 2.punkts par jūras prasību atzinis kuģa personāla algas un citus kuģa dienestā stāvošām personām likumīgi pienācīgos atlīdzinājumus: ja dienesta līgums slēgts uz laiku, tad par pēdējiem trim mēnešiem, ja uz braucieniem, tad par pēdējo izpildīto brauciem.

Tātad par jūras prasību atzīstams ne katrs kuģa personāla algas un cita atlīdzinājuma prasījums, bet gan par pēdējo izpildīto brauciem, ja līgums slēgts uz braucieniem, vai par pēdējiem trim mēnešiem, ja līgums slēgts uz laiku.

Apgabaltiesa, turpretim, nemaz nav nodibinājusi, ka prasītājs lūdzis piedzīt algu par pēdējiem trim mēnešiem. Nenodibinot šo apstākli un tomēr kvalificējot prasību kā jūras prasību, apgabaltiesa pārkāpusi Kuģu hipotēkas un jūras prasību likuma (Lkr. 28/126) 55.panta 2.punktu.

(1940.g. 26.janv. spr. Nr. 15, Branguļa pr. l. pr. Graudu.)

CKD 1940/711

Par jūras prasību, kā jau aprādīts, konkrētā gadījumā atzīstams, ievērojot, ka partu līgums slēgts uz laiku, prasītāja algas prasījums tikai par pēdējiem 3 mēnešiem. Jautājums ir, vai Ls 250 (Ls 200+Ls 50), kurus prasītājs saņēmis no atbildētāja, līgumam izbeidzoties, ieskaitāmi prasības daļā, kas atzīstama par jūras prasību un tāpēc prasības celšanas laikā, pēc pareiza apgabaltiesas uzskata, būtu noilgusi.

Šī jautājuma izšķiršanai jāņem vērā augšā citētā likuma 62.p. [1928.g. 4.jūn. [Kuģu hipotēkas un jūras prasību likums](#) (L.kr. 28/126)]. Tas nosaka, ka beidzamā braucienā cēlušās jūras prasības apmierināmas pirms tām jūras prasībām, kuras cēlušās iepriekšējā braucienā, bet jūras prasības, kas cēlušās no viena līguma, kurš attiecas uz vairākiem braucieniem, visas ierindojamas vienkopus ar prasībām no beidzamā brauciena. Tātad šis speciālais likuma noteikums, kurš tādēļ arī piemērojams, pretēji 1864.g. CL 3543.p.⁷⁹ izteiktam principam par pirmā vietā ieskaitāmu parādu atzīstot nevis vecāko, bet gan jaunāko parādu. Tas arī saprotams, jo tieši jaunākajam jūrnieka algas parādam (par pēdējiem 3 mēnešiem, resp., par pēdējo brauciem) šis likums piešķir priekšrocību apmierināšanas ziņā.

(1940.g. 27.sept. spr. Nr. 711, J.Branguļa pr. l. pr. F.Graudu.)

1.2.6. Actio Pauliana

CKD 1927/167

Zem fiktīva līguma (priv. lik. 2951.p.⁸⁰) – pretēji simulētam (2452.p.⁸¹) – saprot līgumu, kuru kontrahenti noslēguši tikai skata dēļ, bet pēc būtības un īstenībā nemaz negrozot starp viņiem pastāvošās juridiskās attiecības (Senāta civ. kas. dep. spried.

⁷⁸ Ofic. izdev., 30.ieraksts, 35.lpp.; XV Izvilkumi, 382.lpp.

<http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1535-8-22/LVVA-1535-8-22-0097.jpg>

⁷⁹ CL 1844.p.

⁸⁰ CL 1438.pants.

⁸¹ CL 1439.pants.

1922.g. pēc spried. krāj. 45. Nr.⁸²). Fiktīvam līgumam likums neatzīst spēku. Tāpēc Tiesu palāta nevarēja apiet jautājumu par dāvināšanas līguma raksturu, kā īsta, vai kā fiktīva līguma.

Ja ir konstatēts, ka A. zinājusi par prasītāju nekoroborētām tiesībām un ja arī viņas vīra ļauns nodoms, noslēdzot dāvināšanas līgumu ar sievu, ir prezumējams, tad no tā pats par sevi izriet, ka pats dāvinājuma līgums būtu uzskatāms par fiktīvu (priv. lik. 2951.p. nozīmē). Taisni A. *mala fides* būtu bijusi Tiesu palātai jāliek savu apcerējumu pamatā, apspriežot dāvinājuma līguma spēku un nozīmi, no tā viedokļa, vai šis dāvinājuma līgums būtu atzīstams par fiktīvu un atceļamu, saskaņā ar Kr. civ. lik. 1529.p. piez. pielikumā II, nodal. 3., 4.p.p. (1916.g. 3.jūlija lik. red.) un priv. lik. 116.p.⁸³ izteikto principu, pēc kura ļauns nodoms ir prezumējams no apdāvinātā, ja vien tas ir dāvinātājas vīrs, un sievas kā dāvinātājas *mala fides* tiktu konstatēta.

Tiesu palāta, nenoliedzot, ka J. nebūtu zinājis par prasītāja „nekoroborētām tiesībām”, ar to pašu nenoliedz, ka J. nebūtu zinājis par šķēršļiem, kuri nepielaistu imobila iegūšanu no viņa puses. Tiesu palāta tikai tad varēja zināšanu nekvalificēt par ļaunu ticību, ja viņa būtu nodibinājusi, ka J. varējis būt pēc lietas apstākļiem pārliecināts, ka iepriekšējais 1924.g. 28.februāra pārdošanas līgums ticis atcelts un zaudējis savu juridisko spēku. Ja nu Tiesu palāta to nav konstatējusi, tad ar to, ka vēlākais ieguvējs zinājis par iepriekšējo pirkšanas-pārdošanas līgumu, pilnīgi pietiek, lai iepriekšējam ieguvējam-pircējam dotu juridisko iespēju prasīt atcelt dāvināšanas līgumu, kuru tā abi kontrahenti bija noslēguši, zinādami par „prasītāju nekoroborētām tiesībām”.

(1927.g. 31.janv. spr. Nr. 167, Erhardt pr. 1. pr. Kļaviņiem.)

CKD 1928/411

On call darījums (giro à depot, специальный текущий счет, реверсные сделки) kā kredītatklāšanas darījums raksturojams nevis taisni kā aizdevuma līgums, par kādu būtu atzīstams lombarddarījums, kas gan noslēdzams tikai noteiktā summā, kura būtu jāuzrāda jau no paša sākuma līguma noslēgšanas momentā; bet gan on call darījums atzīstams kā kredītatklāšanas darījums un tas nemaz neparedz, ka darījuma slēgšanas momentā parāda summa jau būtu absolūti noteikta un pat ka tai momentā vispār jau būtu kāds parāds; pēdējais var izcelties vēlāk, pakāpeniski, atkarībā no tā, kā un kad kredītņēmējs faktiski izlieto kredītu, pieprasot attiecīgu summu izdošanu, atļautā kredīta robežās; tāpēc efektīva parāda summa on call darījumā nodibināma tikai attiecīgā konkrētā momentā, ņemot vērā arī parāda summu atmaksas.

1916.g. 3.jūlija likuma par tā darījuma atspēkošanu, kuru faktiski maksātnespējīgs slēdzis saviem kreditoriem par ļaunu (pielik. pie Kriev. civ. lik. 1529.p. piez.), 3.p. nosaka, ka atspēkojami ir darījumi, kurus parādnieks slēdz ar trešām personām vai viņām par labu, ja viņš ar šādiem darījumiem nodomājis nodarīt zaudējumus saviem kreditoriem un ja trešam kontrahentam par šādu viņa nodomu bijis zināms; pievestā 3.p. īstā nozīme skaidra no viņa vēsturiskās interpretācijas; pēc likuma projekta redakcijas,

⁸² Ofic. izdev., 45.ieraksts, 113.lpp. Lieta CKD 1922/156. I Izvilkumi, 12.lpp.

⁸³ CL nav pārņemts. 116. Katrs dāvinājums laulāto starpā, kas izdarīts par kaiti viņu kreditoriem, atzīstams par spēkā neesošu.

kurā tas tika iesniegts Kr. Valsts domei, likuma projekts (savā I.p.) gan bija paredzējis, ka kreditoram tiesība celt prasību dēļ līguma atzīšanas par nederīgu, ar kuru parādnieks, izvairīšanās dēļ no parāda samaksas („во избежании платежа долгов”), nodod, apgrūtina vai samazina vērtības ziņā savu mantību, cik tālu šādi līgumi virzās uz kreditoru kaitējumu („клянутся по вреду кредиторов”); salīdzinot projektu ar pašu likumu, izrādās, ka šai pēdējā nemaz nav vairs runas par parādnieka nodomu „izvairīties no parādu samaksas”, bet gan iet runa tikai vispār par nodomu nodarīt zaudējumus kreditoriem; dēļ šāda nodoma esamības pietiek, kad parādnieks, slēdzot darījumu (tātad ne tikvien taisni līgumu), apzinās (*dolus eventualis*), ka viņš ar to nodara zaudējumu saviem kreditoriem; tātad pēc tagad spēkā esošā likuma nav prasāms, ka darījums būtu ticis vērsts taisni uz kreditoru „apiešanu”, un ka taisni šāds parādnieka nodoms būtu bijis zināms viņa kontrahentam; nupat minētie vārdi „во избежании платежа долгов” taisni tika izlaisti likuma galīgā redakcijā, ņemot pie tam vērā iebildumus, kurus pret tiem cēlusi literatūra, sevišķi prof. Grimms (žurnāla „Вестник гражданского права” 1915.g. 7. Nr. 61. sek. lpp.); pēdējais aizrādījis, ka tamlīdzīga darījuma atspēkošanas gadījumu sašaurināšana neesot pielaižama; ja tādēļ būtu pierādīts, ka tirgotājs-parādnieks, būdams faktiski maksātnespējīgs, atsavinājis vai apgrūtinājis savas mantas (piem., ieķīlājot to), apzināti samazinājot savu mantību, tad viņš ar to vien implicite kaitē saviem kreditoriem, t. i. nodara viņiem zaudējumus, jo atņēma viņiem iespēju saņemt attiecīgo apmierinājumu no sava parādnieka mantām; ja pie šādiem apstākļiem šī paša parādnieka kontrahentam par parādnieka faktisko maksātnespēju (неоплатность – Zahlungseinstellung) bijis zināms, tad parādnieka kreditoram tiesība apstrīdēt minēto darījumu ar *actio* vai *exceptio Pauliana*.

(1928.g. 31.maija spr. Nr. 411, Latvijas Komerbankas pr. 1. pr. Reimani u. c.)

CKD 1929/36

4494.p.⁸⁴ nevienā vārdā nepadara viņa piemērojamību atkarīgu no formāla konkursa atklāšanas par dāvinātāja mantību; arī krievu tekstā lietotie vārdi „в случае его несостоятельности от уплаты долгов” tāpat saprotami tikai kā „неоплатность”, bet nekad ne kā „открытие конкурса”; ja jau būtu ticis atklāts formāls konkurss, tad par prasījumu piedzīšanu no kridāras mantības, kādam atsevišķam kreditoram par labu, vai par dāvinātāja tiesībām atprasīt atdāvināto mantu vispār vairs nevarētu būt runas. Tāpēc Tiesu palātai nebija pietiekošs pamats prasīt, lai prasītājs iepriekš panāktu dāvinātāja atzīšanu par maksātnespējīgu tiesas ceļā; tāpat – pretēji Tiesu palātas domām – prasītājam nekad nebija iepriekš jāceļ prasības dēļ dāvinājuma līguma atzīšanas par atceltu, jo 4494.p. nemaz neparedz *actio Pauliana* (uz 1916.g. 3.jūlija lik. 2.nodaļ. 3.p. 2.–6.punktu pamata; Kr. lik. kop. 1645.p.), bet paredz īpašu prasību, kura pamatojas uz apdāvinātā netaisnu iedzīvošanos uz kreditora rēķina (Cvingmaņa spried. krāj. V sēj. Nr. 865). Tādā kārtā Tiesu palāta, atzīstot tagadējo prasību par priekšlaicīgu, pārkāpusi priv. lik. 4494.p. un civ. proc. lik. 711.p.

(1929.g. 21.marta spr. Nr. 36, Berga pr. l. pr. Verneriem un Neiman.)

⁸⁴ CL 1927.pants.

1.3. Dalīšanas prasības (*judicia divisoria*)⁸⁵

1.3.1. Mantošana

CKD 1924/112

Priv. lik. 2619.,⁸⁶ 2620.pantos⁸⁷ paredzētā tā saucamā „mantojuma prasība” nav atzīstama par īstu „*hereditatis petitio*” un sakarā ar to šais pantos minētos termiņus nevar atzīt par noilgumu. Vienīgi 2620.panta otrā daļa attiecībā uz Kurzemi, izņemot šī panta pirmā daļā minētas Kurzemes pilsētas, paredz īstu mantojuma prasību, kura kā tāda atzīta arī par padotu vispārējas prasības noilgumam ... Turpretim 2620.panta pirmā daļā paredzēto mantojuma prasību attiecībā uz Vidzemi un Igauniju, kā to paskaidrojis arī Kr. Senāts civ. kas. dep. 1911.g. spr. Nr. 60, nevar atzīt par īstu mantojuma prasību, bet tikai par mantošanas prasījuma pieteikumu – t. i. tiesības realizēšanu tiesā („*Erbschaftsanspruch*”). Privātlikums, Vidzemē un Igaunijā, sajauc un samaisa mantošanas tiesību nokārtošanu apsardzības kārtībā ar īsto *hereditatis petitio* un pēdējo attiecina uz pirmo... 2620.p. minētam 10 g. termiņam ir prekluzīva nozīme un tādēļ tas nevar attiekties uz īstas mantojuma prasības noilgumu.

Pie 2619., 2620.p.p. (attiecībā uz Vidzemi) nav pievests neviens romiešu tiesību avots, bet gan tikai senie vietējie avoti, kamēr pārējie panti, kuri paredz īsto *hereditatis petitio*, pamatoti tieši uz romiešu *corpus juris civilis* (D. V. 3., 4., 6.; C 111. 31.).

Tātad 2619.–2620.p.p. neparedz īstu *hereditatis petitio*, bet noteic tikai mantību tiesību neizvešanas sekas, neatkarīgi no kāda atbildētāja esamības. Par mantiniekam Vidzemē un Igaunijā (kā arī 2620.p. minētās Kurzemes pilsētās) piederošo īsto *hereditatis petitio* runā nevis 2619., 2620., 2630.p.p., bet gan vispārējie nosacījumi par mantojuma prasību un, proti, priv. lik. 2599.–2618.panti⁸⁸. Īstā *hereditatis petitio* padota arī īstam noilgumam uz vispārējā pamata.

Uz vispārējā pamata arī *hereditatis petitio* sāk noilgt no nativitates, t. i., kad mantojuma prasījums (*Anspruch*) atrodas tādā stāvoklī, kad jau ir noteikts atbildētājs, kas pret prasītāju izturas tā, ka pret viņu var tūlī (немедленно) celt prasību tiesā (priv. lik. 3623.p.⁸⁹). Ja prasītāja rīcībā mantojums neatrodas, *hereditatis petitio* uz testamenta

⁸⁵ *Actio commodati dividundo* vai *communi dividundo iudicium* procesuālā īpatnība. Šī prasība pieder pie *bonae fidei actiones*, un ir ļoti tuva pārējām divām, jo īpaši prasībai par mantojuma sadali (*familiae herciscundae*) un prasībai par robežu noteikšanu (*finium regundorum*); kopā šīs trīs prasības dēvē par *judicia divisoria*. To kopīgā iezīme, kā liecina avoti, ir tā, ka šajos prasījumos apvienots lietisks un personisks raksturs (*mixta causa* J. J. IV, 6, 20), jo prasības dalībnieks tiecas pēc noteiktas lietas daļas, vai tās ekvivalenta. Tiesnesis, vadoties pēc taisnīguma apsvērumiem (*ex bono et aequo, ibid.*), paturot prātā prasības mērķi – mantas sadali, var neatkarīgi no vienas vai otras puses prasības (sk. zemāk *actio duplex* un aizsardzības procesu) piešķirt vienam lietu (*adjudicatio*), otram ekvivalentu (*condemnatio*). Tomēr neraugoties uz to, t.s. *judicia divisoria* pieder pie personisko prasību kategorijas: tās izriet no pušu savstarpējām attiecībām, nevis no katra dalībnieka attiecībām pret lietu (*Arndts, Pandecten*, § 97 piem. 7). A. Meijerdorfs. Словарь юридических и государственных наук (под ред. А. Ф. Волкова и Ю. Д. Филипова). Том I. Выпуск 1-5. С.-Петербург, типография товарищества „Общественная польза”, 1901 г., с. 222.

⁸⁶ CL 685.pants.

⁸⁷ CL 686.pants.

⁸⁸ CL 667.–684.pants.

⁸⁹ CL 1896.pants.

pamata ceļama no tā momenta, kad mantojums arī priekš institūtā mantinieka atklājies no testamenta pamata, t. i., principā no mantojuma atklāšanās momenta, ja institutais mantinieks nepierāda, ka viņam par testamentu saturu ticis zināms kādā vēlākā laikā.

(1924.g. 30.apr. spr. Nr. 112, Micpap-Engeļa pr. 1. pr. Micpap un Driķi.)

CKD 1925/7

Pie īstas *hereditatis petitio* nav piemērojama 2620.p.⁹⁰ 1.daļa, kura runā nevis par īsto *hereditatis petitio* un nenoteic noilguma laiku, bet gan tikai paredz prekluzīvu terminu, kurā jāizteicas par mantojuma pieņemšanu. 2620.p. 2.daļa attiecībā uz Kurzemi gan paredz īsto noilgumu taisni attiecībā uz *hereditatis petitio* (Senāta civ. kas. dep. spried. 1924.g. Nr. 112⁹¹ Micpapa lietā), bet runā stāvošā gadījumā vispār jāpiemēro nevis privātlikums, tātad ne noilgums, paredzētais 2620.p. 2.daļā, bet gan Kurzemes zemn. lik. 95.p. (kas kā tāds tai laikā vēl bija spēkā), pēc kura noilguma laiks ir 10 gadi.

Hereditatis petitio, kuras nolūks ir mantošanas tiesību atzīšana prasītājam un mantojuma atņemšana atbildētājam (saprotams, ja tas to valda it kā uz mantošanas pamata), sāk uz vispārējā pamata noilgt tikai tad, kad viņa „*nata est*”, t. i. kad zināma persona kaut kādā veidā apstrīdējusi prasītāja mantošanas tiesības vai pat faktiski atņēmusi viņam mantojumu vai tā daļu, atzīstot sevi pašu par attiecīgo mantinieku.

(1925.g. 31.janv. spr. Nr. 7, Ķērstas Gedrat un Lizes Zīle pr. 1. pr. Vilhelmīni un Kārli Šmidt.)

CKD 1926/214

Apgabaltiesas sēdē prasītāja pilnvarnieks atsacījies no mantojuma reālās daļas izdalīšanas un lūdzis tās vietā pielaist prasītāju pie mantojuma kopvaldīšanas ar atbildētāju vienā trešā daļā, uzskatot tādu prasības grozīšanu tikai par prasības apmēra samazināšanu. Apgabaltiesa pareizi nav pielaidusi tādu prasības grozīšanu; civ. proc. lik. 332.pants noliedz prasības grozīšanu pēc būtības, pie kam zem izteiciena „grozīšana pēc būtības” jāsaprot kā prasības pamata, tā arī pašas prasības satura grozīšanu, prasīt kādu ideālu daļu visā mantojumā un prasīt kādu atsevišķu reālu daļu no mantojumā ietilpstošiem priekšmetiem, nemaz neapsverot citas starpības starp tādām prasībām, ir divas atsevišķas prasības, divas atsevišķas lietas, kuras lieluma samēra ziņā nemaz nav salīdzināmas, kamdēļ vien jau ir maldīgs prasītāja kasācijās sūdzībā kā sprieduma atcelšanas iemesls pievestais uzskats, it kā prasīt reālas mantojuma daļas vietā ideālu daļu būtu tikai prasības apmēra samazināšana.

(1926.g. 28.okt. spr. Nr. 214, Boluža pr. 1. pr. Bolužu.)

CKD 1928/18

Šai formulējumā Apgabaltiesa arī apmierinājusi prasību, nemaz neaizskarot jautājumu par pašu mantojuma sastāvu; īstenībā šim pēdējam jautājumam nav nekā kopēja ar vienīgi izšķirošo šai lietā jautājumu par to, vai prasītājam tiesība pretendēt uz neatņemamo daļu un kādā sevišķi apmērā; vai mantojuma sastāvā pie tam ieiet noteikta

⁹⁰ CL 686.pants.

⁹¹ Ofic. izdev., 44.ieraksts, 95.lpp.; I Izvilkumi, 10.lpp.

manta, par to prasība nav celta; šī pēdējā raksturojama nevis kā *hereditatis petitio*, bet gan tikai kā *actio ad supplendam legitimam*; tamdēļ... Tiesu palātai nebija likumīga pamata, pilnīgi apejot prasības petituma kodolu, izspriest jautājumu, vai F. mežsargu mājas patiesi piederējušas īpašumā Andrejam B. viņa nāves momentā un tātad iegājušas viņa mantojuma sastāvā.

(1928.g. 31.janv. spr. Nr. 18, Bruņenieka pr 1. pr. Bruņeniekiem.)

CKD 1931/90

Pretēji prasītāja domām, 1925.g. 18.aprīļa likuma 1.p. paredzētais 10 gadu laiks uzskatāms nevis kā parasts noilguma laiks, bet gan kā prekluzīvs termiņš; tas izriet galvenā kārtā no tā, ka pēc pievestā likuma 10 gadu laiks skaitāms nevis no momenta, kad prasītāja tiesības būtu kaut kādā veidā tikušas pārkāptas no valsts puses, t. i. nevis no tā momenta, kad *actio nata est* (priv. lik. 3623.p. 1.teik.); tagadējā prasība vērsta uz tiesību atzīšanu prasītājam iegūt mežsargu mājas uz 1869.g. 10.marta, 1886.g. 12.jūlija likuma un 1905.g. 3.novembra manifesta pamata; tātad prasība nav pamatota uz prasītāja priekšgājēja it kā nelikumīgo izlikšanu; tomēr 1925.g. likums skaita prasības celšanas laiku pilnīgi absolūti, taisni vai nu no izlikšanas, vai no (labprātīgās) atstāšanas laika; sevišķi šis pēdējais, 10 g. laika aprēķināšanas veids aizrāda uz to, ka likums nemaz nodomā piešķirt kaut kādu nozīmi prasītāja tiesību pārkāpšanas momentam („*actio nata*” momentam), bet gan kādam citam, prasītāja tiesību pārkāpšanas ziņā pilnīgi indifērentam momentam (mežsargu māju atstāšanai); ja nu likums nosaka, ka pēc zināma laika notecējuma pilsonis zaudē zināmas tiesības un ja likums pie tam laika tecējuma iesākšanas momentu nepadara atkarīgu no pilsoņa tiesību pārkāpšanas, tad lieta nevar grozīties ap noilgumu, bet gan vienīgi ap prekluzīvu termiņu.

(1931.g. 31.janv. spr. Nr. 90, Freimaņa pr. l. pr. Zemk. min.)

CKD 1933/47

Tiesu palāta pareizi iziet no tā, ka L.c.l. 2681.p.⁹², aizliedzot līdzmantiniekiem rīkoties ar visu mantojumu kā tādu atsevišķi bez pārējo līdzmantinieku piekrišanas, neaizskar 929.p.⁹³ paredzēto katra atsevišķa līdzīpašnieka (līdzmantinieka) tiesību patstāvīgi rīkoties ar savu (ideālo) mantošanas daļu. Bet taisni iekš tam pastāv šis lietas kodols, ka, slēdzot mantošanas dalīšanas līgumu savustarpā par visu mantojumu, atbildētāji ne tikai rīkojušies tikai par savām mantošanas daļām, bet jau rīkojušies par mantojumu visumā kā tādu. Kaut arī Tiesu palāta nav tieši nodibinājusi runā stāvošā mantojuma dalīšanas līguma saturu, tomēr no mantojuma dalīšanas līguma teksta redzams, ka atbildētāji mantojumu sadalījuši savustarpā reālās daļās, t. i. nemaz nav aprobežojušies ar savu ideālo daļu it kā nodošanu vai atsavināšanu vien. Ideāla daļa pēc būtības nesakrīt ar kādu reālu daļu, un, ja kāds līdzīpašnieks (līdzmantinieks) tagad, savas ideālas daļas vietā, saņem kādu mantojuma reālu daļu, tad šāda mantojuma dalīšana līdz ar to tieši skar visu pārējo līdzmantinieku tiesības. Tāpēc šāda veida mantojuma dalīšana pielaižama tikai ar visu līdzmantinieku piekrišanu. Tikai visi līdzmantinieki kopā,

⁹² CL 719.p.

⁹³ CL 1068.p. pirmā daļa.

savstarpēji vienojoties, varētu noteikt, ciktāl kāda reāla daļa, vērtības ziņā, atbilst attiecīgai mantinieku ideālai daļai, kāds jautājums, saprotams, nav izšķirams ar mantinieku balsu vairākumu.

Ja viena mantinieku grupa nevēlas palikt kopīpašumā ar pārējiem mantiniekiem, tad šī grupa varēja prasīt mantojuma dalīšanu piespiedu kārtā tiesas ceļā likumos paredzētā kārtībā. Bet minētai mantinieku grupai nav tiesības vienpusīgi noteikt dalīšanas kārtību un piespiest pārējos apmierināties ar mantojuma reālo dalīšanu. Ja nu dalīšanas līgums noslēgts, apejot vienu vai vairāku līdzmantinieku mantošanas tiesības, tad apietiem mantiniekiem tiesības ne tikvien celt prejedicielu prasību dēļ dalīšanas līguma atzīšanas par viņiem „nesaistošu”, bet arī tiesības tieši celt tagadējo kondemnācijas prasību dēļ dalīšanas līguma atcelšanas kā pretlikumiska, visās šī līguma daļās. Pretēji atbildētāju domām, iepriekšējā prasītāju apstiprināšana mantošanas tiesībās nemaz nebija vajadzīga. Ceļot tagadējo prasību, prasītāji, sevišķi arī promesošā aizgādnie, jau izteicis vēlēšanos mantojumu pieņemt. Tagadējās prasības celšanai gan aizgādnim bija jāpieprasa Bāriņu tiesas piekrišana, bet uz tās trūkumu atbildētājiem, kā partiem, nav tiesības atsaukties, jo par atļaujas nepieprasīšanu aizgādnie, var būt, būtu atbildīgs Bāriņu tiesā. Bet prasības pamatotība ar to nekad nav aizskarta; šāda sankcija likumā nav paredzēta.

Jautājumā par to, vai J. S. būtu uzskatāms par mirušu pirms mantu devēja nāves, Tiesu palāta konstatējusi, ka no liecinieka Elsiņa liecības nav atzīstams par pierādītu, ka Jānis Skulte būtu kritis kaujā. Šāds Tiesu palātas konstatējums attiecas uz lietas faktisko pusi un nav tāpēc pārbaudāms kasācijas kārtībā.

Tiesu palāta gan nav apspriedusi sevišķi atbildētāju iebildumus par prasības noilgumu. Tomēr šis apstāklis vien nevar novest pie viņas sprieduma atcelšanas jau tāpēc vien, ka mantu devējs miris kara laikā un J. S. līdz šim vēl atrodas prombūtnē. Pēc L.c.l. 3081.⁹⁴, 3088.⁹⁵, 3625.p. 2., 3.punkta⁹⁶ noilguma tecējums apturams gadījumā, ja sakarā ar kara darbiem iestājas justitium un vispār attiecībā uz personu, kas atrodas zem aizgādnības. Attiecībā uz šīm personām arī 2620.p.⁹⁷ paredzētais 10 gadu laiks atzīstams par apturētu (3627.p. 2.teik.).⁹⁸

Tiesu palātas aizrādījums uz to, ka dalīšanas līgums būtu atceļams neatkarīgi no tā, vai tai līgumā minētā manta faktiski ietilptu vai neietilptu mantojuma masā, piešķirams tikai blakus motīva nozīme un tas nav ietekmējis Tiesu palātas gala slēdziena pareizību.

(1933.g. 25.oktobra spr. Nr. 47, Skultes pr. l. pr. Skulti, Bērziņu u. c.)

CKD 1933/65

Testamenta apstrīdēšanas prasības pamats izceļas nevis ar testatora nāvi kā tādu, bet gan no tā laika, kad prasītājam par testamentu kļuvis zināms, un testamentārais

⁹⁴ CL nav pārņemts. 3081. Piespiesta prombūtnē uzskatāma par teicamu, kad tai bijušas par iemeslu sabiedriska dienesta darīšanas. Priekšrocības, kādas šajā gadījumā piešķirtas pēc likuma pašam promesošam, bauda arī viņa sieva un pārējie ģimenes locekļi, kas viņu pavada.

⁹⁵ CL nav pārņemts. 3088. Pret nokavējumiem tiesību aizstāvībā prombūtnes dēļ likums katrā ziņā aizsargā visus piespiestā prombūtnē esošos, ja viņu prombūtnes iemesls ir teicams vai nenožīmīgs. Šī aizsardzība attiecas ne vien uz pozitīviem zaudējumiem, bet arī uz viņu prombūtnes dēļ neiegūto peļņu.

⁹⁶ CL 1898.p.

⁹⁷ CL 686.p.

⁹⁸ CL 1900.p.

mantinieks uzstājas kā tāds, t. i. kad pret intestamantinieku uzstājas noteiktā pretinieks, jo tikai tad *actio nata est* (Sen. spried. Micpau lietā⁹⁹ 24/124, spried. krāj. 24/44).

Atbildētājs pat nav apgalvojis, ka prasītājam par testamentu un tā saturu būtu kļuvis zināms agrāk par to laiku, kad atbildētājs – apsardzības kārtībā – ierosinājis Apgabaltiesā lietu par testamenta apstiprināšanu (t. i. 1924.g. 15.augusta). Tikai ar to momentu, kad atbildētājs ierosinājis lietu par testamentu, tas līdz ar to sācis apstrīdēt prasītājas intestatmantošanas tiesības, atsaucoties uz sava paša vienīgās mantošanas tiesības pēc testamentu, un, tāpat, ar to dodot prasītājam iemeslu celt savu tagadējo prasību, kura tikai tad kļuvusi „nata”. No tā laika, (1924.g. 15.augusta), bet nevis no testatora nāves, tāpat, būtu skaitāms tagadējās prasības noilguma laika sākums.

Ja nu pēc Tiesu palātas konstatējuma tagadējā prasība celta 1925.g. 28.decembrī, tad par 10 g. noilgumu nevar būt runas.

(1933.g. 14.decembra spr. Nr. 65, Plūcis pr. 1. pr. Plūmīts.)

CKD 1936/1438

Pēc pareiza atbildētāja aizrādījuma kasācijas sūdzībā abām prasībām ir viens pamats, proti: prasītāja mantošanas tiesības uz viņa tēva atstāto mantojumu, saskaņā ar kurām viņam ir tiesības mantot 1/4 daļu no visa mantojuma un bez tā vēl arī to, kas vajadzīgs viņa audzināšanai. Šī prasība bija ceļama kopā ar prasību par testamentu atcelšanu attiecībā uz 1/4 daļu mantojuma tādēļ, ka, ja prasītājs gribēja panākt viņa mantošanas tiesību atzīšanu arī uz audzināšanas izdevumiem, viņam bija jāprasa testamentu atcelšana ne tikai attiecībā uz 1/4 daļu mantojuma, bet arī attiecībā uz to mantojuma daļu, kas līdzinās viņa audzināšanas izdevumiem. Tagad, kad testaments atcelts tikai attiecībā uz 1/4 daļu mantojuma, bet pārējā daļā atzīts par gājušu likumīgā spēkā, prasītājs vairs nevar prasīt no viņa tēva atstātā mantojuma vairāk, nekā minēto 1/4 daļu, attiecībā uz kuru testaments atcelts.

(1936.g. 23.septembra spr. Nr. 1438, Kļaviņa pr. 1. pr. Kļaviņu.)

CKD 1936/1497

Ar apgabaltiesas 1934.g. 24./30.maija spriedumu tika sadalīts mir. Krista F. un Jāņa F. atstātais mantojums starp viņu mantiniekiem, pie kam šī sprieduma rezolutīvā daļā apgabaltiesa ievedusi sekošu teikumu: „atļaut mantiniekiem 3 mēnešu laikā, skaitot no sprieduma spēkā stāšanās šīnī lietā, celt atsevišķu prasību par pārdotiem „D.” mājas kokiem.”

1935.g. 26.aprīlī viena no mantiniecēm Orte F. iesniegusi tiesā prasību pret Kristu F. par „D.” mājas pārdotiem kokiem Ls 146 apmērā. Miertiesnesis šo prasību apmierinājis, bet apgabaltiesa to atraidījusi tāpēc, ka šī prasība esot celta pēc 1934.g. 24./30.maija spriedumā aprādītā termiņa. Šis termiņš esot prasītājam saistošs uz CPN 1019.p. pamata, jo minētais spriedums kā nepārsūdzēts esot stājies spēkā.

Šāds apgabaltiesas uzskats nav atzīstams par pareizu. Tiesas spriedums ir taisīts mantojuma dalīšanas lietā, un sprieduma mērķis nav kāda termiņa došana atsevišķas prasības celšanai, jo vairāk vēl tāpēc, ka likumā nav pat paredzēta termiņa noteikšana caur

⁹⁹ Ofic. izdev., 44.ieraksts, 95.lpp., I Izvilkumi, 10.lpp. Lieta Nr. 112.

tiesu kādas prasības celšanai, un arī neviens no lietas dalībniekiem nav lūdzis, lai tiesa noteiktu tādu termiņu. Tādēļ tiesai nebija nekāda iemesla noteikt kaut kādu termiņu aprādītās prasības celšanai. Šāda termiņa noteikšana runā pretim CL 3618.p.¹⁰⁰, jo ar to tiek grozīti vispārējie likuma noteikumi par noilgumu. Tiesības celt prasību noilgst ar tāda termiņa palaišanu, kādu nosaka likums. Ja arī zināmos gadījumos šādu termiņu var noteikt tiesa, bet tad tikai tieši tanīs gadījumos, kad likums šāda termiņa noteikšanu uzlicis tiesai. Mantojuma dalīšanas noteikumi CPN 1641.–1657.p. tādas tiesības tiesai nepiešķir. Tamdēļ arī tāds tiesas nosacījums, kas taisīts pretēji procesa likuma noteikumiem un bez lietas dalībnieku lūguma, nevar iegūt likumam līdzīgu spēku uz CPN 1019.p. pamata vien.

(1936.g. 30.okt. spr. Nr. 1497, Freijs pr. 1. pr. Freiju.)

CKD 1940/5 kops.

Prasības lūgumā, kā arī tālākā procesa gaitā I un II instancē prasītāja ir gan norādījusi, ka mir. S. meitas savas mantojuma tiesības noilguma laikā neesot pieteikušas un tādēļ minētās tiesības zaudējušas. Šinī sakarā Tiesu palāta, konstatējot, ka P. un A. mantojumu pieņēmušas, pareizi ir norādījusi, ka viņas jau iegūtās mantojuma tiesības ar zināma laika tecējumu vien nezaudē. Pēc 1864.g. CL 3639.p.¹⁰¹ var būt runa ne par iegūtu mantojuma tiesību noilgumu, bet par to, ka var noilgt prasība un arī pats prasījums, kas no šīm tiesībām izriet.

(1940.g. 24.apr. kopsēdes spr. Nr. 5, M.Baltmanis pr. l. pr. I.Pilans un L.Audiņš.)

1.3.2. Robežu prasības

CKD 1938/832

Prasītājs šai lietā ir cēlis prasību par robežu noteikšanu (*actio finium regundorum*), pie kam tam apstāklim, ka viņš bez attiecīgas robežu ierādīšanas starp viņa mājām un atbildētāja ūdensdzirnavām ir vēl lūdzis atzīt tam īpašuma tiesības uz to dzirnavu dīķa daļu, kas pēc viņa apgalvojuma ietilpst tā robežās, negroza nebūt vēl šīs prasības raksturu, jo katra prasība par robežu noteikšanu ietver sevī arī strīdu par īpašuma tiesībām uz to zemes gabalu, ko iekļauj strīdamās robežas (sk. Kr. Sen. mērniec. dep. 1894.g. spr., kas pievests Konradi un Valtera 1864.g. CL izd. zem 827.p.,¹⁰² tēze 2).

Robežu noteikšana var būt divējāda, proti: zemju vienību *n o r o b e ž o š a n a*, kas notiek, ja šīs robežas jau nostiprinātas uz attiecīgo likumu pamata, un robežu *a t j a u n o š a n a*, ja uz attiecīgi nostiprinātām robežām ir iznīkušas robežu zīmes.

(1938.g. 28.okt. spr. Nr. 832, Sproģa pr. 1. pr. Bolšteinu.)

CKD 1938/1051

Šinī lietā nevar būt runa par robežstrīdu (*actio finium regundorum*), jo minētā veida prasības ir vērstas uz divu zemes gabalu robežu noteikšanu, kas ar laiku kļuvušas

¹⁰⁰ CL 1893.p.

¹⁰¹ CL 1910.p.

¹⁰² CL 1004.pants.

nenoteiktas (sk. tēzi 2. Konradi un Valtera CL 1864.g. izd. zem 827.p.¹⁰³, resp. tur pievesto Kr. Senāta spriedumu), turpretim prasītāja konkrētā gadījumā nemaz neapgalvo, ka „K.” un „R.” māju robežas būtu dabā izzudušas vai citādi kļuvušas nenoteiktas. Taisni otrādi, tā atrod „K.” mājas robežas par noteiktām, tik apgalvo, ka „K.” mājas nepareizi ietilpinātas pēc zemes grāmatās koroborētā atbildētāja „R.” mājas plāna šīs mājas robežās, kādēļ lūdz nevis nodibināt un nospraust minēto māju robežu, bet gan atzīt par nepareizu notikušo „R.” mājas koroborāciju, eks grosējot no tur norādītās „R.” mājas zemes platības attiecīgus noteiktus zemes gabalus. Tādā kārtā tagadējā lietas stāvoklī Tiesu palātas slēdziens par to, ka šī prasība nav noilgusi, arī gala slēdziena ziņā nevar tikt atzīts par pareizu, vēl jo vairāk, kur CL 1864.g. 3618.–3640.p.¹⁰⁴ noteikumi par noilgumu attiecas ne tikvien uz obligatoriskām, bet arī uz visām pārējām prasībām (Sen. CKD 26/219¹⁰⁵) un saskaņā ar minēto CL 3618. un 3620.p. visas prasības, kas tieši nav izņemtas no noilguma iespaيدا, noilgst 10 gadu laikā (sal. tēzi „d” CL 1864.g. Bukovska izdevumā zem 3636.p.).

(1938.g. 24.novembra spr. Nr. 1051, Engers pr. l. pr. Cīruli.)

¹⁰³ CL 1004.pants.

¹⁰⁴ CL 1893.–1911.pants.

¹⁰⁵ III Izvilkumi, 171.lpp.

1.4. Personiskās prasības¹⁰⁶

CKD 1924/35

Pēc pilnvaras teksta atbildētājam B. bijusi tiesība apgādāt tilta darbos nodarbinātos strādniekus ar produktiem, un šai nolūkā slēgt attiecīgus darījumus un parakstīt galīgus norēķinus...

Pie šādiem apstākļiem Apgabaltiesai bijis pietiekoši pamats piemērot Kr. civ. lik. 574.p.¹⁰⁷, kuru kr.[ievu] tiesu prakse vienmēr tulko visplašākā nozīmē, pamatojot uz to atbildību par zaudējumiem, kuri izriet kā no netaisnas iedzīvošanās, tā no *negotiorum gestio*, un galvenā kārtā, no *versio in rem* (sk. Kr. Sen. civ. kas. dep. spr. 1878.g. Nr. 291, Chochlova lietā, 1889.g. Nr. 23, Orlovas sabiedrības bankas b., 1887.g. Nr. 13, Dolgorukovas lietā).

Izspriežamā prasība taisni raksturojama par *actio de in rem verso*. Tādēļ pilnīgi atkrīt atbildētāja N. aizrādījumi viņa kasācijas sūdzībā uz to, ka atbildētāja B. rīcība, pasūtot pie prasītāja produktus priekš strādniekiem, nav bijusi priekš atbildētāja N. saistoša, jo no vienas puses Apgabaltiesa nodibinājusi, ka strādnieki uzskatāmi par nodarbinātiem taisni N. uzņemtos būves darbos, un no otras puses prasītāja priekš šiem strādniekiem piegādātie produkti nākuši pašam N. par labu pilnīgi neatkarīgi no tā, vai atbildētājam B. bijusi sevišķa pilnvara par piegādājuma līguma slēgšanu ar prasītāju vai ne.

(1924.g. 6.febr. spr. Nr. 35, Kaiznera pr. 1. pr. Naruševiču un Bindemani.)

CKD 1928/47

Stājoties pie šī darījuma juridiskā rakstura noteikšanas, Apgabaltiesai bija jāpiegriež izšķiroša nozīme taisni viņas pašas nodibinātam darījuma nosacījumam par to, ka ķīlas naudu atbildētājs saņem s a v ā m p e r s o n ī g ā m v a j a d z ī b ā m. Tas nozīmē, ka starp partiem noslēgts k o m o d a t a līgums (Kr. civ. lik. 2064.p.¹⁰⁸; Sen. civ. kas. dep. spried. 1924.g. 233. Nr.), uz kura pamata atbildētājs patapinājis no prasītāja runā stāvošās mantas lombardēšanai sev par labu, pie kam atbildētājs, no vienas puses, ķīlu naudu varēja saņemt „savām vajadzībām”, t. i. sev par labu; bet, no otras puses, atbildētājam,

¹⁰⁶ *Actiones in personam* – prasības, kas izriet no saistību tiesībām. Prasības dēvē par personiskām, jo saistību tiesība, no kuras izriet prasība, norāda uz parādnieka personu, pret kuru tiek celta prasība. Lai gan arī daži saistībtiesiskie prasījumi, kuri tieši nenorāda uz atbildētāja personu, rada personiskas prasības. Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. Изд. 6-е, исправленное. Кооперативное товарищество печатного и издательского дела авторов-издателей „Голос”, Киев, 1919, § 77, с. 89.

¹⁰⁷ О праве вознаграждения за понесенные вред и убытки. 574. Как по общему закону никто не может быть без суда лишен прав, ему принадлежащих, то всякий ущерб в имуществе и причиненные кому либо вред или убытки с одной стороны налагают обязанность доставлять, а с другой производить право требовать вознаграждения. [Latgales = Krievijas Civillikums]

¹⁰⁸ Krievijas CL 2064. Под именем ссуды имущества разумеется договор, по силе коего одно лицо уступает другому право пользоваться своим движимым имуществом, под условием возвращения его же самого и в то же состоянии, в каком оно было дано, без всякого за употребление возмездия.

Примечание. Ссуда на подержание есть договор имущества безвозмездный. Буде же за упорбление имущества требуется вознаграждение от того, кто оным пользуется, то в сем случае договор принадлежит к найму имущества; если же имущество состоит в деньгах, то к займу. 1649 янв. 29 (1) гл. X, ст. 247, 273.

saprotams, bija mantas jāizpērk laikā un jānodod atpakaļ prasītājam. Tātad vienīgais atbildētāja pienākums bijis laikā izpirkt mantu, un ja viņš to nebūtu laikā izpildījis, prasītājs būtu varējis celt prasību par atbildētāja piespiešanu mantas izpirkt, bet, neizpildīšanas gadījumā, par mantu vērtības piedzīšanu no atbildētāja; šai nolūkā prasītājam būtu ķīlu kvīte – saprotams – jāatdod atbildētājam.

Otrkārt, prasītājam arī būtu tiesības, ja kvīte izrakstīta uz atbildētāja vārda, celt prasību par atbildētāja piespiešanu kvīti pārrakstīt uz prasītāja vārdu un, neizpildīšanas gadījumā, celt prasību atvīstot ar tiesas spriedumu, un varbūtējos zaudējumus, tai skaitā arī prasītāja samaksāto ķīlu naudu, piedzīt no atbildētāja.

Bet nekādā ziņā, pie Apgabaltiesas nodibinātiem apstākļiem, prasītājam nebūtu tiesības, tieši ķīlas naudu kā tādu pieprasīt no atbildētāja, jo ķīlu nauda kā tāda pienākusies taisni atbildētājam par labu.

Apgabaltiesas ieņemtais stāvoklis būtu attaisnojams tikai tad, ja Apgabaltiesa būtu konstatējusi mandāta attiecības starp partiem, t. i. ja iekļāšanai būtu bijis jānotiek nevis atbildētāja vārdā un atbildētājam par labu, bet vienīgi un taisni prasītājam par labu uz prasītāja vārda; tad atbildētājs gan nebūtu varējis ķīlu naudu izlietot sev par labu un pašā dokumentā nebūtu bijis iespējams runāt par to, ka ķīlu nauda pienāktos atbildētāja „personīgām vajadzībām”, bet ķīlas nauda katrā ziņā – ja izietu no mandāta – atbildētājam bija jāizsniedz nekavējoši prasītājam, un prasītājam, neizpildīšanas gadījumā, būtu tieša prasība – *actio mandati directa* – pret atbildētāju par ķīlas naudas samaksu viņam.

(1928.g. 27.febr. spr. Nr. 47, Boguševiča pr. 1. pr. Drabatu.)

CKD 1933/2429

Pretēji atbildētājas domām, L. civ. lik. 3336.p.¹⁰⁹ nemaz nerunā tikai par īrnieku pasīvu solidaritāti, t. i., it kā tikai par viņu solidāro atbildību vien, bet gan nosaka, ka solidāras attiecības nodibinās, kad izpildījuma priekšmets nedalāms, vai kad lieta izīrēta vairākām personām kopīgi. Tātad 3336.p. nemaz neizslēdz arī vairāku īrnieku aktīvu solidaritāti, kādēļ viņu prasījuma tiesības ir tāpat solidāras, un katram no vairākiem īrniekiem tāpēc piekrīt no īres līguma izrietošās tiesības un prasījumi nedalīti visumā (3332.p.¹¹⁰1.teik.). Tāpēc runā stāvošā gadījumā L.K. varēja tagadējo prasību par īres naudas noteikšanu celt viens pats kā līdzīrnieks, un šai prasības lietā notikušais spriedums tad būtu saistošs par un pret otro līdzīrnieku, prasītāja sievu, J.K.

(1933.g. 31.aug. spr. Nr. 2429, Kļavnieka pr. 1. pr. Kapping.)

CKD 1937/81

Tiesu palāta, konstatējot, ka Finanču ministrs noraidījis prasītājas lūgumu dot rīkojumu strīdū esošās parāda zīmes samaksai termiņā Francijas frankos, nākusi pie slēdziena, ka tiesību traucējuma moments jau iestājies un ka tādēļ vairs nav vietas prejudiciālai prasībai (Sen. CKD 29/37¹¹¹), bet bija ceļama prasība par prasījuma apmierināšanu pēc būtības (*actio cum condemnatione*). Tiesu palāta nav ņēmusi vērā, ka

¹⁰⁹ CL 1674.pants.

¹¹⁰ CL 1670.pants.

¹¹¹ Ofic. izdev., 153.ieraksts, 139.lpp.; VI Izvilkumi, 80.lpp.

pēc saistības raksta maksāšanas termiņš ir 1934.g. 1.novembris, bet prasība celta 1934.g. 29.oktobrī, un nav apsvērusi jautājumu, vai tādos apstākļos vispār prasītājai jau bija iespējams celt kondemnācijas prasību. Ar to Tiesu palāta ir pielaidusi motīvu nepilnību.

(1937.g. 26.febr. spr. Nr. 81, a./s. „The International Shipbuilding and Engineering Co Ltd.” pr. 1. pr. Fin. min.)

CKD 1937/1301

CL tieši paredz *actio ad exhibendum* (4593.–4600.p.¹¹²). Tātad, prasītājai bija tiesība prasīt, lai atbildētāja uzrādītu viņai savas attiecīgas grāmatas un dotu prasītājai iespēju taisīt no tām vajadzīgos norakstus vai izrakstus. Tomēr, prasītāja šīs prasības petītumā ir nevis lūgusi uzlikt atbildētājai pienākumu uzrādīt prasītājai grāmatas ar prasītājas kontu, bet gan tieši lūgusi izsniegt prasītājai konta norakstu ar kombināciju – šā pienākuma neizpildīšanas gadījumā – atzīt prasītājai tiesību saņemt (tātad nevis pašai izgatavot sev) izrakstu spaidu kārtā.

Tāda darbība (noraksta izdošana) neiziet no lietas ekshibīcijas robežām un tādēļ var būt par civilprasības priekšmetu. Ja persona, no kuras pieprasa lietas uzrādīšanu, var prasīt, lai pieprasītājs viņai atlīdzinātu uzrādīšanas izdevumus (CL 4599.p.¹¹³), tad viņai jo vairāk tiesības prasīt, lai pieprasītājs iepriekš iemaksātu viņai pieprasītā konta izrakstu vai noraksta izdevumus, to starpā arī zīmognodevu. Bet tas viss attiecas uz sprieduma izpildīšanas stadiju, un ar to nav atspēkots prasītājas uzskats, ka lieta pati par sevi piekrīt civiltiesai. Taču atbildētāja savos paskaidrojumos 2. instancē nenoliedz savu pienākumu izsniegt prasītājai pieprasīto konta izrakstu un savā kasācijas sūdzībā arī nepārmet apgabaltiesai, ka tā būtu pārkāpusi kādu materiāli-tiesisku likumu.

(1937.g. 15.decembra spr. Nr. 1301, Šauers pr. 1. pr. Annenieku pr.-aizd. s-bu.)

CKD 1939/192

Pati apgabaltiesa, pievienojoties miertiesneša motīviem, šai ziņā ir atzinusi, ka konkrētā gadījumā prasītājam atlīdzība par pastrādāto darbu pienākas uz atprasījuma tiesību pamata, saskaņā ar 1864.g. CL 3715. un 3696.p. un Sen. CKD spr. 38/131¹¹⁴, jo viņa mirušais patēvs Pēteris V. ir solījis par viņa strādāšanu atdot savas mājas, ko nomirstot nepaspējis izpildīt.

Tāpēc pēc pareiza kasācijas sūdzības iesniedzēja norādījuma prasītāja iespēja un tiesības celt šo prasību radās tikai pēc Pētera V. nāves 1931.g. 14.aprīlī, kad noskaidrojās, ka mājas prasītājam nav atstātas, resp. ka viņš tās, kā atlīdzību par savu darbu, saņemt nevar, bet saskaņā ar 1864.g. CL 3623.p.¹¹⁵ šīs prasības noilgums iesākas tikai ar to dienu, kad prasītājam iestājas tiesības celt šo prasību, resp. kad bija *actio nata* (Sen. CKD spr. 35/1644¹¹⁶ un cit.). Tāpēc, atrodot šīs 1938.g. 2.augustā celtās prasības daļu par noilgušu, apgabaltiesa ir pārkāpusi 1864.g. CL 3623.p.

(1939.g. 24.febr. spr. Nr. 192, Launadziņa pr. 1. pr. Viegļajiem.)

¹¹² CL 2393.–2400.pants.

¹¹³ CL 2399.pants.

¹¹⁴ XIV Izvilkumi, 248.lpp.

¹¹⁵ CL 1896.pants.

¹¹⁶ XII Izvilkumi, 263.lpp.

1.4.1. Darba alga

CKD 1933/1649

Apgabaltiesa atzinusi, ka vienreizēja atlīdzība (2 mēnešu algas apmērā), kura jūrniekam pienākas, saskaņā ar noteik. par jūrniekiem 39.p. (1930.g. 27.jūnija lik. red. – lik. kr. 94.), atzīstama par jūras prasību 1928.g. 4.jūnija likuma par kuģu hipotēkām un jūras prasībām nozīmē (lik. kr. 126.); Apgabaltiesa tādēļ tālāk atzinusi, ka arī par šo atlīdzību, kā vispārīgi par jūras prasībām, atbildot vienīgi kuģa saimnieka jūras manta, un ka arī šī prasība, kā jūras prasība, sekojot kuģim neatkarīgi no tam, kā īpašumā tas atrodas (1928.g. 4.jūnija lik. 7.p.), kādēļ arī šī prasība bijusi vēršama pret kuģa īpašnieku, bet nevis pret agrāko kuģa īpašnieku, atbildētāju, ar kuru prasītājs slēdzis savu līgumu.

Šāds Apgabaltiesas uzskats nav par pareizu atzīstams, jo tas runā pretim 1925.g. 8.jūnija konvencijas par bezdarba atlīdzību kuģa bojā iešanas gadījumā (Lkr. 119) 2.p., uz kuru prasītājs jau atsaucies pirmā instancē. Šīs konvencijas pants nosaka, ka atlīdzību par bezdarbu (t. i. tā pati atlīdzība, kuru paredz not. par jūrniekiem 39.p.), jūrniekam kuģa bojā iešanas gadījumā jāmaksā personai, ar kuru jūrnieks ir slēdzis līgumu par kalpošanu uz kuģa. Tādā kārtā prasītājs pareizi atrod, ka šī atlīdzība nav parasta jūras prasība, bet gan sevišķa, uz likuma dibināta prasība, kura vēršama taisni pret jūrnieka līguma kontrahentu.

Atbildētāja uzskats, ka šī konvencija esot piemērojama tikai starptautiskās attiecībās, nesaskan ar konvencijas 7.pantu, pēc kura katrs starptautiskas darba organizācijas loceklis, kas šo konvenciju ratificē, uzņemas viņas noteikumus izvest dzīvē un spert visus tam vajadzīgos soļus; tādā kārtā Latvijā konvencijas 2.p. piemērojams pilnā mērā. Nav pārliecinošs arī atbildētāja uzskats, it kā ar šādu interpretāciju jūrniekiem tiktu atņemts privilēģētais jūras prasības raksturs, jo šādu raksturu šīm prasībām nodrošina konvencijas 3.pants; ja atzītu, ka arī kuģa bojā iešanas gadījumā atbildība aprobežotos ar kuģa saimnieka jūras mantu, tad, pretēji atbildētāja domām, jūrnieku stāvoklis – kuģa neapdrošināšanas gadījumā – varētu taisni pasliktināties, un viņš riskētu nesāņemt nekādu atlīdzību.

(1933.g. 24.februāra spr. Nr. 1649, Gurķa pr. 1. pr. Graudu.)

CKD 1936/255

Šī atlīdzība nav „jūras prasība”, kādu paredz kuģu hipotēkas un jūras prasību likuma 55.p. 2.pkts (Lkr. 28/126), kurā ir runa par jau nopelnītu personāla atalgojumu un pie tam tikai par pēdējiem 3 mēnešiem vai par pēdējo braucienu, turpretim bezdarba atlīdzība paredzēta kā sevišķa kompensācija par bezdarbu, kas cēlies sakarā ar kuģa bojā eju. Senāts savā 1933.g. 24.februāra spriedumā Nr. 1649¹¹⁷ jau ir paskaidrojis, ka bezdarba atlīdzības prasība ir sevišķa uz likuma pamatota prasība, kura vēršama taisni pret jūrnieka līguma kontrahentu.

(1936.g. 21.februāra spr. Nr. 255, Gurķa pr. 1. pr. Graudu.)

¹¹⁷ IX Izvilkumi, 414.–415.lpp.

1.4.2. *Actio de precario*

CKD 1923/121

Prasītāja prasība kvalificējama kā *actio de precario*, kura uzliek prasītājam par pienākumu pierādīt a) *precarium*'a līguma esamību, b) apstākli, ka prasītājs atprasījis mantas atpakaļ no atbildētāja, un c) ka prasības iesniegšanas laikā manta patiesi vēl atrodas atbildētāja valdīšanā.

(1923.g. 20.apr. spr. Vīlpa pr. 1. pr. Velsu, Nr. 121.)

CKD 1932/745

Ar to, ka viena persona faktiski cieš otras personas rīcību, piem., kādas mantas lietošanu, nemaz vēl nenodibinās prekārija (atvērējuma) līgums (L. c. l. 3765.p.,¹¹⁸ uz kuru atsaucas pati apgabaltiesa); līgums var notikt tikai uz vienošanās pamata, t. i. ar abu kontrahentu korespondējošo (reciproku) gribu izteikšanu (3105.,¹¹⁹ 3106.p.¹²⁰), pie kam viena vai otra kontrahenta griba var izteikties arī klusējot (ar konkludentiem darbiem); bet par konkludentiem darbiem tomēr varētu runāt tikai tad, ja griba izteikta tādā veidā, ka par viņas esamību varētu droši spriest no personas konkrētiem darbiem (2939.p.¹²¹ 2. teik.).

Apgabaltiesa, neskatoties uz Senāta aizrādījumiem, arī savā tagadējā spriedumā pielaidusi taisni tādu pašu kļūdu, noliedzot prasītājam tiesību valdīšanas aizsardzību pret atbildētāja rīcību uz tā pamata vien, ka atbildētājam bijusi tiesība lietot upes ūdeni (tāpat nevis lietošanas tiesību valdīšana) un ka atbildētājs šādu lietošanu it kā atvēlējis prasītājam, bet vēlāk to atsaucis; atbildētājs par pašu ūdens lietošanas tiesību gan varētu celt īpašu *actio confessoria*.

(1932.g. 28.sept. spr. Nr. 745, Sprūdes pr. 1. pr. Stelmani.)

1.4.3. *Actio redhibitoria*

CKD 1924/95

Neskatoties uz to, ka *actio redhibitoria*, saskaņā ar priv. lik. 3271.p.¹²² noilgst 6 mēnešu laikā, tomēr, ja atbildētājs apņēmies ņemt atpakaļ preci un atdot naudu, t. i. atzinis, ka pirkšanas līgums ir atcelts, tad speciālais priv. lik. 3271.pantā attiecībā uz *actio redhibitoria* paredzētais noilgums ir atkritis un stājies spēkā vispārējais 10 gadu noilgums.

(1924.g. 28.maija spr. Nr. 95, Straujiņa pr. 1. pr. Patērētāja Kooperatīvu pie Valmieras apr. amatnieku biedrības.)

¹¹⁸ CL nav pārņemts. 3765. Ar atvērējumu (*precarium*) jāsaprot tāds līgums, pēc kura viena puse bez atlīdzības nodod lietu otras puses valdījumā un neaprobežotā lietošanā, ar nosacījumu atdot to jebkurā laikā, uz devēja pieprasījumu.

¹¹⁹ CL 1511.pants.

¹²⁰ CL 1512.pants.

¹²¹ CL 1428.panta trešā daļa.

¹²² CL 1633.pants.

CKD 1924/260

Apgabaltiesai bija pamats, prasību apmierinot, atsaukties uz priv. lik. 3252.p.¹²³ un 3257.p.¹²⁴ pirmo teikumu, kas paredz iespēju celt vispārējo *actio contractus*, neaprobežojoties ar *actio quanti minoris* vai *actio redhibitoria* gadījumā, kad atbildētājs-pārdevējs uzņēmies sevišķu garantiju vai klusējis par viņam zināmiem defektiem. Šāda *actio contractus* vēršama un konkrētā gadījumā tika vērsta uz zaudējuma atlīdzību. Prasītājas tiesību uz atlīdzību par zaudējumiem Apgabaltiesa, kā skaidri uzsvērts sprieduma motīvos, pamato uz atbildētāja uzņemto garantiju, t. i. uz sevišķu norunu (līgumu) un arī uz atbildētāja klusēšanu par zirga defektiem, t. i. uz likumu, ņemot, pie tam, vērā atbildētāja atzīšanos, ka prasītājas zirga vērtība bijusi 25,000 rub. un ka atbildētājs zirgu pārdevis tālāk, tātad, ka zirga pie viņa vairs nav.

(1924.g. 19.nov. spr. Nr. 260, Pele pr. 1. pr. Šališu.)

CKD 1925/285

Saskaņā ar priv. lik. 3257.panta¹²⁵ II daļu pie *actio redhibitoria* celšanās, kur prasītājs prasa pirkšanas līguma atcelšanu un pirkšanas cenas atmaksu, nemaz nav vajadzīga ļaunprātības konstatēšana. Saskaņā ar priv. lik. 3243.¹²⁶ un 3247.pantu¹²⁷ noteikumiem, pārdevējs atbild arī par tādiem pārdodamās lietas trūkumiem un vainām, par kuru esamību viņš nav zinājis, ja vien šie trūkumi un vainas pastāvēja pirms pārdošanas līguma noslēgšanas.

(1925.g. 29.okt. spr. Nr. 285, Ambulta pr. 1. pr. Kamniek.)

CKD 1928/218

Apgabaltiesa nevarēja uz šī pamata vien apmierināt prasību, nepārbaudot atbildētāja apgalvojumu, ka prasītājs esot piegādājis sliktāku preci, nekā bijis nolīgts; Apgabaltiesas aizrādījums uz to, ka atbildētājam tādā gadījumā būtu atlicies tikai rīkoties saskaņā ar priv. lik. 3890.p. 2.pktu,¹²⁸ 3257.,¹²⁹ 3260.,¹³⁰ 3263.p.¹³¹, ceļot vai nu *actio redhibitoria* vai *actio quanti minoris*, nav pareizs; Apgabaltiesa šai ziņā izlaidusi no acīm, ka saskaņā ar priv. lik. 3266.p.¹³² pircējam ir ne tikai tiesība celt minētās prasības, bet ir arī tiesība atbildēt uz tiem pašiem pamatiem, kuri viņam dod tiesību celt prasību pret atsavinātāja prasību ar ierunu, ka pēdējais nav izpildījis līgumu; tādā kārtā Apgabaltiesa nevarēja atstāt bez apspriešanas pēc būtības atbildētāja iebildumu, ka piegādātā prece nav saskanējusi pēc savām īpašībām ar nolīgto, kāds apstāklis vien – ja viņš būtu pierādīts –

¹²³ CL nav pārņemts. 3252. Pārdodot zirgus, pārdevējs atbild, ja nav bijis citādi norunāts, tikai par svarīgajām vainām: ļauniem galvas ienāšiem, niķiem vai trakulību, dusuli jeb delamo (baušlagu), balssrīkles svilpšanu un aklumu. Tiesība celt prasību ņemt zirgu atpakaļ izbeidzas, notekot 14 dienām no pirkšanas dienas. 1925.g. 27.okt. (188) III.

¹²⁴ CL 1620.pants.

¹²⁵ CL 1620.pants.

¹²⁶ CL 1612.pants.

¹²⁷ CL 1616.panta pirmā daļa.

¹²⁸ CL 2040.pants.

¹²⁹ CL 1620.pants.

¹³⁰ CL 1622.pants.

¹³¹ CL 1625.pants.

¹³² CL 1628.pants.

dotu atbildētājam tiesību atteikties no visas pieprasītās summas samaksas, aprobežojoties ar tās summas samaksu, kura, ievērojot preces trūkumus, atbilst tās patiesai vērtībai; tādā kārtā Apgabaltiesa, neapspriežot atbildētāja iebildumu, ka par piegādātiem bojātiem miežiem prasītājs nekādā ziņā nevarot pretendēt uz Ls 3,20 pudā, pārkāpusi priv. lik. 3266.p.

(1928.g. 29. sept. spr. Nr. 218, Renča pr. 1. pr. Levitasu.)

CKD 1935/1594

Apgabaltiesa nākusi pie slēdziena, ka atbildētājam uz CL 3266.¹³³ un 3257.p.¹³⁴ pamata esot tiesība pret prasību par līguma atcelšanu ar visām līgumā paredzētām sekām aizstāvēties ierunas ceļā, prasot cenas samazināšanu viņam radušos zaudējumu apmērā.

Prasītājs savā kasācijas sūdzībā aizrāda, ka pēc CL 3266.p. ierunas celšana pielaižama uz tiem pašiem pamatiem, kuri dod tiesību celt prasību; bet prasība par cenas samazināšanu saskaņā ar CL 3272.p.¹³⁵ noilgst gada laikā no līguma slēgšanas, kamdēļ dotā gadījumā atbildētāja ieruna – kā celta vēlāk par gadu no līguma slēgšanas – neesot pielaižama.

Šis uzskats tieši attiecībā uz cenas samazināšanas prasību un attiecīgo ierunu ir atzīstams par pareizu. Tomēr ir jāievēro, ka CL 3257.p. paredz divējādi pamatotu pārdevēja atbildību: šī panta pirmā daļa runā par atsavinātāja ļaunu nolūku, aizrādot uz pārdotas lietas trūkumu noslēpšanu un uz zināmu īpašību noteiktu apgalvošanu, pie kam atbildība par trūkumiem šinī gadījumā nav aprobežota ar speciālu noilgumu; 3257.p. otrā daļa runā par citiem gadījumiem – tāpat tiem, kur nav konstatēta atsavinātāja ļauns nolūks – un paredz ēdīlisko prasību iespējamību, kurām pēdējām gan paredzēts speciāls noilguma termiņš CL 3271.¹³⁶ un 3272.p.

Ja nu konkrētā lietā tiesa ir konstatējusi, ka prasītājs kā atsavinātājs bija noteikti apsoltījis slikto spoguļi apmainīt pret labu un arī pēc līguma nodot mēbeles pilnā kārtībā, ka viņš pats vairākkārt atzinis trūkumus un solījis tos novērst, bet tomēr vilcinājies to izdarīt – tad šādi apstākļi norāda uz viņa ļaunu nolūku un nodibina CL 3257.p. 1.daļā paredzēto atbildību, kura nav padota speciālam noilgumam un kura nodibina pircēja – dotā gadījumā atbildētāja – tiesību prasīt zaudējumus pilnā mērā ir prasības, ir ierunas ceļā pret atsavinātāja prasību (CL 3266.p.).

Zaudējumu atlīdzība konkrētā gadījumā izteicas cenas samazināšanā. No sacītā izriet, ka apgabaltiesas augšā pievestais slēdziens ir pareizs, kaut gan tā formulējums ar īsu aizrādi uz cenas samazināšanu nav pietiekoši pareizs un varēja novest pie tā pārpratuma, kuru pielaidis arī prasītājs savā kasācijas sūdzībā, it kā tiesa būtu pielaidusi pēc noilguma notecējuma ierunu, dibinātu tieši uz *actio quanti minoris*.

(1935.g. 22.nov. spr. Nr. 1594, Alpera pr. 1. pr. Vācieti.)

¹³³ CL 1628.pants.

¹³⁴ CL 1620.pants.

¹³⁵ CL 1634.pants.

¹³⁶ CL 1633.pants.

CKD 1935/1636

Jautājumā par atbildības pamatu Tiesu palāta ir aprobežojusies ar konstatējumu, ka atbildētāji pārdevuši prasītājam zemākas kvalitātes svina baltumu, nekā uzdots pie līguma noslēgšanas, un ka prasītājs īstenībā saņēmis krāsvielu surogātu.

Uz šādu konstatējumu pamata Tiesu palāta atrod par pierādītu, ka atbildētājam R. jāatbild par prasītājam nodarītiem zaudējumiem. Šāds Tiesu palātas motivējums ir nepietiekošs.

Tiesu palāta nenoliedz, ka prasība celta par zaudējumiem no līguma attiecībām. Ja Tiesu palāta grib iet pāri par pārdevēja parasto atbildību par pārdotās lietas trūkumiem un tāpat grib iet pāri par termiņiem, kādi ieturami pircējam ceļot *actio redhibitoris* vai *quantum minoris*, tad Tiesu palātai bija jākonstatē atbildētāja R. ļaunprātība, vai iegalvojums par preces labām īpašībām, resp. doloza rīcība attiecībā pret prasītāju (L. civ. lik. 3257.p.¹³⁷).

Šādus konstatējumus Tiesu palāta nepieved, un jau tādēļ vien viņas slēdziens par atbildētāja kā pārdevēja atbildības pamatiem ir nepilnīgs.

(1935.g. 20.marta/10.aprīļa spr. Nr. 1636, Pessis pr. l. pr. Rozīti.)

CKD 1935/1829

No civiltiesiskā viedokļa jāizšķir: diena, kad prasījuma tiesība izcēlās, un diena, kad var prasīt prasījuma izpildīšanu. Ja pēc nomas līguma, nomas nauda maksājama tikai par notecējušo laiku (piem. par laiku no 1.janvāra līdz 31.jūnijam nomas nauda jāmaksā 1.jūlijā), tad nomas naudas prasījuma tiesība jau izcēlusies 1.janvārī.

CL 3196.p.¹³⁸ nosaka, ka, pievienojot termiņu, pati no līguma izrietošā tiesība nekļūst par nenoteiktu, bet tiek iegūta nenosacīti un tādēļ pāriet uz mantiniekiem; tikai tiesības realizācija (izvešana) un izlietošana ir, laika ziņā, aprobežota. Tātad arī CL pieturas pie principa: „*quod in diem stipulamur statim quidem debetur, sed peti prius quam dies venit non potest*” (§ 2. J 3,16); šis avots pie 3196.p. gan nav citēts. Tomēr līdz 1.jūlijam prasījuma tiesība kā tāda vēl nav parāds, par kādu tas pārvēršas tikai, kad „*actio nata est*”, kad var celt prasību, t. i. kad termiņš jau notecējis (CL 3623.p.¹³⁹), proti, 1.jūlijā.

(1935.g. 22.nov. spr. Nr. 1829, Marijas Oginski m. m. un c. pr. l. pr. Muncingeru un c.)

CKD 1936/514

Apgabaltiesa noraidījusi atbildētāja pretprasību kā celtu pēc CL 3272.p.¹⁴⁰ paredzētā noilguma notecējuma.

Pretēji atbildētāja paskaidrojumiem viņa kasācijas sūdzība, kur viņš cenšas raksturot pretprasību kā celtu uz CL 3257.p.¹⁴¹ pirmā teikuma pamata un dibinātu uz prasītāja – automobiļa pārdevēja *dolus*, apgabaltiesa pareizi kvalificējusi pretprasību kā *actio quantum minoris*. Atbildētājs savā pretprasībā atzīst, ka pēc remontu izdarīšanas viņš

¹³⁷ CL 1620.pants.

¹³⁸ CL 1580.pants.

¹³⁹ CL 1896.pants.

¹⁴⁰ CL 1634.pants.

¹⁴¹ CL 1620.pants.

griezies pie prasītāja ar lūgumu atskaitīt remontu izdevumus no pirkuma summas, bet prasītājs uz to neesot reaģējis, kādēļ viņš – atbildētājs – bijis spiests iesniegt pretprasību. No minētā izriet, ka pretprasības nolūks – pirkuma summas samazināšana. Bez tam vēl atbildētājs savā pretprasībā nemaz nerunā par prasītāja ļaunticību un arī otrā instancē nav aizrādījis uz prasītāja *dolus*. Apsverot augšā minēto, apgabaltiesa varēja nākt pie slēdziena, ka pretprasība kvalificējama kā *actio quanti minoris*.

Pretēji atbildētāja aizrādījumam kasācijas sūdzības 2.pktā, prasītājs uz noilgumu ir aizrādījis. Līdz ar to jautājums par prasības kvalifikāciju netieši pacelts jau pirmā instancē. Atbildētāja klusēšanu šinī sakarā un neaizrādīšanu uz to, ka noilgums pēc viņa uzskata nebūtu iestājies, jo prasība neesot uzskatāma par *actio quanti minoris*, apgabaltiesa varēja uzskatīt par atkārtotu atbildētāja apstiprinājumu, ka viņš prasību nedibina uz zaudējumu atlīdzības pienākuma, kuru nes ļaunticīgs atsavinātājs, un atrast šai apstākļi pastiprinājumu savam viedoklim pretprasības kvalifikācijā.

(1936.g. 20.februāra spr. Nr. 514, Zēliga pr. 1. pr. Čagadājevu.)

CKD 1938/1200

Apgabaltiesa konstatējusi, ka prasība bijusi celta kā *actio redhibitoria*. Apgabaltiesa prasību atraidījusi. No vienas puses, apgabaltiesa nodibinājusi, ka atbildētājs, pārdodot prasītājam veļas susināmo mašīnu, tieši uzsvēris, ka mašīna ir darba kārtībā, bet īstenībā mašīna nav bijusi darba kārtībā, jo bijis nepieciešami atjaunot mašīnai eļļošanas ierīci un bremzei uzlikt ādu.

No otras puses, apgabaltiesa šiem apstākļiem nav piešķīrusi nozīmi lietā, jo, pēc viņas atzinuma, trūkumi bijuši nenozīmīgi un nav varējuši palikt prasītājam apslēpti, ja prasītāja būtu piegriežusi tiem visparastāko uzmanību. Šo iemeslu dēļ apgabaltiesa tomēr nevarēja prasību atraidīt. Ja arī pēc 1864.g. CL 3244., resp. CL 1613.panta atsavinātājs neatbild par nenozīmīgiem trūkumiem, kas nekavē visumā lietas lietošanu, ne arī par tādiem, kas ieguvējam bijuši zināmi, vai, vismaz, piegriežot visparastāko uzmanību, nevarētu palikt viņam apslēpti, tad tomēr pēc 1864.g. CL 3251., resp. 1616.p. atsavinātājs katrā gadījumā atbild par tiem trūkumiem, par kuriem viņš tieši apgalvojis, ka to nav. Tādā gadījumā viņš atbild arī par 1864.g. CL 3244., resp. 1613.pantā minētiem trūkumiem (Erdmans, IV, § 334, V 3, lp. 311).

Ja nu atbildētājs pēc apgabaltiesas konstatējuma tieši bija apgalvojis, ka mašīna ir darba kārtībā, un ja izrādījies, ka viņa darba kārtībā nav bijusi taisni apgabaltiesas konstatēto trūkumu dēļ, tad, lai gan šie trūkumi, kā to konstatējusi apgabaltiesa, bijuši nenozīmīgi un nevarējuši palikt prasītājam apslēpti, ja viņa būtu rīkojusies ar visparastāko uzmanību, tomēr augšminēto likuma nosacījumu dēļ atbildētājs ir atbildīgs par šiem trūkumiem un tādēļ apgabaltiesa viņas konstatētos apstākļos nevarēja prasību atraidīt.

(1938.g. 15.decembra spr. Nr. 1200, Treiguts pr. 1. pr. Auniņu.)

1.4.4. Vietniecība

CKD 1926/460

Pēc vispārējām un Latvijas jūras tiesībām un jūras tiesību prakses, kapteinis, attiecībā uz kuģi, pilnīgi atvieto kuģa saimnieku (īpašnieku,

Reeder) ārpus kuģa piederības (1923.g. 17.mart. lik. 3., 5.p.p.; lik. kr. Nr. 21) ostas, kā kuģa saimnieka aizklāts (priv. lik. 3112.p.¹⁴²) vietnieks, rīkojoties savā vārdā, uz kuģa saimnieka rēķina. Kapteinis ir aktīvi un pasīvi leģitimēts savā vārda uzstāties tiesā visās jūras prasībās (1925.g. 15.janv. lik. 7.p. 6.pnt., lik. krāj. Nr. 7), kuras kuģa kreditors ceļ sakarā ar darījumiem, kurus kapteinis slēdz kuģa un resp. kuģa saimnieka interesēs ārpus kuģa piederības ostas (Wüstendörfer, Das Schiffahrtsrecht, Ehrenberg'a Handbuch'a 7.sēj. 2.nod. 404. sek., 591. sek. lpp.; Vācu 1861.g. tirdzn. nolik. 764.p.; vācu 1897.g. tirdzn. nolik. 761., 696., 751 §§; Cvingmaņa spried. krāj. 8.sēj. 1655., 1657. Nr.).

Kapteina pasivleģitimācija pilnīgi savienojama ar to, ka apzīmētās jūras prasības varētu vērst arī tieši pret kuģa saimnieku kā personu, kurai par labu nāktu kapteiņa rīcība un kurš ir saistīts ar kapteiņa, pēdējā jūras tiesiskā pilnvarojumā, slēgtiem darījumiem, un kurš ir atbildīgs par tiem ar savu jūras mantību (*fortune de mer*), kā to nodibinājusi – saskaņā ar vispārējām jūras tiesībām – konstanta tiesu prakse (Cvingmaņa spried. krāj. 5.sēj. 947. II.; 4.sēj. Nr. 685; 6.sēj. 1213. I.; 7.sēj. 1484., 148. I. Nr.; 8.sēj. Nr. 1654 un c.; sk. arī priv. lik. 3112.p.¹⁴³), uz kuru atsaucies atbildētājs.

Apgabaltiesa konstatē, un atbildētājs nenoliedz, ka runā stāvošais darījums noslēgts ārpus kuģa piederības ostas, kuģa vajadzībām. Tiesa izspriež lietu nevis pēc „pantiem”, bet uz spēkā esošo tiesību, konkrētā gadījumā uz tirdzniecības tiesību, pamata; Latvijā (izņemot Latgali, kur spēkā ir Kriev. tirdzn. nolik. pilnā apmērā un absolūti arī attiecībā uz jūras privāttiesiskām normām) nav vispārēja rakstiska tirdz. nolikuma, bet ir spēkā savas vietējās tirdzniecības tiesības, kuras dibinājas uz vispārējām, visur tirdzniecības pasaulē pieņemtām normām un principiem, un smeļamas no tirdzniecības ieradumiem un ieradumu tiesībām, par kurām liecina vietējā tiesu prakse: tādēļ arī Apgabaltiesa varēja nepievest tieši kādus noteiktus „pantus”, bet pareizi atsaukusies uz Latvijas tirdzniecības tiesībām, kā tādām un tiesu praksi. Nedz atbildētāja pievestie – arī rietumu Latvijā spēkā esošie – vispārēja rakstura tirdzn. nolik. 218., 235., 238.p.p. noteikumi, pēc kuriem kapteinim tiesība taisīt izdevumus un jādod kuģa saimniekam norēķins par saņemto naudu un izdarītiem izdevumiem, nedz pārējie atbildētāja bez tuvākas motivācijas pievestie 236., 252., 243., 279., 280.p.p., noteicot tikai vispār pieņemtos noteikumus par kapteiņa tiesībām un pienākumiem, nemaz neizslēdz to, ka uz vispārējo jūras tirdzniecības tiesību principa pamata nebūtu pielaižamas prasības par līguma izpildīšanu, kurus kapteinis slēdzis kuģim par labu ārpus piederības ostas, celt tieši pret pašu kapteini. No tā, ka par kapteiņa kuģim par labu izdarītiem izdevumiem un noslēgtiem līgumiem atbild arī kuģa saimnieks, nemaz ne pēc jūras tirdzniecības tiesībām izriet, ka attiecīgais kontrahents nevarētu celt prasību tieši pret pašu kapteini, lai ar to panāktu spriedumu, kas būtu izpildāms pret kuģa saimnieka jūras mantību.

(1926.g. 20.dec. spr. Nr. 460, A.-S. „Chr. Bakman” pr. 1. pr. Pogu.)

CKD 1938/993

Apgabaltiesa konstatējusi, ka prasītāja, slēdzot čarterlīgumu, nav rīkojusies kā nofraktētājs, bet kā nofraktētāja māklējis, tātad tikai kā starpnieks, kas pie

¹⁴² CL 1517.p.

¹⁴³ CL 1517.p.

līguma pārstāvējis nofraktētāju. Sakarā ar to apgabaltiesa pareizi atzinusi, ka prasītāja neatbild iepretim atbildētājam, kuģa īpašniekam, par zaudējumiem, kādi pēdējam cēlušies aiz no fr a k t ē t ā j a vainas.

Par nepareizu atzīstams arī kasācijas sūdzības iesniedzēja uzskats, ka kuģa māklera atlīdzība esot atzīstama par j ū r a s p r a s ī b u . Šāds uzskats nesaskan ar kuģu hipotēkas un jūras prasību lik. (Lkr. 28/126) 55.pantu.

(1938.g. 26.oktobra spr. Nr. 993, „Deutsch-Russische Lager- und Transport G. m. b. H.” likvidācijā pret Rubbertu.)

1.5. Civilprocess

CKD 1922/216

Prasītājs pamato savu prasību uz noteiktu līguma projektu, kurā pievesti noteikti nosacījumi par pirkšanas cenas apmēru un dzēšanas kārtību. Tiesa varēja, vai apmierināt prasību saskaņā ar šādiem nosacījumiem, – vai to atraidīt, atkarībā no tā, vai – pēc tiesas ieskata – tiesas uzstādītais partu vienošanās saturs attaisno iesniegtā projekta nosacījumus vai ne. Uz šādu jautājumu tiesa savā spriedumā varētu atbildēt tikai: vai ja, vai ne. Nekādus kompromisus, piem., pārgrozot iesniegto projektu, vai iesniedzot – pirmā projekta vietā – kādu citu pārlabotu projektu, tiesa nevar pielaist. Te vispār nav piemērojami civilprocesa nosacījumi par prasības grozīšanu (332. un sek. p.p.) piem. prasības samazināšanas ziņā, ievēdot projektā atvieglinājumus atbildētājam par labu: minētie procesuālie nosacījumi attiecās tikai uz prasības apmēru, bet nemaz ne uz līguma projekta saturu, uz kuru no paša sākuma un pēc idejas tika pamatota prasība: atvietojošā jau iesniegto projektu ar jaunu, prasītājs katrā ziņā ceļ pilnīgi jaunu prasību pēc būtības, kas procesuāli nav tai pašā lietā izvedams.

(1922.g. 9.nov. spr. Nr. 216, Arensteina pr. 1 pr. Ukše.)

CKD 1928/351

Lūgums par laulības šķiršanu vienas vai abu partu vainas dēļ nemaz nav juridiski un procesuāli patstāvīga prasība, kurai būtu cita daba, it kā tai nozīmē, ka prasība par laulības šķiršanu esot *actio sine condemnatione*; īstenībā lūgums dēļ vainas atzīšanas ir tikai pamatprasības daļa, kura tieši izriet no pamatprasības, kā slēdziens no laulības šķiršanai pievestiem datiem: tāpat arī norādījums tiesas spriedumā uz parta vai abu partu vainu ir tiesas slēdziens, bet nemaz nav patstāvīgs spriedums; šai ziņā lik. par laul. 76.p. 3.d. paredz tikai, ka „ja laulība šķirta viena vai abu vainas dēļ, tad tas jāuzrāda spriedumā”: tāpēc prasītājam, kas, papildu pa lietas gaitu savam pamatpetitumam pievieno vēl lūgumu, spriedumā vēl sevišķi uzrādīt, kāda parta vainas dēļ laulība tikusi šķirta, nemaz nepalielina prasību.

Neatkarīgi no tā civ. proc. lik. 332.p. nav laulības šķiršanas prasībām piemērojams; ja lik. par laulību 68.p. pielaiž prasības pamata grozīšanu, tad tāpat ir pielaižams prasības izteiktiem petītiem pievienot vēl citus petitumus un sevišķi tādus, kuri izriet no jau pieteiktiem petitumiem, nerunājot par to, ka arī civ. proc. lik. 332.p. neaizliedz pieteikt pat jaunus prasījumus, ja vien tie izriet no prasības rakstā izteiktiem petitumiem.

(1928.g. 22.nov. spr. Nr. 351, Abramovič pr. 1. pr. Abramoviču.)

CKD 1928/425

Pēc Tiesu palātas konstatējuma prasītājs pirmajā prasības lietā ... savā prasības rakstā burtiski saka „minēto testamentu es apstrīdu aiz seko[jo]šiem iemesliem: J.-S. māju, kura ir mantota no tēva, mans brālis nevarēja novēlēt saskaņā ar Vidz. zemn. lik. 973., 994.p.p. savai bezbērnu atraitnei ..., kādēļ testaments tai daļā, kurā J.-S. māja ir novēlēta bezbērnu atraitnei, ir atcelams”.

Tiesu palāta savā otrā spriedumā tai lietā atcēlusi testamentu 1/12 daļā un atzinusi prasītāju par likumīgu (domāts „intestat”) mantinieku pēc mirušā brāļa ... uz 1/12 no tās pašas mājas. Tādā kārtā: no prasītāja paskaidrojumiem viņa pirmajā prasībā redzams, ka viņš noteikti vispirms atzinis testamentu par *formas ziņā* pareizu pilnā apjomā, un ka viņš bez tā testamentu atzinis arī materiāli par pareizu vismaz 11/12 daļās. Tātad testaments visās pārējās daļās, proti, 11/12 daļās, tika atstāts spēkā, bet formas ziņā tas palicis galīgi neapstrīdēts. Testamenta atcelšanu aiz priv. lik. 2789.p.¹⁴⁴ uzskaitītiem iemesliem var prasīt, starp citu, aiz formas trūkuma un aiz tā iemesla, ka testatora rīkojumi izrādās par nelikumīgiem, kaut arī forma tikusi ievērota; šai pēdējā gadījumā, ja tikai rīkojumu viena daļa izrādās par nelikumīgu, testaments pārējās daļās atstājams spēkā (priv. lik. 2788.p.¹⁴⁵).

Saskaņā ar priv. lik. 2478.,¹⁴⁶ 2798.p.p.¹⁴⁷ intestatmantinieks, kas kaut kādā veidā, vai nu ar pozitīviem darbiem, vai arī klusu ciešot, atzinis testamentu, nedrīkst to vēlāk apstrīdēt un atspēkot; šāda atzīšana no prasītāja puses konkrētā gadījumā attiecas – materiāli – uz viņa neapstrīdētām 11/12 mantojuma daļām, un galvenais – *formāli* – uz visu testamentu, jo testaments formas ziņā var būt vai nu visumā nederīgs, vai pilnā mērā derīgs: *tertium non datur*; ja tādēļ prasītājs savā pirmajā prasībā testamentu formas ziņā nebija apstrīdējis, bet apstrīdējis to tikai vienā daļā aiz materiāliem pārkāpumiem, tad testaments formas ziņā skaitās par absolūti un noteikti neatspēkotu, t. i. par atzītu; tāpēc prasītājam aiz nupat pievestiem apcerējumiem nav vairs tiesības kādā otrā prasībā apstrīdēt viņa jau atzīto testamentu it kā aiz formāliem trūkumiem.

Neatkarīgi no tā, kā pareizi uzsver Tiesu palāta, arī no procesuālā viedokļa tagadējā prasība atraidāma uz atbildētājas celtās *exceptio rei judicatae* pamata. Zem **prasības priekšmeta** saprotams petituma saturs, zem prasības pamata saprotams tās partu juridiskās attiecības, no kurām prasība izcēlusies (sk. paskaidroj. pie 1900.g. civ. proc. lik. projekta 1.sēj. 162.lpp.); tātad zem tagadējās prasības priekšmeta ir jāsaprot lūgums dēļ testamenta atcelšanas; bet prasības pamats ir testamenta nederīgums zināmā daļā, kura tiešās sekas ir intestat-sukcesijas iestāšanās par labu prasītājam tai pašā daļā; spriedumam dēļ testamenta atcelšanas aiz tā nederīguma ir tēlojoša sprieduma (*Gestaltungsurteil*) pazīme pretēji **piedzišanas spriedumam**, t. i. viņš nodibina tieši zināmu jurid. stāvokli starp partiem, proti nodibina attiecīgā mantojuma daļā intestat-sukcesiju (testament-sukcesijas vietā), kāda *ipso jure* iestājas pateicoties tam, ka testaments tika atcelts tai pašā daļā; šim jurid. stāvoklim ir absolūta nozīme un tas ir turpmāk absolūti saistošs partiem (*res judicata ius facit inter partes*), un tas tāpēc nekad nav grozāms ar kādu jaunu vēlāku prasību it kā dēļ testamenta atcelšanas visumā (piem. aiz tā paša testamenta formas trūkuma). Ja prasītāja viedoklis, it kā tagadējās prasības priekšmets un pamats neesot vienādi, būtu pareizs, tad būtu jāatzīst, ka nevarētu vienā un tai pašā prasības lietā dēļ testamenta atzīšanas par nederīgu, no pirmā

¹⁴⁴ CL 786.p.

¹⁴⁵ CL 785.p.

¹⁴⁶ CL 637.panta otrā daļa.

¹⁴⁷ CL 791.p.

rindā pievestā iemesla (piem. testatora rīkojuma pretlikumība) pāriet uz kādu vēlāk pievestu iemeslu (piem. formas trūkums); tomēr šādu pāreju pēc Kr. Sen. nodibinātas prakses (Civ. kas. dep. spried. 1877.g. Nr. 14) pilnīgi pielaižama.

Ja arī, kā prasības pamatu atzītu *faktu kopību*, kuriem ir tieša juridiska nozīme dotā „strīdus izšķiršanā” etc., tad tomēr arī no šī viedokļa, tagadējās prasības pamats ir pilnīgi identisks ar iepriekšējo, jo tādu juridisko „faktu kopību” abās prasībās ir un paliek testamenta nederīgums zināmā daļā, kas novedis pie intestatsukcesijas iestāšanās šai daļā prasītājam par labu. Īstenībā lieta, kā pareizi uzsver Tiesu palāta, runā stāvošā gadījumā grozās nevis ap kādu jaunu citu prasības priekšmetu un pamatu, bet gan tikai ap pilnīgi identiskā prasībā pievestiem jauniem pierādījumiem, ar kuriem prasītājs domā nodibināt tā paša testamenta nederīgumu, t. i. to pašu prasības pamatu, no kura prasītājs bija izgājis jau savā pirmajā prasībā.

Prasītāja kasācijas sūdzībā pievestiem piemēriem franču un vācu tiesu praksē nav nozīmes, jo runā stāvošais jautājums apspriežams pēc Latvijas spēkā esošā civ. proc. likuma. Tādā kārtā Tiesu palāta nav prasītāja pievestos likumus pārkāpusi.

(1928.g. 25.okt. spr. Nr. 425, Ozola pr. l. pr. Ozolu.)

CKD 1929/869

Šī prasība nav uzskatāma nedz par *actio cum condemnatione*, nedz par prejudiciālu, bet gan par prasību, kura vērsta uz tādu attiecību grozīšanu vai izbeigšanu, kuras nodibinātas ar agrāk taisīto tiesas spriedumu; šādas prasības nolūks nav zināma priekšmeta vai naudas summas piespriešana prasītājam (*actio cum condemnatione*), nedz tā apstākļa konstatēšana, vai pastāv jeb nepastāv zināmas juridiskas attiecības (prejudiciāla prasība), bet gan šo attiecību grozīšana vai izbeigšana pateicoties tam, ka iestājušies jauni apstākļi. Šāda tipa prasības atsevišķos gadījumos likumos paredzētas (sk., piem., civ. proc. lik. 239., 1420.p., kr. civ. lik. 683.p. 5.pkts, 1332.p.).

Likumā par laulību šādas prasības iespējamība tieši gan nav noteikta, bet viņa izriet no šī likuma 60.p. 2.daļas, kura nosaka vispārīgi, ka tiesību prasīt uzturu zaudē *vainīgā puse*, ja laulība šķirta viena vai abu prāvnieku vainas dēļ; šāds pants dod laulātam, kuram ar tiesas spriedumu uzlikts par pienākumu uzturēt otru, tiesību pēc laulības šķiršanas otrā laulātā vai abu laulāto vainas dēļ, celt aprādīta rakstura prasību, kuras mērķis ir konstatēt, ka pretējā puse savu ar agrāko tiesas spriedumu atzīto tiesību uz uzturu zaudējusi laulības šķiršanas dēļ uz pievestā pamata.

Kasācijas sūdzības iesniedzējas aizrādījums, ka ar negatīvas prasības piespriešanu (ar kuru atzīts, ka prasītājam vairs nav pienākums uzturēt atbildētāju) tiesa varētu iznīcināt atbildētājas visus citus pieprasījuma tiesiskos pamatus, nav dibināts, jo, kā pareizi aizrāda Apgabaltiesa, ir pavisam skaidrs, ka šī prasība attiecas tikai uz uztura naudu, kura piespriesta no prasītāja atbildētājai par labu ar Rīgas apgabaltiesas 1924.g. 18.novembra spriedumu, kādēļ, ja atbildētājai būtu tiesība saņemt uztura naudu no prasītāja uz cita (līguma, testamentu u. t. t.) pamata, tiesas spriedums šīnī lietā nevarētu būt tam par šķērsli.

(1929.g. 22.nov. spr. Nr. 869, Freimaņa pr. l. pr. Freimanu.)

CKD 1932/846

Jautājumā par to, vai 239.p. paredzētais 6 (resp. 3) mēnešu laiks uzskatāms par preklusīvu jeb par noilguma laiku, Apgabaltiesa gan nepareizi atzīst to par noilguma laiku. Noilguma laiks paredz momentu, kad „*actio nata est*” kāds moments procesa termiņos nav domājams. 239.p. paredzētais laiks tai pantā noteikts jau iepriekš zināma procesuāla darba izdarīšanai un, proti, notikuša piespiedu izpildīšanas pēc aktiem kārtībā sprieduma atspēkošanai ar jaunu prasību. Šai jaunai prasībai ir – pēc būtības – procesuāla līdzekļa, proti sprieduma pārsūdzēšanas līdzekļa, raksturs, un pie tam vienīgā līdzekļa nozīme, ar kuru atbildētājs vispār var apstrīdēt piespiedu izpildīšanas pēc aktiem kārtībā notikušo spiedumu. Prasība, kuru likums (239.p.) dod atbildētājam, un ar kuru tad iesākas it kā jauna procesa lieta, patiesi ir tikai iepriekšējās lietas turpinājums (t. s. *Adhäsionsprocess*), un 239.p. paredzētais laiks, pēc būtības, nav nekas cits kā pārsūdzības termiņš, kā pareizi bija uzsvēris Miertiesnesis šai lietā.

(1932.g. 26.okt. spr. Nr. 846, Drujana pr. 1. pr. Latv. tirdzn. un rūpn. banku.)

CKD 1933/505

Apgabaltiesa pareizi noraidījusi atbildētāja celto *exceptio rei judicatae*, konstatējot, ka p i r m ā lietā prasītāja cēlusi prasību uz neaizpildīta blankovekšļa, t. i. uz parakstītās vekselblanketes pamata; parakstīta vekselblankete nav vekselis (14.p. 2.teik.). T a g a d ē j ā prasība turpretim celta uz jau aizpildītas vekselblanketes, t. i. uz ī s t a vekšļa pamata. Tāpēc trūkst abu prasību pamata identitātes. Pretēji atbildētāja domām, abās prasībās viņām pieliktie dokumenti figurē nevis kā pierādījumi, bet gan taisni kā prasījuma pamati, kuri tomēr savā starpā nesakrīt.

(1933.g. 27.septembra spr. Nr. 505, Čerkalovas pr. 1. pr. Knoppiem.)

CKD 1934/974

Starp Latviju un Eesti nepastāv konvencija par tiesu spriedumu izpildīšanu, kamdēļ, arī, ja prasītājs gribēja sasniegt prasības piespriešanu, – viņam bija jāceļ prasība vispārējā kārtībā, noteicot prāvnieku juridiskās attiecības, kuras tad arī bija apspriežamas no Latvijas tiesām pēc būtības, pie kam, saprotams, ar Eesti Tiesu palātas spriedumu Latvijas tiesas varēt rēķināties kā ar vienu no rakstiskiem pierādījumiem.

Konkrētā gadījumā prasītājs tiešām cēlis *actio judicati*, pie tam ne tikai attiecībā uz otro, bet arī uz pirmo prasības daļu, bet *actio judicati* pielaižama tikai attiecībā uz spriedumiem, kuri gājuši likumīgā spēkā. Turpretim ārzemes tiesu spriedumi, ja iztrūkst konvencijas par tiesu spriedumu izpildīšanu, nemaz nevar stāties likumīgā spēkā. Arī *exceptio rei judicatae* attiecībā uz ārzemju tiesas spriedumu, ja iztrūkst attiecīgā konvencija, nav pielaižama.

(1934.g. 22.nov. spr. Nr. 974, Piliapa pr. 1. pr. Minskeru un Kacenellenbaumu.)

CKD 1935/1792

R[eivalda lietā CKD 32/2517¹⁴⁸] nemaz nav analoga konkrētai lietai, kur prasība saskaņā ar iesūdzības raksta *petitum* u neapšaubāmi piekrīt miertiesu iestādēm, kādēļ par prasības mākslīgu samazināšanu ar nolūku apiet piekritības noteikumus šajā lietā vispār nevar būt runas; šis jautājums varētu pacelties tikai tad, ja prasītāja iesniegtu vēl otru prasību par pārējo virsstundu atlīdzību. Tagadējā lietas stāvoklī prasītāja turpretim rīkojusies savu tiesību robežās, un Senāts ar savu spriedumu R[eivalda] lietā nebūt nav ierobežojis prasītājas tiesību pie pašas prasības celšanas atteikties no zināmas prasījuma daļas un sakarā ar to celt prasību mazākā apmērā, salīdzinot ar to, uz ko viņa varētu pretendēt saskaņā ar partu starpā nodibinātām juridiskām attiecībām.

(1935.g. 21.nov. spr. Nr. 1792, Kalniņa pr. 1. pr. Bomi.)

CKD 1936/1139

Preteji sūdzētājas domām, CPN neatzīst kreditora tiesības prasīt, lai tiesa viņam pēc atsevišķiem prasījumu dokumentiem piespriestās un pieteiktās prasījumu summas CPN 1357.p. kārtībā sadalītu nevis pēc prasījumu samērības, bet gan paša kreditora noteiktās proporcijās. Nav šajā ziņā nozīmes tam, ka gala iznākumā pārējie kreditori no tā arī neciestu. Sadalīšanas kārtību noteic likums, un tiesai nav tiesības atkāpties no likumā paredzētās dalīšanas kārtības.

Ja sūdzētāja vēlas, lai uz katra no viņa prasījumiem krītošās summas tiktu sadalītas pēc viņas ieskata, bet ne uz vispārējā pamata, tad no viņas būtu atkarājies visus prasījumu dokumentus savienot jau vienā pašā prasībā un tādā kārtā panākt vienu pašu kopēju spriedumu reizē par visiem prasījuma dokumentiem. Bet ja, kā tas bija runā esošā gadījumā, sūdzētāja bija par katru prasījuma dokumentu (vekseli) cēlusi atsevišķu prasību, un par katru dokumentu saņēmusi atsevišķu spriedumu un izpildu rakstu un arī atsevišķi pieteikusi savus atsevišķi piespriestos prasījumus, tad dalīšanas plānā katram prasījumam arī jāfigurē atsevišķi kā atsevišķam postenim.

(1936.g. 25.nov. spr. Nr. 1139, Dzirnietka u. c. l.)

CKD 1936/1443

Nepelna ievēribas arī pēdējais prasītāja iebildums viņa kasācijas sūdzībā, it kā apgabaltiesa nevarēja nākt pie slēdziena, ka prasītājs, pārejot uz *actio quanti minoris*, būtu neatļauti grozījis prasības pamatu. Jau pirmā instancē atbildētājs pareizi aizrādījis, ka prasības pamatā likts šķīrējtiesas spriedums kā tāds, bet ja prasītājs pēc tam gribētu uzturēt savu prasību uz tā pamata, ka koki nebija pietiekoši labi, tad atkārtoti protestējot pret šā apgalvojuma pareizību, atbildētājs ir cēlis iebildumu pret šādu prasības pamata grozīšanu (CPN 435.p.).

Pamatojoties uz prasītāja jau pirmā instancē izteikto noteikto iebildumu pret prasības grozīšanu, Tiesu palāta varēja ievērot un atzīt, ka prasība nav apspriežama kā *actio quanti minoris*.

(1936.g. 30.okt. spr. Nr. 1443, Decoutera pr. 1. pr. Levitinu.)

¹⁴⁸ IX Izvilkumi, 177.lpp.

CKD 1938/28 kops.

Šai konkrētā un jau izspriestā prasībā strīds starp partiem ir bijis tikai par uztura veidu un apmēru, bet ne par pašām uztura tiesībām, kā to apgalvo atbildētājs, apgabaltiesā varēja nākt pie slēdziena, ka šī konkrētā prasība, tāpat kā arī jau agrāk izspriestā prasība, nav celta par uztura tiesību atzīšanu prasītājam, kādēļ kā viena, tā arī otra prasība bija jānovērtē saskaņā ar CPL 377.panta 4.pk. prasījuma summas apmērā, un nevis saskaņā ar tā paša panta 5.pk. pēc prasāmo maksājumu 10 gadu kopsummas, kā to nepareizi domā atbildētājs (Sen. CKD spr. 26/194¹⁴⁹), un ka līdz ar to kā nedibināts atkrīt atbildētāja norādījums par prasības skaldīšanu nolūkā panākt prasības piekritības grozīšanu.

Šis apgabaltiesas slēdziens ir pareizs, jo pakāpenisku prasību celšana par dažādiem laikmetiem, kā tas konstatēts šai gadījumā, nesatur prasības skaldīšanu jau aiz tā apsvēruma vien, ka tiesība uz atsevišķiem uztura maksājumiem nav atklājusies vienā un tanī pašā laikā (Sen. CKD spr. 28/229¹⁵⁰; 33/1455¹⁵¹; 34/1534; 37/646¹⁵²; bij. Kr. Sen. spr. [18]73/1292; [18]79/257 un cit.). Līdz ar to atkrīt visi tie atbildētāja apsvērumi kasācijas sūdzībā, kuros viņš apstrīd šī tiesas slēdziena pareizību. Atrodot, ka abās celtās prasībās prasības priekšmets ir par dažādos laikmetos pienākošo uzturu, apgabaltiesa varēja atzīt, ka šī konkrētā prasība nav atkārtota.

Šāds apgabaltiesas atzinums par prasības priekšmeta dažādību neatņēma viņai iespēju atsaukties uz pievienotā lietā nodibinātiem apstākļiem, proti, ka prasītājam atbildētāja vainas dēļ ir tiesība pieprasīt uzturu naudā, un, ka pie uztura apmēra noteikšanas, tiesa nav spiesta rēķināties ar pašu partu līgumā noteikto uztura vērtību, bet ka prasītāja ir gan tiesīga pieprasīt tādu naudas summu, kāda pietiekoša uztura izdevumu segšanai.

(Sen. CKD kopsēdes 1938.g. 26.okt. spr. Nr. 28, Grebežs pr. 1. pr. Griguli.)

As 1939/1

Nemot vērā visu augstāk norādīto starpību starp izpilda rakstu un vekseli ar izpildu uzrakstu, kā arī starpības starp tiem iebildumiem un strīdiem, kas var tikt izvirzīti no parādnieka pēc izpildu raksta izdošanas un pēc vekseļa ar izpildu uzrakstu izdošanas, jānāk pie slēdziena, ka vekseļa ar uzrakstu nozaudēšanas gadījumā nevar tikt izdots CPL 1059.p. kārtībā to atvietojošs noraksts. Par procesuālu līdzekli vekseļa ar izpildu uzrakstu nozaudētājā juridiskā stāvokļa atjaunošanai ir atzīstams parastais tiesību aizsargāšanas līdzeklis – prasība, kas varētu tikt pamatota uz nozaudētāja un vekselatbildīgās personas kauzalām attiecībām, vai uz pēdējās nepamatotu iedzīvošanos tanīs gadījumos, kur kauzalās attiecības minēto personu starpā nepastāv. Šāda prasība būtu CPL 1.p. paredzētā kondemnacijas prasība (*actio cum condemnatione, Vollstreckungsklage*). Šādas prasības petitums par attiecīgas summas piespriešanu būtu papildināms ar noteikumu, kas atbrīvotu atbildētāju no maksājuma pēc izpildu uzraksta uz nozaudētā vekseļa. (..)

¹⁴⁹ Ofic. izdev., 64.ieraksts, 131.lpp.; III Izvilkumi, 96., 104., 107.lpp.

¹⁵⁰ Ofic. izdev., 72.ieraksts, 71.lpp.; V Izvilkumi, 102., 109., 110.lpp.

¹⁵¹ IX Izvilkumi, 469.lpp.

¹⁵² XIII Izvilkumi, 546.lpp.

Šādas prasības celšanas gadījumā par *res judicata* nevarētu būt runa, jo tā kā prasības priekšmets ir petituma saturs (Sen. CKD spr. 28/425¹⁵³), tad no augstāk aprādītā veida petituma redzams, ka, stingri ņemot, nevarētu būt runa par to pašu prasības priekšmetu, kas bija vekselturētāja prasījumā piespiedu izpildīšanas kārtībā. Bet, galvenais, nebūtu arī tas pats prasības pamats, kas ir minētam vekselturētāja prasījumam.

Vispār, par prasības pamatu ir atzīstamas tās partu juridiskās attiecības, no kurām prasība izcēlusies (Sen. CKD 28/425), vai, kā to, šķiet, mazliet plašāk definējis Kr. Sen. CKD savos pēdējos spriedumos 12/124 un 14/58 – tie apstākļi, no kuriem prasība izriet (arī Nolkens, CPL kom. 1916.–17.g. izd., lp. 5). Izejot no sacītā, vekselturētāja prasījumam piespiedu izpildīšanas kārtībā par prasības pamatu atzīstama *abstrakta* vekselšaistība, kas izriet no paša vekseļa, kā ordera, prezentācijas un izpirkuma papīra, jo kā šāds papīrs *pats vekselis* satur sevī izpildījumu – maksājuma solījumu.

Turpretim kauzalās prasības celšanas gadījumā prasības pamats būtu tās partu kauzalās, materiāltiesiskās attiecības, kuru *rezultātā* tikai ir bijis izdots nozaudētais vekselis.

Beidzot, augstāk norādītās iedzīvošanās prasības gadījumā par prasības pamatu būtu atzīstami vekseļa piespriešanas un nozaudēšanas fakti (apstākļi), pateicoties kuriem atbildētājs ir faktiski atbrīvojies no tāda maksājuma, kas no viņa jau bijis piespriests, iedzīvojoties tādā kārtā uz tās personas rēķina, kurai par labu šis maksājums ir bijis piespriests.

Teikto vērā ņemot, Senāta Apvienotā sapulce *nolemj*: atzīt, ka vekselturētāja juridiskais stāvoklis, kad viņam piederošais vekselis ar izpildu uzrakstu gājis zudumā, nav atjaunojams pēc CPL 1059.p., bet tas ir atjaunojams prasības kārtībā.

(Sen. Apvien. sap. 1939.g. 7.marta spr. Nr. 1)

1.5.1. Prasības saskaldīšana

CKD 1922/80

Šai lietā prasītāja cēlusi alimentācijas prasību uz nākotni, aprobežojot prasību noteiktā laikmetā, bet kategoriski neatteikdamās no alimentācijas prasībām par pārējiem nākošiem laikmetiem – līdz meitas pilngadībai. Prasītāja ar to pielaidusi prasības saskaldīšanu, kuru civ. proc. lik. neatzīst, savā 273.p. 5.pkt. skaidri noteicot, ka prasība par tiesību atzīšanu, tātad arī alimentācijas tiesību atzīšanu, novērtējama pēc 10 gadu alimentu kopsummas (Kr. Sen. civ. kas. dep. spr. 1907.g. Nr. 113). Apgabaltiesa nav izbeigusi lietu nepiekritības dēļ tikai uz tā pamata, ka no lietas nav redzams, ka prasītāja būtu cēlusi pret atbildētāju vairākas prasības. Tas apstākļi vien, ka prasītāja Apgabaltiesas sprieduma taisīšanas laikā nav vairākas alimentācijas prasības cēlusi, nav uzskatāms par prasītājas galīgu atteikšanos no alimentācijas prasībām par pārējiem nākošiem laikmetiem, jo vairāk tādēļ ka atteikšanās no tiesībām nav prezumējama.

(1922.g. 6.apr. spr. Nr. 80, Zaļeska pr. 1. pr. Apeinānu.)

¹⁵³ Ofic. izdev., 138.ieraksts, 143.–144.lpp.; V Izvilkumi, 125.lpp.

CKD 1923/351

Par prasības saskaldīšanu atzīstams gadījums, kad prasītājs, nolūkā apiet noteikumus par tiesu kompetenci, ceļot divas vai vairākas prasības par vienu un to pašu priekšmetu, sadala prasības summas ziņā, ar to mākslīgi grozot lietas piekritību.

Turpretim likums neaizliedz un nevar aizliegt dažādiem prasītājiem celt prasību atsevišķi katram par sevi, lai gan šādas atsevišķas prasības pamatojas uz vienu un to pašu līgumu un izriet no tām pašām juridiskām attiecībām; no tā, ka civ. proc. lik. pielaiž šādu vairāku prasību apvienošanu vienā un tai pašā prasības rakstā (15¹.p.) vēl neizriet, ka tas jau būtu prasītāja pienākums.

Katrs no vairākiem prasītājiem – kā patstāvīgs tiesību subjekts – var rīkoties pilnīgi patstāvīgi, un neviens no viņiem nevar piespiest otru celt prasību vai piedalīties iesniedzamā prasībā vai celt prasību kopā ar otru prasītāju un tādēļ nevar būt runa par likumā aizliegtu prasības saskaldīšanu, ja vairāki prasītāji ceļ atsevišķas prasības paši par sevi.

(1923.g. 22.nov. spr. Nr. 351, Rudina pr. 1. pr. Maņkovski.)

CKD 1928/229

Par prasības saskaldīšanu jārunā tad, kad prasītājs, ar nolūku grozīt piekritību, pēc viena un tā pašā dokumenta ceļ dažādas prasības uz vienas un tās pašas tiesības pamata (kura izcēlusies vienā un tai pašā laikā, bet ne tad, kad prasības tiesības atklājušās dažādos laikos (Kr. Sen. civ. kas. dep. spr. 1870.g. Nr. 1221; 1873.g. Nr. 1292; 1879.g. Nr. 257, 259).

(1928.g. 25.okt. spr. Nr. 229, Legzdiņa pr. 1. pr. akc. sab. „Lini”.)

CKD 1933/1455

Senāta civ. kas. dep-ts jau paskaidrojis (1928.g. spried. Nr. 229¹⁵⁴), ka par prasības skaldīšanu jārunā tad, kad prasītājs ar nolūku grozīt piekritību pēc viena un tā pašā dokumenta ceļ dažādas prasības uz vienas un tās pašas tiesības pamata, kura izcēlusies vienā un tai pašā laikā, bet ne tad, kad prasības tiesības atklājušās dažādos laikos.

(1933.g. 24.marta spr. Nr. 1455, Krunika pr. 1. pr. Bruži.)

CKD 1933/1811

Pēc tiesas konstatējuma, prasītāja nav pielaidusi prasības skaldīšanu, jo iepriekšējā prasība bijusi celta par pagājušo laiku.

Atbildētāji gan aizrāda uz, it kā notikušu, prasības skaldīšanu, bet pie tam tomēr aizmirst, ka pieprasītie naudas maksājumi izriet no līguma attiecībām, kurās katram maksājumam noteikts savs termiņš, tādēļ prasītāja, ceļot prasību tikai par atsevišķiem, nokavētiem maksājumiem (bet ne prejudiciālo prasību par tiesību atzīšanu *ex contractu*), pat nevar uz reizi izsmelt visus līguma maksājumus, bet var pieprasīt vienīgi tos, kuri atrodas nokavējumā; tā prasītāja arī ir rīkojusies, pieprasot katrā prasībā naudas

¹⁵⁴ Ofic. izdev., 71.ieraksts, 70.lpp.; V Izvilkumi, 102., 109., 110.lpp.

maksājumus par notecējušo laiku; tādēļ, gala slēdziena ziņā, Tiesu palāta pareizi atmetusi atbildētāju norādījumus par prasības skaldīšanu.

(1933.g. 23.febr. spr. Nr. 1811, Stuperich pr. l. pr. Danciger.)

CKD 1937/646

Par neatļautu prasības skaldīšanu varētu runāt tikai tad,

a) kad vairākas prasības vai nu celtas vienā un tanī pašā laikā, vai arī dažādos laikos, bet kamēr agrākā prasība vēl galīgi nav izspriesta (Nolkens, CPN komment. 107.lp.);

b) no otras puses, kā to paskaidrojis Kr. Senāts savos spriedumos [18]79/259 un [18]73/1292, neatļauta prasības skaldīšana ir konstatējama tikai tad, ja prasības pamatotas uz vienu un to pašu tiesību, kas atklājusies vienreiz (na odnom i tom že pravie jeģinoždi otkrivsesesja). Bez tam, kā to vienmēr paskaidrojis Kr. Senāts (sal. Sen. CKD spr. [18]71/182, [18]79/257, [18]70/1221) par neatļautu atzīstama prasības skaldīšana ar nolūku grozīt piekritību.

Beidzot, jāaizrāda, ka gadījumā, ja arī prasības skaldīšana tiešām būtu konstatēta – tiesa varētu tikai atstāt tādu prasību bez caurskatīšanas, bet ne atraidīt tādu prasību, atņemot pēdējā gadījumā prasītājam iespēju no jauna celt prasību par to pašu priekšmetu.

(1937.g. 26.februāra spr. Nr. 646, Križanovska pr. l. pr. a. s. „Autoriņķis”.)

CKD 1938/1193

Ar neatļautu prasības skaldīšanu saprotama vairāku prasību celšana pret vienu un to pašu atbildētāju uz viena un tā paša pamata, saskaldot no tā izrietošo prasības priekšmetu daļās, lai gan tiesība uz visu priekšmetu ir jau izcēlusies, ja pie tam šās atsevišķās prasības celtas ar nolūku grozīt lietas piekritību.

Turpretim nevar runāt par prasības skaldīšanu, ja ir celtas vairākas prasības, kas neattiecas uz vienu un to pašu prasības priekšmetu, kaut gan prasības pamats ir viens un tas pats (sk. Nolkens CPL koment. lp. 107, Isačenko CPL koment. I. s. 581.lp.¹⁵⁵).

Konkrētā gadījumā prasītājs ir cēlis divas prasības, kas gan abas pamatotas uz atbildētāja nepateicību, bet prasības priekšmeti nav identiski, jo miertiesneša lietā 38/382 prasītājs lūdz atcelt prāvnieku 1933.g. noslēgto dāvinājuma līgumu, uzliekot viņam par pienākumu atdot prasītājam zirgu, ķēvi, tumši brūnu govi un melnu govi, bet lietā 38/383 prasītājs lūdz atcelt 1935.g. noslēgto dāvināšanas līgumu, uzliekot atbildētājam par pienākumu atdot sarkanraibu govi. Tādā kārtā prasītājs, ceļot atsevišķi šās divas prasības, nav, pretēji apgabaltiesas aizrādījumam, pielaidis prasības skaldīšanu. Sacītam nerunā pretim Sen. SKD spr. 37/646¹⁵⁶ (uz kuru savā spriedumā atsaucas miertiesnesis), jo šinī spriedumā Senāts, atzīstot, ka bez tur minēto priekšnoteikumu konstatēšanas nevar runāt par prasības skaldīšanu, ar to nebūt nav devis prasības skaldīšanas jēdziena izsmeļošo definīciju un nemaz nav aizskāris ar to sakarā stāvošo jautājumu par prasības priekšmetu.

(1938.g. 25.nov. spr. Nr. 1193, Skotēļa pr. l. pr. Skoteli.)

¹⁵⁵ Мировой суд: Практический комментарий на первую книгу Устава гражданского судопроизводства: (Ст. 29-201) / Сост.: В.Л. Исаченко, сенатор. С.-Пб.: Тип. М. Меркушева, 1913.

¹⁵⁶ XIII Izvilkumi, 546.lpp.

CKD 1939/643

Atbildētājs domā, ka prasītājs pielaidis prasības skaldīšanu, ceļot divas prasības, kurām ir viens un tas pats pamats – nomas līgums. Jāņem vērā, ka prasības pamats ir ne pats līgums (kā tāds), bet gan tā juridiskā attiecība, kas izriet no līguma. Tādēļ atbildētājam bija tuvāk jāpaskaidro, kāda viena un tā pati juridiska attiecība būtu likta par pamatu abām prasībām, pie tam tāda, no kuras šās prasības izrietētu vienā un tajā pašā laikā (Sen. CKD spr. 28/425¹⁵⁷ un CKD kopsēdes spr. 39/28¹⁵⁸), ko atbildētājs tomēr nav darījis.

(1939.g. 5.jūl. spr. Nr. 643, Vandera pr. l. pr. Verasu.)

CKD 1940/55 kops.

Pretēji kasācijas sūdzības iesniedzēja iebildumam par prasības pamata grozīšanu, apgabaltiesa, pievienojoties miertiesneša sprieduma motīviem, savā gala slēdzienā šinī jautājumā ir norādījusi, ka prasība pēc tās satura celta ne par likumiskiem, bet gan par līgumiskiem alimentiem. Tādēļ nav nozīmes tam, ja apgabaltiesa bija izteikusi pretējo viedokli savā agrākā lēmumā, kas taisīts 1938.g. 21.decembrī, jo prasītāja savā rakstā paskaidrojusi, ka prasa uz līguma pamata, kāds paskaidrojums pēc tiesas konstatējuma arī saskan ar prasības līguma saturu.

Piegiežoties pie apelācijas sūdzībā celtam iebildumam par prasības skaldīšanu, atzīmējams, ka šis iebildums stāv sakarā ar prasītājas 1938.g. 21.novembra miertiesneša sēdē šinī lietā doto paskaidrojumu, ka prasība celta par alimentiem pēc noilguma par visu laiku, kamēr pastāv alimentācijas pienākums. Bet atbildētājs izlaiž no acīm, ka prasītāja savā 1939.g. 27.aprīļa rakstā vairs neuztur šos paskaidrojumus, lūdzot piespriest tikai noteiktu summu, t.i. 895 Ls. Šādos apstākļos nav pamata sacīt, ka būtu pielaista prasības skaldīšana nolūkā grozīt lietas piekritību. Tādēļ arī jautājums par prasības apmēru, pretēji atbildētāja uzskatam, bija apspriežams pēc CPL 377.p. 4.pk., bet nevis pēc tā paša panta 5.pk.

(1940.g. 23.okt. kopsēdes spr. Nr. 55, I.Svečko pr. l. pr. V.Kļaviņu.)

1.5.2. Prasītāji

CKD 1930/816

Tas apstāklis, ka prasītāja ir cēlusi jau agrāk alimentu prasības pret atbildētāju, nevar būt pats par sevi par iemeslu tagadējās prasības atraidīšanai, jo, pretēji atbildētāja maldīgam uzskatam, Civ. proc. lik. 893. un 895.p.p. nebūt neaizliedz celt vairākas alimentu prasības pret vienu un to pašu personu, ja tās attiecas uz dažādiem laikmetiem un, tāpat, satur dažādas prasības priekšmetus.

(1930.g. 12.maija spr. Nr. 816, Kloks pr. 1. pr. Freiju.)

¹⁵⁷ Ofic. izdev. 138.ieraksts, 143.lpp.; V Izvilkumi, 125.lpp.

¹⁵⁸ XV Izvilkumi, 31.lpp.

CKD 1935/15 kops.

Par patstāvīgu prasītāju alimentu prasībā, kurā izšķiras paternitātes jautājums, var būt arī pats ārļaulības bērns (kā šajā gadījumā), tomēr konstanta tiesu prakse arī ārļaulības bērna mātei atzīst aktīvo leģitimāciju šādā procesā (sk. Būmanis, Ārļaul. bērns un viņa māte, 87.lpp.). Saskaņā ar CL 167.p. uz māti kopā ar ārļaulības bērna tēvu gulstas bērna uzturēšanas pienākums, kādēļ mātei ir patstāvīga interese, lai pienākuma smagums lielākā mērā tiktu uzlikts ārļaulības bērna tēvam. Tādā kārtā ārļaulības bērna mātei pieder konkurējoša patstāvīga prasības tiesība, un tādēļ vien viņa nevar būt par liecinieku alimentu prāvā, ko konsekvēnti arī ir ievērojusi pastāvošā tiesu prakse. Kaut arī tagadējā lietā šāda mātes prasība nav celta, tomēr abu prasību (bērna vārdā un resp. mātes vārdā) materiālais pamats ir pilnīgi identisks, proti atbildētāja miesīgie sakari ar bērna māti. Tāpēc bērna māte nevar uzstāties kā lieciniece arī tajā prasībā, kuru tā ceļ bērna vārdā ar petitumu piespriest uzturu tieši bērnam.

(Sen. CKD kopsēdes 1935.g. 8.maija spr. Nr. 15, O.Kravis-Kravinska pr. l. pr. F.Freidenfeldu.)

CKD 1940/48 kops.

Saskaņā ar konstantu tiesu praksi prasību par ārļaulības bērna uzturu var celt kā ārļaulības bērna māte personīgi, tā arī pats ārļaulības bērns savas mātes, kā dabiskas aizbildnes, vai arī iecelta aizbildņa personā (Sen. CKD spr. 39/55¹⁵⁹ u.c.). Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka šādu uztura prasību varētu celt viena no minētām leģitimām personām, neskatoties uz to, ka otra jau šādu prasību ir cēlusi. Proti, neatkarīgi no tā, kā vārdā prasība par bērna uzturu ir celta (mātes vai paša bērna vārdā), tiesību subjekts, kam īstenībā prasītais uzturs pienākas, kā vienā, tā otrā gadījumā ir pats bērns.

No otras puses, CL 157.p. paredzētais ārļaulības bērna tēva pienākums apgādāt, resp. uzturēt bērnu ir tikai viens, neatkarīgi no tā, kas prasa šāda pienākuma izpildīšanu, t.i. ārļaulības bērna māte vai pats bērns (sava aizbildņa personā), un vienu un to pašu bērna uzturu nevar piespriest gan ārļaulības bērna mātei, gan arī pašam ārļaulības bērnam. Šādu divkārtu uztura prasīšanas un piespriešanas iespēju likums neparedz, tas arī runā pretim likuma mērķim, kas gribējis vienīgi nodrošināt ārļaulības bērnam vajadzīgo uzturu.

Tāpēc, ja viena no minētām šāda uztura prasības celšanas leģitimētām personām ir jau aprādīto prasību cēlusi, un caurlūkojot tiesa izspriedusi jautājumu par atbildētāja pienākumu dot bērnam uzturu, tad minētam tiesas spriedumam ir *res judicata* nozīme attiecībā uz kuru katru jaunu prasību par to pašu bērna uzturu, neatkarīgi no tā, kura no minētām šādas prasības celšanai leģitimētām personām ir šo jauno uztura prasību cēlusi un kuras labā ir minētais uzturs lūgts piespriest.

(1940.g. 13.jūn. kopsēdes spr. Nr. 48, G.Korata pr. l. pr. J.Kozlovski.)

CKD 1940/50 kops.

Ievērojot prasības celšanas laiku un Likuma par CL spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumu 4.p., šajā gadījumā piemērojami CL attiecīgie noteikumi. Prasība

¹⁵⁹ Ofic. izdev., 4.ieraksts, 5.lpp.; XV Izvilkumi, 71.lpp.

ir pamatota uz CL 157.p. 1.d., kura nosaka, ka ārlaulības bērna apgādāšana līdz tam laikam, kad viņš var pats sevi apgādāt, bet katrā gadījumā līdz pilniem 14 gadiem, gulstas galvenā kārtā uz tēvu. Satura ziņā tā pilnīgi atbilst 1864.g. CL 168.p. Senāts atkārtoti jau paskaidrojis, ka šādu prasību var celt kā pati māte personīgi, tā arī pats ārlaulības bērns savas mātes kā dabiskās aizbildnes personā (Sen. CKD kops. spr. 35/15,¹⁶⁰ 39/55,¹⁶¹ Sen. CKD kops. spr. 40/48), pie kam neatkarīgi no tā, kas tieši no viņiem cēlis prasību un kā (mātes vai bērna) vārdā tā celta, prasības materiāltiesiskais pamats paliek negrozīts – tas ir bērna dzimšanas no atbildētāja sakariem ar bērna māti, no kuriem izriet atbildētāja uztura pienākums, un ka tiesību subjekts, kam īstenībā uzturs pienākas, ir tikai pats bērns. Tāpēc, ja arī atzītu par pareizu atbildētāja pilnvarnieka norādījumu par šādu prasību noilgšanu vispārējā 10 gadu laikā (CL 1895.p., 1901.p.), jo attiecībā uz tām likums nekādu izņēmumu šajā ziņā neparedz, par pareizu atzīstams tomēr apgabaltiesas viedoklis, ka tiesību subjekts dotā gadījumā ir pats ārlaulības bērns un ka tādēļ uz CL 1898.p. (2.pkt.) pamata konkrētā prasība atzīstama par nenoilgušu.

(1940.g. 23.okt. kopsēdes spr. Nr. 50, L.Kārklīņš pr. l. pr. P.Liepu.)

1.5.3. Tiesas izdevumi

CKD 1928/283

Nemot vērā: 1) ka prasītājs lūdz uz civ. proc. lik. 921.p. pamata piespriest no Zemkopības ministrijas mežu departamenta 241 Ls 58 sant. tiesu un lietas vešanas izdevumus par prasības lietu, kuru tas pats prasītājs pret to pašu Zemkopības ministrijas mežu departamentu bija cēlis Liepājas apgabaltiesā, un kuru Apgabaltiesa ar spēkā gājušu 1924.g. 18.septembra/2.oktobra spriedumu apmierinājusi;

2) ka prasība par tiesas izdevumiem, arī ja tā celta pēc civ. proc. lik. 921.p., uzskatāma par pirmās, galvenās prasības lietas turpinājumu un noslēgumu (завершение) un viņai kā tādai ir tikai blakus vai papildu nozīme (t. i. Adhāsionsprosess; Kr. Sen. civ. kas. dep. spried. 1914.g. Nr. 57, Ochtenskas pulvera fabrikas lietā); tādēļ, ja pirmā, galvenā prasībā kā atbildētāja ir apzīmēta noteikta valsts iestāde vai viņas sastāvā ieejoša nodaļa, resp. departaments, tad arī no galvenās prasības izrietošā prasība par tiesas izdevumu atlīdzību ir obligatoriski jāvērs pret to pašu kā atbildētāju apzīmēto iestādi vai tās nodaļu, resp. departamentu; pie tam nav nozīmes tam, vai galvenā prasībā pareizāk būtu bijis jāapzīmē kā atbildētāja pati valsts iestāde kā tāda; grozīt blakus vai papildu prasībā iepriekšējā atbildētāja personu nav domājams un nav pielaižams, jo tas taisni runātu pretim apzīmētam šīs otrās prasības procesuālam raksturam;

3) ka tādā kārtā, t a g a d ē j ā lietā nemaz vairs nav ceļams strīdus par prasības nepareizo vērsanu pret Zemkopības ministrijas mežu departamentu, jo loģiski tagadējo prasību varēja celt vienīgi pret galvenās prasības atbildētāju;

4) ka tādēļ Apgabaltiesai nebija iemesla tagadējo prasību atzīt par izbeidzamu uz civ. proc. lik. 90. (69.) p. 3. pkt. pamata, kādēļ viņas lēmums aiz civ. proc. lik. 921.p. pārkāpuma atceļams.

¹⁶⁰ XII Izvilkumi, 95.lpp.

¹⁶¹ Ofic. izdev., 4.ieraksts, 5.lpp.; XV Izvilkumi, 71.lpp.

(1926.g. 1.jūnija spr. Nr. 283, Veinbacha pr. 1. pr. Zemkopības min. Mežu departamentu.)

CKD 1929/85

Civ. proc. lik. 921.p., tāpat kā 916.–920.p.p., ietilpst to noteikumu skaitā, kurus paredz 896.p.; 896.p. noteicot savās beigās, ka parts, kas nav cēlis prasību izpildu kārtībā, nezaudē tiesību celt prasību vispārējā kārtībā, tomēr savā pirmajā daļā noteikti iziet no tā, ka tiesa savā spriedumā uzlikusi uzvarētai pusei par pienākumu atlīdzināt uzvarējušai pusei tiesas un lietas vešanas izdevumus; šāds formālais priekšnoteikums attiecināms tādēļ arī uz to gadījumu, kad uzvarošā puse domā savu prasību dēļ izdevumu atlīdzināšanas celt vispārējā kārtībā; tātad prasība pēc 921.p. pielaižama vienīgi zem tiem pašiem priekšnoteikumiem, zem kuriem ir ceļama prasība pēc 916.–920.p.p., t.i. vienīgi zem 896.p. paredzētiem priekšnoteikumiem, proti, vienīgi tad, kad tiesa savā spriedumā vai lēmumā tieši uzlikusi uzvarētai pusei par pienākumu atlīdzināt uzvarējušai pusei tiesas izdevumus, un kad pie tam tiesa nav atradusi par iespējamu noteikt pašu šo izdevumu summu (sk. Kr. Sen. civ. kas. dep. spr. 1868.g. Nr. 21; 1914.g. Nr. 10); uz vispārējā pamata, gadījumā, ja parts procesa gaitā nebija lūdzis piespriest viņam tiesas un lietas vešanas izdevumus, vai, ja prasītājs par to bija lūdzis, bet tiesa savā spriedumā par tiem klusē, tad parts minētos izdevumus nevar vairs prasīt ar atsevišķu prasību; atsevišķa prasība par minētiem izdevumiem pielaižama – kā kategoriski nosaka civ. proc. likuma 896.p. – vienīgi tad, kad tiesa, savā spriedumā atzīstot partam tiesību uz izdevumiem, nenoteic to apmēru, turpretim, gadījumā, kad parts lūdzis piespriest viņam izdevumus, bet tiesa šo lūgumu nav ievērojusi, tad partam ir spriedums šai daļā jāpārsūdz; ja parts šo procesuālo līdzekli neizlieto, tad celt par to atsevišķu prasību viņam nav tiesības.

(1929.g. 7.febr. spr. Nr. 85, sab. „Krievu nacionālā apvienība” pr. 1. pr. Sprukstu.)

Citēto nolēmumu rādītājs

N. p. k.	Nolēmuma Nr.	Datums	Publicēts	
			Krājums	Lpp.
1.	As 1938/8	05.04.1938.	Ofic. izdev.	103.
			XIV Izvilkumi	490.
2.	As 1939/1	07.03.1939.	XV Izvilkumi	204.
3.	CKD 1921/59	19.05.1921.	Ofic. izdev.	37.
			I Izvilkumi	4.
4.	CKD 1921/118	27.10.1921.	Ofic. izdev.	95.
			I Izvilkumi	21.
5.	CKD 1922/3	27.01.1922.	Ofic. izdev.	7.
			II Izvilkumi	10.
6.	CKD 1922/80	06.04.1922.	Ofic. izdev.	59.
			II Izvilkumi	138.
7.	CKD 1922/216	22.11.1922.	Ofic. izdev.	158.
			I Izvilkumi	38., 45.
8.	CKD 1922/278	18.12.1922.	Ofic. izdev.	206.
			I Izvilkumi	28.
9.	CKD 1923/79	24.03.1923.	Ofic. izdev.	64.
10.	CKD 1923/121	20.04.1923.	I Izvilkumi	22.
11.	CKD 1923/351	22.11.1923.	Ofic. izdev.	219.
12.	CKD 1924/35	06.02.1924.	Ofic. izdev.	30.
			II Izvilkumi	77.
13.	CKD 1924/95	28.05.1924.	Ofic. izdev.	80.
			I Izvilkumi	15.
14.	CKD 1924/54	26.03.1924.	I Izvilkumi	38.
15.	CKD 1924/112	30.04.1924.	Ofic. izdev.	95.
			I Izvilkumi	10.
16.	CKD 1924/241	19.11.1924.	Ofic. izdev.	215.
			I Izvilkumi	6.
17.	CKD 1924/260	19.11.1924.	Ofic. izdev.	245.
18.	CKD 1925/7	31.01.1925.	Ofic. izdev.	3.
			II Izvilkumi	191.
19.	CKD 1925/285	29.10.1925.	Ofic. izdev.	209.
			III Izvilkumi	21.
20.	CKD 1925/330	28.10.1925.	Ofic. izdev.	234.
21.	CKD 1925/343	26.11.1925.	Ofic. izdev.	239.
22.	CKD 1926/99	01.06.1926.	Ofic. izdev.	89.
23.	CKD 1926/214	28.10.1926.	Ofic. izdev.	136.
			III Izvilkumi	96.

24.	CKD 1926/460	20.12.1926.	IV Izvilkumi	125.
25.	CKD 1926/283	01.06.1926.	Ofic. izdev.	192.
			III Izvilkumi	107.
26.	CKD 1927/167	31.01.1927.	Ofic. izdev.	75.
			IV Izvilkumi	35.
27.	CKD 1927/191	10.03.1927.	Ofic. izdev.	92.
28.	CKD 1927/278	27.10.1927.	Ofic. izdev.	97.
29.	CKD 1927/423	27.10.1927.	Ofic. izdev.	139.
			IV Izvilkumi	89, 109, 110
30.	CKD 1928/18	31.01.1928.	Ofic. izdev.	10.
			IV Izvilkumi	105.
31.	CKD 1928/47	27.02.1928.	Ofic. izdev.	21.
			IV Izvilkumi	63.
32.	CKD 1928/218	29.09.1928.	Ofic. izdev.	67.
			V Izvilkumi	38.
33.	CKD 1928/229	25.10.1928.	Ofic. izdev.	72.
			V Izvilkumi	102, 109, 110
34.	CKD 1928/259	29.03.1928.	Ofic. izdev.	84.
			IV Izvilkumi	7.
35.	CKD 1928/351	22.11.1928.	Ofic. izdev.	116.
			V Izvilkumi	94.
36.	CKD 1928/411	31.05.1928.	Ofic. izdev.	135.
			V Izvilkumi	141.
37.	CKD 1928/425	25.10.1927.	Ofic. izdev.	143.
			V Izvilkumi	124.
38.	CKD 1928/460	29.03.1928.	Ofic. izdev.	135.
			V Izvilkumi	39.
39.	CKD 1929/36	21.03.1929.	Ofic. izdev.	139.
			V Izvilkumi	43.
40.	CKD 1929/85	07.02.1929.	Ofic. izdev.	153.
			V Izvilkumi	125.
41.	CKD 1929/869	22.11.1929.	VI Izvilkumi	74.
42.	CKD 1929/1156	30.05.1929.	Ofic. izdev.	95.
			VI Izvilkumi	12.
43.	CKD 1930/816	12.05.1930.	X Izvilkumi	508.
44.	CKD 1931/90	31.01.1931.	Ofic. izdev.	28.
			VII Izvilkumi	85.
45.	CKD 1931/442	29.01.1931.	VII Izvilkumi	61.
46.	CKD 1932/584	26.10.1932.	IX Izvilkumi	103.
47.	CKD 1932/745	28.09.1932.	Ofic. izdev.	45.

			IX Izvilkumi	11.
48.	CKD 1932/780	28.09.1932.	Ofic. izdev.	48.
			IX Izvilkumi	67.
49.	CKD 1932/821	26.10.1932.	IX Izvilkumi	82.
50.	CKD 1932/846	26.10.1932	Ofic. izdev.	53.
			IX Izvilkumi	117.
51.	CKD 1932/852	26.10.1932.	IX Izvilkumi	154.
52.	CKD 1933/47	25.10.1933.	Ofic. izdev.	14.
			X Izvilkumi	6.
53.	CKD 1933/65	14.12.1933.	X Izvilkumi	375.
54.	CKD 1933/505	27.09.1933.	X Izvilkumi	62.
55.	CKD 1933/639	24.01.1933.	IX Izvilkumi	562.
56.	CKD 1933/1455	24.03.1933.	IX Izvilkumi	469.
57.	CKD 1933/1649	24.02.1933.	IX Izvilkumi	415.
58.	CKD 1933/2429	31.08.1933.	IX Izvilkumi	647.
59.	CKD 1934/477	23.01.1934.	X Izvilkumi	276.
60.	CKD 1934/565	25.01.1934.	Ofic. izdev.	15.
			X Izvilkumi	274.
61.	CKD 1934/883	28.11.1934.	XI Izvilkumi	126.
62.	CKD 1934/974	22.11.1934.	Ofic. izdev.	79.
			XI Izvilkumi	140.
63.	CKD 1935/15 kops.	08.05.1935.	Ofic. izdev.	123.
			XII Izvilkumi	83.
64.	CKD 1935/26 kops.	04.12.1935.	XII Izvilkumi	556.
65.	CKD 1935/412	24.01.1935	Ofic. izdev.	35.
			XI Izvilkumi	332.
66.	CKD 1935/693	14.06.1935.	XII Izvilkumi	18.
67.	CKD 1935/388	21.02.1935.	XI Izvilkumi	446
68.	CKD 1935/1636	10.04.1935.	XI Izvilkumi	507.
69.	CKD 1935/1645	25.10.1935.	XII Izvilkumi	176.
70.	CKD 1935/1792	21.11.1935.	XII Izvilkumi	284.
71.	CKD 1935/1594	22.11.1935/	XII Izvilkumi	170.
72.	CKD 1935/1829	22.11.1935.	XII Izvilkumi	317.
73.	CKD 1936/255	21.02.1936.	XII Izvilkumi	707.
74.	CKD 1936/514	20.02.1936.	XII Izvilkumi	394.
75.	CKD 1936/530	28.04.1936.	XII Izvilkumi	632.
76.	CKD 1936/721	11.06.1036.	Ofic. izdev.	51.
77.	CKD 1936/722	28.04.1936.	XII Izvilkumi	521.
78.	CKD 1936/1119	11.06.1936.	XIII Izvilkumi	42.
79.	CKD 1936/1139	25.11.1936.	XIII Izvilkumi	252.
80.	CKD 1936/1438	23.09.1936.	XIII Izvilkumi	29.
81.	CKD 1936/1443	30.10.1936.	Ofic. izdev.	110.

			XIII Izvilkumi	170.
82.	CKD 1937/37 kops.	17.12.1937.	Ofic. izdev.	24.
			XIV Izvilkumi	171.
83.	CKD 1937/81	26.02.1937.	XIII Izvilkumi	367.
84.	CKD 1937/575	28.05.1937.	Ofic. izdev.	37.
			XIII Izvilkumi	666.
85.	CKD 1937/646	26.02.1937.	XIII Izvilkumi	546.
86.	CKD 1937/963	31.08.1937.	XIII Izvilkumi	716.
87.	CKD 1937/1301	15.12.1937.	XIV Izvilkumi	85.
88.	CKD 1937/1497	3.10.1936.	XIII Izvilkumi	98.
89.	CKD 1938/28 kops.	26.10.1938.	XV Izvilkumi	31.
90.	CKD 1938/832	28.10.1938.	Ofic. izdev.	82.
			XV Izvilkumi	62.
91.	CKD 1938/993	26.10.1938.	XIV Izvilkumi	555.
92.	CKD 1938/1020	23.11.1938.	XIV Izvilkumi	643.
93.	CKD 1938/1051 ¹⁶²	24.11.1938.	XV Izvilkumi	352.
94.	CKD 1938/1193	25.11.1938.	XV Izvilkumi	32.
95.	CKD 1938/1200	15.12.1938.	XV Izvilkumi	14.
96.	CKD 1939/1 kops.	14.06.1939.	XV Izvilkumi	487.
97.	CKD 1939/40	26.01.1939.	XV Izvilkumi	71.
98.	CKD 1939/192 ¹⁶³	24.02.1939.	XV Izvilkumi	173.
99.	CKD 1939/643 ¹⁶⁴	05.07.1939.	XV Izvilkumi	367.
100.	CKD 1939/357	26.05.1939.	Ofic. izdev.	35.
			XV Izvilkumi	382.
101.	CKD 1940/5 kops.	24.04.1940.	XVI Izvilkumi	167.
102.	CKD 1940/37 kops.	23.10.1940.	LVVA 1535.f., 8.apr., l. nr. 328	
103.	CKD 1940/48 kops.	13.06.1940.	LVVA 1535.f., 8.apr., l. nr. 338	
104.	CKD 1940/50 kops.	23.10.1940.	LVVA 1535.f., 8.apr., l. nr. 340	
105.	CKD 1940/51 kops.	23.10.1940.	LVVA 1535.f., 8.apr., l. nr. 341	
106.	CKD 1940/55 kops.	23.10.1940.	LVVA 1535.f., 8.apr., l. nr. 345	
107.	CKD 1940/15	26.01.1940.	XVI Izvilkumi	4.
108.	CKD 1940/711	27.09.1940.	LVVA 1535.f., 8.apr., l. nr. 359	

¹⁶² XV Izvilkumi 352.lpp. ir drukas kļūda – sprieduma tapšanas gada „1939.” vietā jābūt „1938.”.

¹⁶³ <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1535-8-20/LVVA-1535-8-20-0182.jpg>

¹⁶⁴ XV Izvilkumu 368.lpp. ir drukas kļūda – lietas numura „645” vietā ir jābūt „643”. Sk. <http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1535-8-25/LVVA-1535-8-25-0051.jpg>

Likuma normu rādītājs

1864.gada Civillikums

1864.g. CL XXIX.p.	1934/565
1864.g. CL XXXV.p.	1937/81

1937.gada Civillikums¹⁶⁵

CL 26.p. 3.d.	1940/55 kops.
CL 152.p.	1940/37 kops.
CL 154.p.	1935/15 kops.
CL 156.p.	1940/48 kops.
CL 157.p.	1939/55, 1940/48 kops., 1940/50 kops., 1940/55 kops.
CL 158.p.	1922/3, 1933/1811
CL 159.p.	1922/3
CL 160.p.	1940/48 kops.
CL 197.p.	1921/118
CL 382.p.	1940/37 kops.
CL 594.p.	1927/167
CL 637.p.	1928/425
CL 667.–684.p.	1924/112
CL 685.p.	1924/112, 1936/1438
CL 686.p.	1924/112, 1925/7, 1933/47, 1933/65, 1936/1438
CL 692.p.	1940/5 kops.
CL 693.–694.p.	1924/112
CL 694.p.	1940/5 kops.
CL 719.p.	1933/47
CL 785., 786., 791.p.	1928/425
CL 857.p.	1933/2429
CL 876.p. pirmā daļa	1921/59
CL 883., 890.p.	1935/1645
CL 892.p.	1921/59
CL 912., 915.p.	1935/388
CL 917.p.	1932/745, 1936/721
CL 920.p.	1921/59, 1935/388, 1936/722
CL 921.p.	1936/1119
CL 921.–923.p.	1921/59
CL 927., 928.p.	1932/780
CL 932.p.	1936/721

¹⁶⁵ 1937. gada redakcija.

CL 990.p.	1935/1645
CL 994.p.	1927/167, 1929/1156
CL 1004.p.	1938/832, 1938/1051
CL 1006., 1007.p.	1932/584
CL 1013.p.	1927/167
CL 1036.p.	1936/721
CL 1036.–1043.p.	1932/780
CL 1039.p.	1924/241, 1925/343, 1927/191, 1932/821, 1936/721, 1939/40
CL 1040.p.	1932/852
CL 1041.p.	1927/191
CL 1043.p.	1932/780
CL 1044.p.	1936/721
CL 1067.p.	1933/639
CL 1068.p.	1933/47
CL 1077.p.	1927/167
CL 1133.p.	1932/852
CL 1138.p.	1921/59
CL 1139.p.	1932/852
CL 1156.p.	1932/780
CL 1195., 1221.p.	1932/852
CL 1337.p.	1921/118
CL 1340.p.	1935/1645
CL 1353.p.	As 1938/8
CL 1370.p.	1928/411
CL 1378.p.	1937/37 kops.
CL 1415.p.	1927/167, 1940/55 kops.
CL 1428.p.	1932/745
CL 1438., 1439.p.	1927/167
CL 1477.p. 2.d.	1926/99
CL 1478., 1479.p.	1927/167
CL 1491.p.	1925/343
CL 1512.p.	1932/745, 1935/1829
CL 1516.p.	1932/584
CL 1517.p.	1921/118
CL 1519.p.	1940/37 kops.
CL 1533., 1534.p.	1925/343
CL 1543.p.	1927/167
CL 1549.p.	1940/55 kops.
CL 1551.p.	1927/167, 1932/745
CL 1553.p.	1940/55 kops.
CL 1559., 1576.p.	1927/167

CL 1580.p.	1935/1829
CL 1592.p.	1927/167, 1940/55 kops.
CL 1593.p.	1927/167
CL 1601.p.	1923/79
CL 1612.p.	1925/285
CL 1613.p.	1938/1200
CL 1614.p.	1925/285
CL 1616.p.	1938/1200
CL 1620.p.	1924/95, 1924/260, 1925/285, 1928/218, 1935/1594, 1936/514
CL 1622., 1625.p.	1928/218
CL 1628.p.	1928/218, 1935/1594
CL 1633.p.	1924/95, 1935/1594
CL 1634.p.	1936/514, 1935/1594
CL 1641.p.	1927/167
CL 1670., 1674.p.	1933/2429
CL 1675., 1774.p.	1922/278
CL 1776.p.	1935/693
CL 1799.p.	1940/37 kops.
CL 1782.p.	1922/278
CL 1836.p.	1928/259
CL 1841.p.	1940/711
CL 1893.p.	1936/1497
CL 1893.–1911.p.	1938/1051
CL 1894.p.	1938/1051
CL 1895.p.	1940/50 kops.
CL 1896.p.	1924/112, 1931/90, 1935/1829, 1939/192
CL 1898.p.	1931/90, 1933/47
CL 1900.p.	1933/47
CL 1901.p.	1935/1829, 1940/50 kops.
CL 1903., 1906.p.	1924/95
CL 1907.p.	1938/1051
CL 1910.p.	1940/50 kops.
CL 1912.p.	1921/118
CL 1913.p.	1927/191
CL 1914.p.	1921/118
CL 1927.p.	1929/36
CL 1939.p.	1921/118
CL 1948.p.	1935/1645
CL 2014.p.	1932/584
CL 2039.p.	1927/167
CL 2040.p.	1928/218

CL 2046.p.	1924/95
CL 2131., 2132., 2157.p.	1926/99
CL 2330., 2337.p.	1932/584
CL 2359., 2360.p.	1922/278
CL 2377., 2384., 2385.p.	1939/192
CL 2391.p.	1939/1 kops.
CL 2393., 2399.p.	1937/1301

Kurzemes zemn. lik.	1925/7, 1928/259
Latgales CL 424.p.	1931/442

1925.g. 8.jūnija konvencija par bezdarba atlīdzību kuģa bojā iešanas gadījumā	1933/1649, 1936/255
1928.g. 4.jūn. Kuģu hipotēkas un jūras prasību likums ¹⁶⁶ (L.kr. 28/126)	1933/1649, 1934/477, 1935/412, 1936/530, 1937/575, 1938/993, 1939/357, 1940/15, 1940/711

1864.gada Civilprocesa (no)likums

CPL 3.p.	1940/51 kops.
CPN 6.(4.)p.	1922/216, 1928/259
CPN 29a.p., 79.p.	1923/351
CPN 155.(112.)p.	1933/1455
CPL 229.p. 6.p.	As 1939/1
CPL 239.p.	1932/846, 1937/963, As 1939/1, 1940/51 kops.
CPN 273.p. 5.pkt.	1922/80, 1928/229
CPN 332.p.	1922/216, 1922/278, 1926/214, 1927/423, 1928/351
CPN 334.p.	1928/351
CPN 339.p.	1928/411
CPN 340.p.	1928/229
CPN 366.p.	1927/423, 1928/411, 1938/832
CPN 377.(273.)p.	1935/1792, 1937/643, 1938/28 kops., 1938/1193, 1939/643, 1940/55 kops.
CPN 675.p. 1.pk.	1938/832
CPN 711.p.	1928/18, 1928/259, 1928/411
CPN 1019.(893.)p.	1924/54
CPN 1020.(894.)p.	1933/1811

¹⁶⁶ Sk. Civillikuma 1279.panta piezīmi.

CPN 1021.(895.)p.	1928/425, 1930/816, 1933/505, 1937/37 kops., 1938/1020
CPN 1022.(896.)p.	1929/85
CPN 1047.(921.)p.	1926/283, 1929/85
CPN 1059.p.	As 1939/1
CPN 1357.(1215.a)p.	1936/1139
CPN 1488.(1367.)p.	1936/1443
CPN 1720.(2089.)p.	1933/65
CPN 1724.(2093.)p.	1933/65
CPN 1807.p.	1921/59

2. Komentāri

Mališevs K.¹⁶⁷ Civilprocesa mācības grāmata. 1876

§ 50. Prasības jēdziens (*actio*)^{168 169}

§ 51. Prasību klasifikācija¹⁷⁰

§ 52. Prasības rašanās un izbeigšana¹⁷¹

§ 53. Prasības celšana¹⁷²

Gambarovs J. Lekciju kurss, 1894-1895¹⁷³

A. Lietiskās un personiskās prasības

B. Petitorās un posesorās (īpašuma) prasības

C. Atzišanas prasības

Actio communi dividundo (kopīpašuma dalīšana)¹⁷⁴

-218-

Actio communi dividundo (Dig. 10, 3; Cod. 3, 37) vai *communi dividundo* iudicium romiešu tiesībās vispirms ietvēra:

-219-

1) prasību par kopīgas lietas (*communium rerum divisio*) un dažādu kopības veidu, pārsvarā lietu tiesību, *dalīšanu*, 2) vēlākos laikos arī kopīpašnieka prasību pret pārējiem kopīpašniekiem par viņa tiesisko pretenziju apmierināšanu, kas izriet no kopīga īpašuma (kopīga ienākuma daļas izdalīšanu viņam, atlīdzinājums no viņa ieguldījuma kopīgā īpašumā utt.).

¹⁶⁷ К.Малышев. Курс гражданского судопроизводства. 2-е, испр. и допол. изд., С-Петербург, тип. М. М.Стасюлевича, 1876. 1864.g. CPN līdzautors un V.Bukovska skolotājs.

¹⁶⁸ Turpat, c. 247.-248. lpp.

¹⁶⁹ Savigny, System т. V. Windscheid, Actio 56 и 57 г. и Pand, §43. и сл.—Muther, Actio, 57 г. Gerber, Klagegrund u. Beweislast, 58 г. Kruger Begrundung der Klage в civ. Arch. т. 36, Arndts, Pand. § 96 и сл.—Baron, Pand. § 78 и сл. Wet-zell, § 16. и сл. Renaud, § 88 ff. Albrecht, Exceptionen 35 г. Helmolt, Exc. u. Beweislast 52 г. Reinhold о том же в Zeit. f. Civilr. N. F., 13. Maxen, Beweislast, Einreden u. Exceptionen, 61 г. Prinz, allg. Actionenrecht, 70 г. Bulow-, Process einreden, 68 г. Mourlo, стр. 163 ss. и др. Кнаппе, Exceptionen und Beweislast, 1385.

¹⁷⁰ К.Малышев. Курс гражданского судопроизводства. 2-е, испр. и допол. изд., С-Петербург, тип. М. М.Стасюлевича, 1876, с. 248.-253. lpp.

¹⁷¹ Turpat, 253.-257. lpp.

¹⁷² Turpat, 257.-260. lpp.

¹⁷³ Хрестоматия по гражданскому процессу. Под общей редакцией заведующего кафедрой гражданского процесса юридического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова профессора, доктора юридических наук Треушникова М. К. юридическое бюро, Городец, Москва, 1996, с. 128–133.

¹⁷⁴ Мейендорф А. Actio communi dividundo. Grām.: Словарь юридических и государственных наук (под ред. А. Ф. Волкова и Ю. Д. Филипова). Том I. С.-Петербург: типография товарищества „Общественная польза”, 1901 г. [Grām.: Tiesību un valststiesību zinātņu vārdnīca. Fragmentu tulkojusi Z.Indrūna]

Kopīgo *lietu* var dalīt ar a. com. div. pilnīgi neatkarīgi no tā, uz kāda pamata dibināta lietu kopība (1, 2, pr. D. 10, 3). Mantojuma masas dalīšana notiek īpašā *actio fam. herciscundae* veidā.

I. a) *Sadale dabā [natūrā]*. Dalīšanas ideja ir atsevišķa kopīpašnieka no citiem kopīpašniekiem neatkarīgas ietekmes sfēras izveide, tādēļ vispilnīgāk sadales ideju var īstenot attiecībā pret dalāmām ķermeniskām lietām, kas ir kopīpašumā.

b) *Ekvivalents kā dalīšanas līdzeklis*. Ja gadījumā šāda sadale nav iespējama, dalīšanas mērķi jau romiešu tiesībās sasniedza ar dalībnieku daļas sarežģītāku vērtības aprēķināšanu, turklāt vienam varēja piespriest visu lietu, bet citam viņa daļai atbilstošu vērtību (I. I. IV, 6, 20 *permiittitur iudici rem alicui ex ligitatoribus ex bono et aequo adjudicare, et si unius pars praegravari videbitur, eum inoicem certa pecunia alteri condemnare*, t. i., tiesnesis, saskaņā ar savu iekšējo pārliecību, varēja piespriest katram daļu, bet, ja kādam daļa izrādīsies vērtīgāka, tad piedzīt no viņa otra labā noteiktu naudas summu). Protams, šāda dalāmā objekta reducēšana līdz kopīgam kopsaucējam būtiski paplašināja sākotnējo a. com. div. piemērošanas jomu. Šādu paplašinājumu varēja īstenot līdz ar pakāpenisku pāreju no naturālās uz naudas saimniecību. Daži piemēri no avotiem sniedz nelielu ieskatu šajā attīstībā. A. com. div. sākotnēji piemēroja tikai ķermeniskām lietām, kas bija vairāku personu īpašumā (I. 4, pr. D h. t.). Vēlāk a. com. div. sāka attiecināt arī uz bezķermenisku lietu sadali, piemēram, uz aku (I. 4, 1 *ibid*); tādējādi rodas nepieciešamība atzīt tiesneša tiesības sadalīt dalāmā īpašuma vērtību,

-220-

turklāt viņš varēja darīt to atbilstoši tam, kā vienojas dalībnieki, vai, ja tādas nav, atbilstoši savai tiesiskai pārliecībai, ņemot vērā dalībnieka ieguldījumu lietā (*impendia, expensae*), to ienākumu, ko kāds bija guvis (dalīja ne vien lietu, bet arī tās vērtību, visus ar to saistītos ienākumus un izdevumus, spēku ieguldījumu un citu – *sicut autem ipsius rei divisio venit in com. div. iudicio, ita etiam praestationes veniunt*, I. 4, 3 *ibid.*, I. 25 *ibid.* *verga pekulijs*). Tā kopīgas lietošanas tiesības (*usus*), kas pēc būtības bija nedalāmas, varēja sadalīt tādējādi, ka tiesnesis piešķir vienam tikai lietošanas tiesības (*usus*), bet otram tiesības uz noteiktu renti (*merces*), dažkārt citas iespējas nav (I. 10, 2 *ibid.* *hoc propter necessitatem fit*). Pie *ager vectigalis*, ja kopīpašums bija nepilnvērtīgs un ar čīnša apgrūtinājumu, dalījums dabā nebija pieļaujams (I. 7 pr. D. *ibid.* *alioquin praestatio vectigalis confundetur*). Usufrukta gadījumā tiesnesis varēja iedalīt katram lietojuma lauku (*regionibus frui uti*) vai vienam dalībniekam, vai pat trešajai personai iznomāt usufrukta tiesības, nodrošinot katram dalībniekam atbilstošu nomas maksas daļu (*pensiones*), vai beidzot, noteikt lietas izmantošanas laiku un kārtību (I. 7, 10 D. *ibid.*). Tiesnesis var piespriest vienam visu kustamu lietu, bet otram – usufuktu (I. 6, 10 D. *ibid.*). (..) Dalīšanas prasība iespējama starp diviem kreditoriem, kuri ķīlā saņēmuši vienu lietu (I. 7, 6. D. *ibid.* „*utile communi divid. iudicium, atbilstoši parāda summai, lietu piespiež vienam*), *missi in possessionem legatorum*”, *ventris causae*.

c) *Actio com. div. kā romiešu civiltiesību pamatprincipa rādītājs*. Grūti pilnīgi precīzi noteikt visus tiesību kopības veidus, kas pakļauti *act. com. div.* (kopīgu renti vai depozītu nevarēja dalīt šādā veidā, I. 7, 11 *ibid.*, tomēr var apgalvot, ka imperatora

-221-

posmā romiešu tiesības balstījās uz atzinuma par visu veidu lietu tiesību dalāmību, vienošanās par nedalāmību nebija spēkā (I, 14, 2 *ibid.*), nevienu nevarēja piespiest palikt kopībā (I, 5 *Cod.* 3. 37).

Šai atzīnai atbilda lietu dalāmības brīvība (īpaši svarīga nekustamā īpašuma jomā) un atsavināšanas brīvība, jo nedalāmu lietu *act. com. div.* dalīšanai neizbēgami sekoja dalībnieku daļu atsavināšana, ekvivalenta saņemšanai.

Dalīšanas brīvība, atsavināšanas brīvība un brīva izeja no visu kopību veidiem, kas bija romiešu vēlīnā posma tiesību pamatā, izskaidro *actio com. div.* plašo piemērojamību, kā *dalīšanas* vispārīgo veidu.

Nedz mūsdienu Rietumu civiltiesības, nedz mūsdienu krievu civiltiesības nav nonākušas līdz tik konsekventai apgrozījuma brīvības atzīšanai; pa laikam izpaudās un vēl šobrīd izpaucas kaislīga pretestība romiešu principiem (kas pilnībā atbilst tā dēvētās klasiskās politekonomijas skolas pamatatziņām; Ādams Smits un viņa sekotāji), it īpaši zemes attiecību jomā.

Vēsturiskais mantojums vai atmiņas par viduslaiku kopības formām (kurās bieži vien netika nodalītas dalībnieku daļas), kā arī ekonomisku apsvērumu dēļ vēlme aizbaidināt jaunās kopības formas turpina būtiski ietekmēt šo tiesību pamatjautājumu.

d) *Act. com. div. procesuālās īpatnības.* Šī prasība pieder pie *bonae fidei actiones* un ir diezgan tuva pārējām divām, taču speciālākām, tas ir, mantojuma sadales (*familiae herciscundae*) un robežu noteikšanas prasībai (*finium regundorum*); kopā šīs trīs prasības dēvē par *judicia divisoria*. Pēc avotiem, to kopīga iezīme bija tā, ka tās apvienoja sevī gan lietiskas, gan personiskas prasības iezīmes (*mixta causa* J. J. IV, 6, 20), jo parts tiecas vai nu pēc noteiktas īpašuma daļas, vai tās ekvivalenta. Tiesnesis, vadoties no taisnīguma apsvērumiem (*ex bono et aequo*, *ibid.*), ievērojot prasības mērķi, t. i. sadali, var neatkarīgi

-222-

no vienas vai otras puses prasījumiem (sk. tālāk *actio deplex* un apsardzības tiesvedību) vienam piespriet lietu (*adjudicatio*), otram ekvivalentu (*condemnatio*). Tomēr, neraugoties uz to, tā dēvētās *judicia divisoria* pieder pie personiskām prasībām, jo tās izriet no pušu savstarpējām attiecībām, nevis no katra dalībnieka attiecības ar lietu (*Arndts*, *Pandecten*, § 97 7. piezīm.).

Dalīšanas prasību būtiska īpatnība ir tā, ka prāvas laikā vai dalīšanas prasību tiesvedībā visiem lietas dalībniekiem ir vienādas lomas, katrs no viņiem var būt prasītājs vai atbildētājs (*duplex actio* vai *mixta actio*, strīdīga ir šīs iezīmes nozīme mūsdienu tiesībās, sal. *Windscheid*, *Die Actio im roem. Civilrecht.*, 27. lpp., 3. piez., kas to noliedz, *Eck*, *Die sogen. doppelseitigen Klage des roem. u. gem. deutsch. Rechts*, 1870, *Arndts*, *Pand.* § 99 piez.), taču šī īpatnība daļēji izskaidro, kāpēc daļā no mūsdienu normatīvā regulējuma dažas šķiršanas lietas, kurās nav strīda par tiesībām, piepulcē robežu dalīšanas lietām vai apsardzības tiesvedībai.

II. Cita *actio com. dividundo* funkcija ir būt par līdzekli dalībnieku prasījumu savstarpējo kopīgo tiesību īstenošanā vienam pret otru, t. i., tikai tādu prasījumu, kas balstīti kopības tiesībās. Piem. dalībnieks prāvā var prasīt: 1) cienīt viņa tiesības, lai viņam būtu atbilstošas kopīgas (vai nu likumā, vai tiesneša noteiktas tiesības, vai abpusējā vienošanās) lietas lietošanas tiesības; pretdarbības gadījumā viņš ar *act. com. div.* var panākt savu līdzdalības tiesību atbilstošu atzīšanu un to aizskāruma aizliegumu; 2) lai

dalībnieki atlīdzina viņam nepieciešamo izdevumu daļu (*Petražickis, Einkommen*¹⁷⁵, I sēj., 310. lpp.), kaitējumu, ko radījusi nevērība vai neuzmanība, culpa in concreto (sk. culpa, vaina), un daļu no gūto ienākumu vērtības, cietušais dalībnieks var šo prasījumu īstenot ar actio com. div. Šī act. com. div. iedarbības daudzveidība starp dalībniekiem kopīga īpašuma tiesībās darīja liekus citus prasījumus (piem., cautio damni infecti, actio negotiorum gestorum un piem. sal. Schneider, Über den Einfluß der communio rei auf die Klagberechtigung, Sells Jahrbüchern, T. 1, № 10).

Actio Pauliana^{176 177}

Dernburgs G. Pandekti, 1906¹⁷⁸

Gordons R. Tiesības uz prasību 1906.¹⁷⁹

A. Tiesību uz prasību subjektīvais virziens

B. Tiesību uz prasību saturs

Bukovskis V. Actio Pauliana pēc Baltijas likumiem 1908¹⁸⁰

Guļajevs A. Īpašuma prasības brīvība 1908¹⁸¹

¹⁷⁵ Petrazicki L. Die Lehre vom Einkommen, B. I, Berlin, 1893.

¹⁷⁶ Oertmens P., 232.-236. lpp., Gordons R. 236.-240. lpp. Grām.: Словарь юридических и государственных наук (под ред. А. Ф. Волкова и Ю. Д. Филипова). Том I. С.-Петербург: типография товарищества „Общественная польза”, 1901 г.

¹⁷⁷ Русская литература: Проф. Гольмстен. Учение о праве кредитора опровергать юридические акты, совершенные должником в его ущерб, 1894. Автор предлагает конструировать право опровержения как право судебного залога: разбор этого труда сделан проф. Гриммом в Журн. Юрид. Общ. 1894, V; его же, Отречение от наследства в ущерб кредиторам в Юридических исследованиях, 1894 г., 179; его же в дополнениях к учебнику Мейера, Русское Гражд. Право, 1887 г., 408; Карницкий, О праве кредиторов опровергать сделки, заключенные должником с третьими лицами в Журн. гражд. и угол. пр. 1882 г., VI, проток. Юрид. Общ. 1 63; Шершеневич, Конкурсное право, 1898, стр. 260 и сл.; Объяснительная записка к проекту устава о несостоятельности. 1889, 215 и сл.; Гантовер, Залоговое право, 1890, 69 и сл.; Проф. Демченко, По вопросу об уничтожении договоров, заключенных во вред кредиторам, в Киевск. Университ. Известиях, 1878 г., № 5, 92–99; Проф. Гримм, Очерки по учению об обогащении, т. III, § 17.

¹⁷⁸ Пандекты: Перевод с немецкого. Общая часть. Т. 1 / Дербург Г.; под ред.: П. Соколовский; Пер.: Г. Фон Рехенберг. - М.: Унив. тип., 1906.

¹⁷⁹ Хрестоматия по гражданскому процессу. Под общей редакцией заведующего кафедрой гражданского процесса юридического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова профессора, доктора юридических наук Треушников М.К. юридическое бюро, Городец, Москва, 1996, с.143-150. Pilns teksts - Вестник права. Журнал юридического общества при С.Петербургском университете. Книга вторая. XXXVI. 1906, с. 143.-150. lpp.

¹⁸⁰ Буковский В. И. Actio Pauliana по законам Прибалтийского края. Журнал Министерства Юстиции, № 2 февраль 1908 г., с. 120-138.

¹⁸¹ Гуляев А. М. Иск о свободе собственности. Журнал Министерства Юстиции, № 2 февраль 1908 г., с. 102-119. [Krievijas Senāta senators]

Prasību tiesība. Konversācijas vārdnīca 1911¹⁸²

Prasību tiesība (право требований, обязательно право, das Obligationenrecht) tāda juridiska attiecība, pēc kuras vienai personai tiesība prasīt no otras zināmas darbības izpildīšanu, piem. parāda samaksu, līguma pildīšanu, personīgu pakalpojumu u.t.t.

Lietu tiesībās (sk. tās) subjekta attiecība saistās ar zināmu priekšmetu jeb lietu, piem. īpašuma tiesības, pr. t-bas turpretim ar zināmu otra subjekta darbību, kura var būt kā pozitīva, tā negatīva, piem. kāds var apņemties par atlīdzību uzcelt otram ēku, bet var apņemties zināmā ceļā necelt ēkas.

Tā persona, kurai pieder pr. t., jeb kreditors, iegūst varu tikai par parādnieka jeb debitora darbību, bet ne par pēdējā personu vai gribu, t.i. kreditors var tikai tiesas ceļā prasīt, lai debitors izpilda apsolīto darbu, bet nevar ar spēku piespiest to izpildīt, citādi tā būtu šajos laikos neatļauta personīgas brīvības aprobežošana. Jāpiezīmē, ka pēc Krievijas likumiem var gan piespiest, piem. kalpu piespiest griezties atpakaļ un stāties pie pamestā darba. Tam darbam, uz kuru kreditoram tiesība, jābūt tādām, kurām zināma materiāla vērtība, vismaz, kuru var aprēķināt naudā.

Pamati, no kuriem ceļas pr. t., var būt dažādi. Interesanti aizrādīt, ka pr. t. radušās tiesību laukā samērā vēlāk ar citām, piem. lietu tiesībām. Tas izskaidrojams ar to, ka, naturālai saimniecībai valdot, kad tirdzniecība bija vēl ļoti vāji attīstīta, nebija vajadzības pēc pr. t-ām, piem. naudas bija maz jeb pavisam nebija, kas gan lai to otram aizdotu un kā lai rastos parāds.

Kad sabiedriskā, rūpnieciskā un tirdznieciskā dzīve attīstījās, pamazām radās arī pr. t., kuras šimbrīžam ļoti dažādas un patstāvīgi attīstās. Pēc Kunze[s] domām pr. t-u attīstībā būtu apzīmējami trīs laikmeti: a) pirmā laikmetā pr. t. ir vara pār paša parādnieka personu, līdzīgi lietišķām tiesībām, piem. senā Romā parādnieks atbildēja kreditoru priekšā par parādu ar savu miesu; b) otrā – pr. t. paliek mīkstākas; c) trešā – pr. t. top nokārtotas no valsts varas, tā ka tās var uzskatīt par ideālu varu.

Pēc Baltijas provinciāllikumiem (III. sēj. 2907.-4600.p.p., 1890.g.), zem pr. t-ām saprotamas tādas tiesības, pēc kurām viena persona – parādnieks – apsolās izpildīt par labu otrai personai – kreditoram – zināmu darbu, kuram ir materiāla vērtība. Pr. t. var tapt saistītas ar zināmu personu vai ar nezināmu (piem. pie vērtspapīriem, kuri nav izdoti uz vārda), vai ar vairākām personām, piem. kad vairāki aizņemas naudu jeb apņemas to izpildīt. Pēdējā gadījumā var būt arī tā, ka visi atbild par vienu un viens par visiem (t. s. solidārā atbildība). Par pr. t-u saturu jeb objektu var būt katrs darbs, ja tik tas nav pretlikumīgs un prettikumīgs.

Pēc Baltijas prov. lik. pr. t. var rasties trejādā ceļā: a) caur tiesisko darbību (юридические сделки, Rechtsgeschäfte), piem. dažādiem līgumiem; b) tiesību pārkāpumiem, piem. ja kāds otram padara skādi; c) caur noteiktiem gadījumiem, ar kuriem likums vai tiesa saista pr. t., tā ka personai, kura ietiek zināmā stāvoklī, bez viņas gribas top uzlikts pienākums. Galveno lomu te spēlē juridiskā darbība, proti, līgumi, ar kuriem abas puses jeb tikai viena uzņemas zināmu pienākumu. Zināms līgums var tikt pastiprināts ar, tā teikt, blakus līgumiem, piem. galviniekiem, ķīlām, soda naudu.

¹⁸² Konversācijas vārdnīca. RLB, Derīgu grāmatu nodaļa, Rīga, 1911, 3275.-3276.lpp.

Līgumus var noslēgt katrs, kurš pēc likuma nav aprobežots tiesībās, to var darīt ne tik vien pats, bet arī caur pilnvarnieku.

Pr. t. saturs var mainīties, piem. tas var palikt lielāks, kad nāk klāt procenti vai soda nauda. Pr. t. var pāriet no vienas personas uz otru, piem. kreditors var savu parāda zīmi pārdot vai dāvēt citam bez debitora atļaujas, bet pēdējai sava pienākuma izpildīšanu var uzticēt citam tikai ar pirmā piekrišanu. Pr. t. izbeidzas ar apsolītā darba izpildīšanu (*solutio*), caur parādnieka pretpasību (*compensatio*), ar pr. t-u sakušanu vienā personā, piem. kad parādnieks top par kreditora mantinieku (*confusio*), ar kreditora atteikšanos no savas pr. t., ar vienas prasības pārvēršanu citā (*novatio*), ar izlīdzināšanos, ar tiesas spriedumu, ar novecošanos un pr. t. subjekta nāvi.

Līgumi, pēc Baltijas prov. lik., iedalās t.s. reālos un konsensuālos. Pie pirmās šķiras pieder lietas: naudas aizdevums, palienējums, t. s. *precarium* (kad palienētais priekšmets jāatdod uz pirmā palienētāja pieprasījuma), uzglabāšanas līgumi un daži citi. Pie pēdējās pieder: pirkšanas-pārdošanas līg., maiņas līg., nomas l., personīgu pakalpojumu l., starp kuriem jāizšķir speciāli kalpu l. no citiem personīgu pakalpojumu l. (piem. sargu, pārvaldnieku l.), uzņēmuma l. (Der Lieferungsvertrag, подряд), preču pievešanas (sk. frakts) l.; pr. t., kuras izceļas no kopdarbības – biedrošanās (*societas*) līg.; pr. t., kuras ceļas aiz svešu interešu apsargāšanas: t. s. mandati (uzdevums izpildīt zināmu darbu), padoma došana un ieteikšana (rekomendācija), labprātīga sveša veikala vešana (*negotiorum gestio*); vienpusīgi l.: dāvināšana, galvošana; t. s. aleatoriski l.: spēles un derību l., dzīves uztura maksāšanas l. (der Leibrentenvertrag), apdrošināšanas l.; t. s. abstrakti l.: atzīšanas l. (Anerkennungsvertrag) u.c., no kuriem vietējos likumos sastopamas dažas zīmes. Pie pr. t-ā, kuras rodas caur tiesību pārkāpšanu (t. s. *delictum*), pieder tiesība prasīt skādes atlīdzību, par miesas locekļu sakropļošanu, personīga goda apvainošanu, par skādi, ko padarījuši otra mājas kustoņi (vecs romiešu likums). Beidzot pie pr. t-ām, kuras ceļas caur īpašiem gadījumiem, pieder t. s. nepareiza iedzīvošanās mantas ziņā uz otra rēķina un d. c.) Par atsevišķiem līgumiem sk. tos.).

Jabločkovs T. Krievijas Civilprocesa mācības grāmata¹⁸³ 1912

§ I. Prasības pieteikuma forma

Gordons R. Prasījuma tiesību neesība 1912¹⁸⁴

Engelmans I. Krievijas Civilprocesa mācības grāmata 1912¹⁸⁵

¹⁸³ Т. М. Яблочковъ. Учебникъ русскаго Гражданскаго судопроизводства. Издание 2-е, дополн. Ярославль, книгоиздательство И. К. Гассарова, 1912, с. 127-130.

¹⁸⁴ Р. Н. Гордон. Отсутствие права на иск. Харьков, Типография „Печатник”, 1912.

¹⁸⁵ Хрестоматия по гражданскому процессу. Под общей редакцией заведующего кафедрой гражданского процесса юридического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова профессора, доктора юридических наук Треушникова М.К., юридическое бюро Городец, Москва, 1996, с. 134-136.

Grims D. Darījumu apstrīdēšana, kurus parādnieks noslēdzis kreditoriem par ļaunu 1915¹⁸⁶

Vaskovskis J. Civilprocesa mācības grāmata 1917¹⁸⁷

- 1. Prasības un to veidi**
- 2. Prasības elementi**

Grims D. Lekcijas romiešu tiesībās 1919¹⁸⁸

- § 76. Prasības jēdziens¹⁸⁹**
- § 77. Lietiskās un personiskās prasības¹⁹⁰**
- § 78. Atlīdzības, sodošās un jauktās prasības¹⁹¹**
- § 79. Vienpusējās un divpusējās prasības¹⁹²**
- § 80. Vēsturiski nozīmīgi prasību dalījumi¹⁹³**
- § 82. Prasību izbeigšanās¹⁹⁴**

- § 84. Prasību noilgums¹⁹⁵**
- § 87. Prāvas uzsākšana¹⁹⁶**
- § 238. Vēršanās pret īpašuma ļaunprātīgu atsavināšanu kreditoriem par ļaunu¹⁹⁷**

Tjutrjumovs I. Civilprocess 1925¹⁹⁸

¹⁸⁶ Гримм Д.Д., Оспаривание актов, совершенных во вред кредиторам. „Вестник гражданского права” № 6, 1915, с. 10–53; [Вестник гражданского права. Г. 3 1915, № 6 | Президентская библиотека имени Б.Н. Ельцина \(prlib.ru\)](#), № 7, 1915, с. 52–95. [Вестник гражданского права. Г. 3 1915, № 7 | Президентская библиотека имени Б.Н. Ельцина \(prlib.ru\)](#)

¹⁸⁷ Хрестоматия по гражданскому процессу. Под общей редакцией заведующего кафедрой гражданского процесса юридического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова профессора, доктора юридических наук Треушников М.К., юридическое бюро Городец, Москва, 1996, с.136–142.

¹⁸⁸ Гримм Д.Д. Лекции по догме римского права. Изд. 6-е, исправленное. Кооперативное товарищество печатного и издательского дела авторов-издателей „Голос”, Киев, 1919, § 45, с. 63. Агґ Гримм Д.Д. Лекции по догме римского права. М.: Издательство „Зерцало”, 2003.

¹⁸⁹ Turpat, с. 89.

¹⁹⁰ Turpat.

¹⁹¹ Turpat, с. 90.

¹⁹² Turpat.

¹⁹³ Turpat, с. 90–92.

¹⁹⁴ Turpat, с. 94–95.

¹⁹⁵ Turpat, с. 95–96.

¹⁹⁶ Turpat, с. 97–98.

¹⁹⁷ Turpat, с. 200.

¹⁹⁸ И.М.Тютрюмов. Гражданский процесс. Юрьев, изд. книжного магазина Я.Раудсеп, 1925, с.173–177.

Sinaiskis V. Personiska prasība un prasījumu tiesības, saistītas ar kreditora personu. 1928¹⁹⁹

Romiešu tiesības, kuras pārņemtas trešā daļā vietējo civillikumu kopojumā, ir atstājušas mums mantojumu, kas kā tēvu un vectēvu relikviji ir cienīgi vislielākās godbijības, bet kuri līdz ar to tiktāli novecojušies, ka mēs bērni ne vienmēr varam izprast viņu lietderību priekš mūsu dzīves.

I. Un tiešām, ņemsim piemēra dēļ 3468. p. [1937. g. CL 1799. panta 1. punkts], kurš runā par to, ka visi prasījumi, kuru izvešana saistīta, vai nu pēc pušu vienošanās vai uz likuma pamata, ar kreditora personu, nevar būt par tālākdošanas priekšmetu; un jautāsim sev[im] – vai paies zem tālākdošanas aizlieguma visas tās prasījumu tiesības, kuras aizsarga ar personisko prasību, par kuru runā samērā mazs skaits mūsu likuma pantu, pārņemtu arī no romiešu tiesībām. Šie panti ir: 815. un 816. [1937. g. CL 996.pants] (pārņemti no Mūlenbrucha), 1354. [1937. g. CL 1292. panta otrā daļa] (no Glūka), 3014. [1937. g. CL 1478. pants] un 3015. [1937. g. CL 1479. pants] (no kurienes Bunge pārņēmis – nav zināms), 3468. –3469. [1937. g. CL 1799. pants] (netiešs aizrādījums uz personisku prasību, pirmais no Mūlenbrucha, otrais no Vangerova) un 4485. [1937. g. CL 1920. panta pirmā daļa] (no Mūlenbrucha un Zintenis).²⁰⁰

Pārlasot šos pantus, mēs vispirms ievērosim, ka personiska prasība un prasījumu tiesības, saistītas ar kreditora personu sakrīt savstarpīgi tikai pēc 4485.panta. Pēc šī panta tiesība atsaukt dāvinājumu nepateicības dēļ nepāriet ne uz dāvinātāja ne arī uz nepateicīgā apdāvinātā mantiniekiem, un dāvinātājam ir tiesība celt tikai personisku prasību pret apdāvināto, lai tas atdod pašu lietu u. t. t. Minētā panta komentatori (Motīvi pie krievu Civillkodeksa projekta 262.p. un Erdmans IV, 459.lp.) cenšas dot šim pantam paplašinošu iztulkojumu tanī nozīmē, ka ja dāvinātājs cēlis jau prasību, tad šinī gadījumā prasība pāriet uz viņa mantiniekiem uz, v i s p ā r ē j o principu pamata (2639. [1937.g. CL 701.pants] un 2646.p.p. [1937.g. CL 705.pants]).

Tomēr pie šādas iztulkošanas jāparedz iesniegtas prasības negrozāmība, t. i. viņas izbeigšanas neiespēja no dāvinātāja puses, kas acīmredzot ir nepareizi. Tamdēļ minētā paplašinātā iztulkošana atceļ stingro pušu saistības principu. Pie tam tuvākā

-6-

2639. un 2646.p. p. analīze norāda, ka ar viņiem nevar pilnīgi pamatot minēto 4485.p. paplašināto iztulkošanu. Drīzāk viņa pamatošanu pienākas meklēt vēsturiskā faktā — romiešu *litis contestatio* un formulārā procesā; bet arī šīs formas vismazāk piemērojamas šim gadījumam mūsu laikos.

Tamdēļ, liekās, pareizāki būtu pieņemt to noteikumu, kad ja tiesai iesniegts pierādījums, ka dāvinātājs neskatoties uz prasības celšanu, šādā jeb tādā kārtā piedod apdāvinātam, tad neskatoties uz celto prasību un dāvinātāja nāvi, tiesai tomēr ir tiesības atraidīt mantiniekiem mantojuma devēja celto personisko prasību. Sacītais sevišķi krīt svarā tais gadījumos, kad mantojuma atklāšana ir notikusi ne uz mantojuma devēja nāves pamata, bet gan aiz citiem iemesliem.

¹⁹⁹ „Jurists” 1928, Nr. 1, 5.–8. sleja. <http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:ppjissue:70425|page:7>

²⁰⁰ Tuvāki skat. A. Nolde. Apskats par kodifikācijas vēsturi (Очерки по истории кодификации) II. 1914.

II. Ja 4485.p. izvestā analizē izšķir jautājumu par personisko prasību saistību ar personīgām tiesībām (personīgā saistība pēc 2646.p.), tad rodas jautājums; vai var šo saiti atzīt arī citiem gadījumiem, kur šī saite tieši no pantiem neizriet, t. i. dibināta uz likuma (3468. p.)? Nepietiekošas romiešu tiesību un viņu attīstības vēstures zināšanas var novest šinī laukā pie ļoti nevēlamiem rezultātiem.

Tas, kas pamatīgi pārzin romiešu tiesības, nebrīnīsies par to, ka romiešu tiesības lieto terminu „personisks” tagadējā „saistošs” (обязательственный) vietā, un tamdēļ tiesībās iznāk sajukums: tā kā tagad termiņu personisks saprot tiešā nozīmē (4485.p.). Lieta tā, ka agrāk saistība savos pamatos bija tīri personiska saistība šī vārda īstā nozīmē un tamdēļ pirmatnē galīgi izslēdza jeb kādu tiesību tālāknodošanu. Bij[a] vajadzīgs liels juristu un likumdevēja darbs, lai personiskās saistības principu grozītu un pielaistu cessiju (prasījuma tiesību tālākdošana bez parādnieka piekrišanas.)

Šeit par nožēlošanu es nevaru sniegt cesijas attīstības vēsturi (Skat. piem. Girard, Manuel de droit romain. Paris. 1924.g. 770 un sek. lp. p.) un īpaši sakarā ar manu teoriju par saistību attīstību romiešu tiesībās (skat. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis 1927. un 1928.g.g.). Bet skaidrs viens, ka

-7-

kādreiz personiska prasība par tādu ir bijusi vārda tiešā nozīmē.

Stingrā procesā (*legis actiones*) nepielaida arī tiesas mandātu. Pati tiesību deleģēšana bij[a] iespējama ne savādi, kā vienlaicīgā saistību dzēšanā un jaunu saistību izcelšanā (novācija), kuras tas pats izpildīšanas priekšmets. Stāvoklis kļuva drusku vieglāks pie formulārā procesa (tiesas mandāta pielaišana, un arī *actiones utiles* radīšana). Tikai imperatoru tiesību laikā radās cessija, kuru pazīst trešā daļa un uz kuras pamata cesionārs iegūst sev nodrošinātu prasījuma tiesību, kuru viņam nodod cedents bez parādnieka piekrišanas.

Klasiskiem juristiem tamdēļ vajadzēja noteiktāki formulēt savas domas, kad lieta grozījās ap personiskām saistībām ciešā šī vārda nozīmē. Piem. ko saka Ulpians: *Operae in rerum natura non sunt. Sed officiales quidem futurae nec cuiquam alii deberi possunt quam patrono, cum proprietates earum et in edentis persona et in eius cui eduntur constitit: fabriles autem aliaeve eius generis sunt, ut a quocumque cuicumque solvi possint. Sane enim, si in artificio sint, iubente patrono et alii edi possunt* (D. 38,1 9).²⁰¹

Mēs redzam, ka ne mazums vajag lietot Ulpianam vārdus priekš tam, lai šeit izceltu saistību, kā tieši saistību ar personu (šis teksts ir pamatā 3469.p. [1937.g. CL 1799.panta 2.punkts];

-8-

skt. arī 3468.p. avotus, kur runa starp citu iet par *habitatio* un *usus*. Nav tamdēļ brīnums, ka trešā daļā ir sarežģīta ne tikai terminoloģija, bet sajaukti paši seno un tagadējo tiesību jēdzieni. Vajag būt visapbruņotam juristam, zināt labi ne tikai romiešu tiesību dogmu, bet arī viņu vēsturi. Cik daudz atkristu Senātam darba, cik daudz tiesa dabūtu atpūtas, pilsoni

²⁰¹ Pakalpojumi nav nekas tāds, kas pastāv pēc lietu dabas.

Pakalpojumi, kas veicami no pienākuma apziņas un sniedzami nākotnē, tomēr nepienākas nevienam citam kā vien patronam, jo tie attiecas uz personu, kas tos veic, un ar to, kam tie tiek sniegti. Pakalpojumus, kas saistīti ar tirdzniecību, un citus tādus pašus pakalpojumus var sniegt ikviens un ikvienam. Jo, ja tie attiecas uz kādu amatu, tos pēc patrona rīkojuma var sniegt citam.

izsargātos no nevajadzīgiem izdevumiem, pilnvarotie no nepareiziem ieskatiem par savu klientu tiesībām, ja civillikumi, kuri jau paši par sevi komplicēti, tiktu reformēti tā, kā to pagēr tagadnes dzīve ar viņas jauno izpratni.

Jau sen atpakaļ ievērojamais filozofs-jurists J e h r i n g ' s sacīja: c a u r r o m i e š u t i e s ī b ā m ā r ā n o r o m i e š u t i e s ī b ā m . Tomēr šī autoritatīvā balss palika bez pietiekošas atbildes Latvijā (Vācijā radīja Vācijas kodeksu). Un līdz šim laikam turpina trešo daļu lietot kā kaut ko pilnīgu, sevišķi saistību tiesību laukā. No sacītā sākumā izriet, ka arī saistību tiesības tālu no iedomātās pilnības. Šinī ziņā jāvēlas civillikumu trešās daļas reforma, ņemot vērā ne tikai to, ka labi likumi pavairo tiesisko sajūtu, cienību pret viņu, bet ka arī viņi samazina laiku un līdzekļus nevajadzīgu procesu vešanā, kuri ceļas no tiesību nepilnības.

Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. 1933²⁰²

-286-

V. NODALĪJUMS.

Civilprasība un tās celšanas sekas

§ 71. Prasības un to veidi

I. Kad personas materiālās tiesības ir traucētas, un viņai vajadzīga tiesas palīdzība un aizsardzība, – viņa griežas pie tiesas, pieprasot šo palīdzību un aizsardzību. Pēc likuma šāds pieprasījums izteicams sevišķā formā, kuru sauc par p r a s ī b u (*actio, укрѣ, Klage, Demande*).²⁰³

Tiesai iesniedzamā prasībā ietvertais prasījums (*actio*) jāatšķir no materiāli-tiesiskā prasījuma (*Sachlegitimation*). Šis pēdējais prasījums ir pretenzija (*Anspruch*), un to iespējams apmierināt ne tikai tiesas ceļā ar piespiedu izpildīšanu, bet arī ar dažādiem citiem likumīgiem līdzekļiem, piem., ar ieskaitīšanu (*compensatio*; Civillik. 3545.²⁰⁴, 3560.p.²⁰⁵), ar aizturēšanu (*rententio*; Civillik. 3381.p.²⁰⁶), ar ķīlāšanu (*Pfändung*; Civillik. 3387.²⁰⁷, 3389.²⁰⁸, 4264.²⁰⁹, 1404.p.²¹⁰). Iespējami gadījumi, kad materiāli-tiesisko prasījumu tiesas ceļā nevar realizēt. Tas var pastāvēt patstāvīgi, arī bez prasības, un mūsu Civillikumos var atrast tādus prasījumus, kuri nebauda tiesas aizsardzību

²⁰² Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. R., Autora izdevums, 1933. [Civīlprocesa mācības grāmata \(1933\) \(lndb.lv\)](#)

²⁰³ Kaut gan Civilprocesa nolikums 11.p. runā par s t r ī d i e m , kas piekrīt tiesu iestāžu izšķiršanai, tomēr no tā neizriet, ka tiesa skata cauri tikai s t r ī d u s prasības. Liels daudzums prasību nemaz nav strīdus lietas, kā, piem. parādu prasības, kuras parādnieks nav apmierinājis līdzekļu trūkuma dēļ. Tamdēļ pareizāki, liekas, izteicieni – „prasība”, „prasības sūdzība”, kuri ietver sevī ideju par prasītāja aktīvu tiekšanos pēc savām tiesībām (*Rechtsverfolgung*), pat ja iztrūkst strīdus no atbildētāja puses, jo atbildētājs bieži vien procesā izturas pilnīgi pasīvi.

²⁰⁴ CL 1846.p.

²⁰⁵ CL 1853.p.

²⁰⁶ CL 1734.p.

²⁰⁷ CL 1741.p. pirmā daļa.

²⁰⁸ CL 1742.p.

²⁰⁹ CL 2239.p.

²¹⁰ CL 1736.p.

(Civillik. 3618.²¹¹, 3723.²¹², 4343.²¹³, 4344.p.²¹⁴). Turpretim, tiesai iesniedzamā prasībā ietvertais prasījums ir prasījums, kas realizējams vienīgi tiesas ceļā un ar tiesas palīdzību.

Civillikumos varam atrast vecās prasību klasifikācijas iespaidu atkarībā no tā, uz ko vērsta prasība. Ņemot vērā, ka vietējās materiālās tiesībās ir vairāk speciālu prasības veidu, 1889. gada tiesu reformas pretinieki aizrādīja, ka pēc Civillikumiem (Vietējo likumu kopoj. III d.) katrs atsevišķs institūts bauda tiesas aizsardzību īpatnējas prasības veidā, kamdēļ šie krievu 1864. gada procesuālos likumus it kā neesot iespējams piemērot. Šīs domas tomēr neattaisnojās.

-287-

II. Civillikumi tiešām paredz vairākas dažāda veida prasības, piemēram:

1) *Īpašuma prasību (rei vindicatio)*, ar kuru īpašnieks var izņemt lietu no ikkatrias trešās personas valdīšanas; šo prasību mērķis ir īpašuma tiesību atzīšana (Civillik. 876.²¹⁵, 897.²¹⁶, 907.²¹⁷, 923.p.²¹⁸).

2) *Aizlieguma prasību (actio negatoria)* – kad īpašniekam vajadzīga tiesas aizsardzība nevis atprasot lietu no trešās personas, kas to nelikumīgi aiztur, bet, lai aizsargātos pret nelikumīgu iebrukumu viņa īpašumā. Aizsardzības mērķis – aizsargāt brīvu rīkošanos ar savu īpašumu (Civillik. 874.²¹⁹, 947.p. 2.pkt.,²²⁰ 1031.²²¹, 1061.p.²²²).

3) *Līguma atcelšanas prasību (actio redhibitoria)* – prasība atcelt pirkšanas līgumu, uzliekot pārdevējam par pienākumu ņemt lietu atpakaļ, ja tai ir trūkumi (*Wandelungsklage*) (Civillik. 3257.²²³, 3260.p.²²⁴).

4) *Cenas samazināšanas prasību (actio aestimatoria jeb actio quanti minoris)* – vērsta uz pārdotās lietas cenas samazināšanu, ja lietai izrādās trūkumi (Civillik. 3257., 3263. p.²²⁵).

5) *Atprasījuma prasību (actio de in rem verso* – viens no romiešu *actiones adjectitiae qualitatis* veidiem), t. i. prasību pret personu, kas iedzīvojusies caur tiesisku darījumu, ko otra persona izdarījusi uz pārstāvības tiesību pamata (Civillik. 56. p.

²¹¹ CL 1893.p.

²¹² Nav pārņemts. 3723. Ja netikumībā vainīgs ne vien saņēmējs, bet arī devējs, vai pat tikai devējs viens pats, tad atprasījuma tiesība atkrīt.

²¹³ Nav pārņemts. 4343. To, kas atļautā spēlē (4341.p.) pazaudēts un patiesi samaksāts, nevar prasīt atpakaļ, bet no tādas spēles cēlušos parāda prasījumus nevar ne piedzīt tiesas ceļā, ne likt priekšā ieskaitam kā pretprasījumus.

²¹⁴ CL 2284.p.

²¹⁵ CL 1041.p.

²¹⁶ CL 1044.p. pirmā daļa.

²¹⁷ CL 1051.p.

²¹⁸ CL 1065.p.

²¹⁹ CL 1039.p.

²²⁰ Nav pārņemts. 947. Pie īpašumtiesīga lietotāja vispārējām tiesībām pieder: (...) 2) tiesība, arī vienlīdzīgi ar pilnīgo īpašnieku, aizsargāt sevi ar visiem likumīgiem līdzekļiem no jebkāda sava valdījuma un īpašuma tiesības traucējuma, kā arī aizsargāt savas tiesības pret ikvienu trešo personu ar īpašuma prasību un valdījuma aizsardzības prasību.

²²¹ 1113.p.

²²² Nav pārņemts. 23.12.1923. atvietots ar Medību likumu.

²²³ CL 1620.p.

²²⁴ CL 1622.p.

²²⁵ CL 1625.p.

4. pkt.²²⁶, 222.²²⁷, 3112.²²⁸, 4211.²²⁹, 4315.p.²³⁰). Še tiek prasīts, lai atvietota persona patiešām būtu iedzīvojusies, kaut arī prasības celšanas laikā iedzīvotais vairs neatrastos atbildētāja mantā. Še apstākļi citādi, kā pie tiešās prasības par iedzīvošanos (Civillik. 3734.²³¹ un 3736.p.²³²), kur atbildība pirmā kārtā izriet no pārstāvības kā tādas.²³³

6) Aizskartās personas prasību pret aizskārēju personīga gandarījuma dēļ (*actiones vindictam spirantes*). Tās nepāriet uz mantiniekiem, ja aizskartais pats nav tās cēlis tiesā (Civillik. 158.–160.p.²³⁴ un 4560.p.²³⁵).

7) Actio Pauliana – prasība atzīt par spēkā neesošu tiesisku darījumu, kas noslēgts *in fraudem creditorum* (Civillik. 116.²³⁶, 4494.p.).

8) Actiones hereditatis – mantojuma prasības (Civillik. 2599.–2620.p.²³⁷).

9) Valdīšanas aizsardzības (*posesora*) prasības – par valdīšanas aizsardzību un traucētas vai zaudētas valdīšanas atjaunošanu (Civillik. 685.²³⁸, 690.,²³⁹

-288-

691.–699. p.²⁴⁰). Tā kā noteikumi par šīm prasībām atrodas arī mūsu Civilprocesa nolikumā, tad tas jāapskata sīkāk.

III. Šis prasību veids, kur tiesnesim jāizšķir jautājums tikai par faktu, bet ne par tiesībām, pamatots uz principa, ka katra pastāvoša valdīšana un lietošana uzskatāma par likumīgu, kamēr nav pierādīts pretējais, un tamdēļ bauda tiesas aizsardzību

²²⁶ Nav pārņemts. 56. Izņēmuma kārtā vīram ne vien jāatzīst, bet arī jāatbild ar savu paša mantu par seko[jo]šo sievas rīcību: (...) 4) par tādiem parādiem, no kuriem vīrs iedzīvojies, bet tikai tādā mērā, kādā tas tiešām noticis.

²²⁷ CL 197.p.

²²⁸ CL 1517.p.

²²⁹ Nav pārņemts. 4211. Par parādiem, ko kalpotājs ietaisījis uz saimnieka vārdu, pēdējais atbild tikai tad, kad tie taisīti viņa uzdevumā, vai kad viņš vēlāk tos apstiprinājis, vai beidzot, kad uz parādu iegūtais izlietots viņam par labu. Citādi saimnieks atbild par sava kalpotāja parādiem tikai vēl neizmaksātās algas apmērā.

²³⁰ Nav pārņemts. 4315. Ja tādos gadījumos (4312.–4314.p.) kāds sabiedrības biedrs rīkojas kaut arī viņas vārdā, bet ne pārējo biedru uzdevumā, tad pret trešo personu atbild vienīgi viņš, izņemot tikai gadījumus: 1) kad pārējie vēlāk darījumu apstiprinājuši, un ar to uzņēmušies solidāru atbildību, vai 2) kad sabiedrība ar šo darījumu iedzīvojusies; šādā gadījumā atbildība tomēr krīt uz katru biedru tikai samērā ar viņa daļu sabiedrībā.

Piezīme. 4311. un 4312.panta noteikumi piemērojami arī tad, kad nevis kāds no biedriem, bet kāda trešā persona noslēgusi darījumu sabiedrības vārdā un tās uzdevuma.

²³¹ CL 2391.panta pirmā daļa.

²³² CL 2392.p.

²³³ Erdmann, IV., 153.lp.

²³⁴ Nav pārņemts. Saderinātās un pavestās tiesības.

²³⁵ Nav pārņemts. 4560. Goda aizskārums, bez savām kriminālsekām, dod aizskartam tikai tiesību prasīt, lai aizskārējs atsauc savus vārdus vai nolūdzas viņu; bet naudas atlīdzību, pēc tiesas ieskata, viņš dabū vienīgi tad, ja ar aizskārumu viņam nodarīts patiess zaudējums vai atrauta peļņa.

²³⁶ Nav pārņemts. 116. Katrs dāvinājums laulāto starpa, kas izdarīts par kaiti viņu kreditoriem, atzīstams par spēkā neesošu.

²³⁷ CL 667.p.–686.p.

²³⁸ CL 915.p.

²³⁹ CL 919.p.

²⁴⁰ CL 920.–926.p.

(Civillik. 682.p.²⁴¹), un sastopams Civilprocesa nolikuma 36. (1806.) panta 2. un 3.pktā, 37. (29.) panta 1. un 2.pktā, 94. (1807.) un 95. (73.) pantos. Šīs prasības piekrīt vienīgi mirtiesnesim pēc nekustamas mantas atrašanās vietas [*forum rei sitae* – C. pr. n. 41. (34.p.)].

Romiešu tiesībās bija paredzēti divējādi interdikti – *interdicta retinendae et recuperandae possessionis*.²⁴² Sakarā ar šiem diviem traucējumu veidiem radās arī divi valdīšanas aizsardzības veidi, atkarībā no tā, vai valdīšanas traucēšana bija saistīta ar valdīšanas objekta zaudēšanu, jeb valdīšana bija traucēta neatņemot valdīšanas objektu.²⁴³

Mūsu materiālās tiesības visā pilnībā patapinājušas romiešu mācību par *actio retinendae vel recuperandae possessionis*, paredzot, no vienas puses, pastāvošās valdīšanas aizsardzību (Civillik. 681.²⁴⁴ un 682.–690.p.²⁴⁵) un, no otras puses, zaudētās valdīšanas atjaunošanu (Civillik. 691.–699.p.²⁴⁶). Sakarā ar to paceļas jautājums, ciktāl mūsu procesuālās tiesības paredz abu minēto valdīšanas traucējumu gadījumus. Šinī ziņā jāatzīmē redakcijas dažādība Civilprocesa nolikuma 36.p. 2.pktā (1806.p. 2.punktā), kurš spēkā Rietumlatvijā (bij. Baltijas provincēs) un it kā paredz vienkārši prasības par traucētās valdīšanas atjaunošanu, un Latgalē spēkā esošā 37.p. 1.pktā (29.p. 1.pktā, kurš runā par diviem prasību veidiem: 1) traucētās un 2) zaudētās valdīšanas atjaunošanu. No sacītā varētu taisīt slēdzienu, ka Latgalē spēkā esošais procesuālais likums paredz abus valdīšanas traucējuma veidus – ar valdīšanas zaudēšanu un bez tādas zaudēšanas, bet Rietumlatvijā tas pats procesuālais likums [C. pr. n. 36. (1806.) p. 2.pkt] paredz tikai aizsardzību traucētai valdīšanai, bez valdīšanas zaudēšanas. Tomēr šāds slēdziens būtu pavisam nepareizs, jo nepietiekoši skaidro un īso Civilproc. nol. 36.p. 2.pkta (1806.p.

-289-

2.pkta) redakciju pilnīgi papildina pantā minētā atsaucē uz Civillik. 682.–699.p.²⁴⁷, kuri, kā augšā aizrādīts, paredz abus valdīšanas traucējuma veidus (sk. sevišķi 698.p.). Kas attiecas uz Latgalē spēkā esošā Civilproc. nol. 37.p. 1.pkta (29.p. 2.pkta) redakciju, tad līdz 1912.g. šē bija spēkā agrākā neizdevīgā 29.p. 4.pkta redakcija, kas paredzēja prasības par traucētas valdīšanas atjaunošanu, noklusēdama šās prasības iespēju, ja valdīšana zaudēta; likumdošanas motīvi Valsts kancelejas izdevumā turpretim norāda uz strīdiem sakarā ar mantas atņemšanu un citiem likumīgās valdīšanas traucējumiem.²⁴⁸

²⁴¹ CL 912.p.

²⁴² Sal. Dernburgs. 1.sēj. § 185 un turpm.

²⁴³ Sal. Austrijas Civilprocesa likumu 454. p., kurš paredz: 1) valdīšanas aizsargāšanu un 2) traucētas valdīšanas atjaunošanu; Vācijas BGB. 861. un 862. p., kuri izšķir: 1) valdīšanas atņemšanu (*wird der Besitz dem Besitzer entzogen*) un 2) valdīšanas aizkavēšanu (*wird der Besitzer im Besitze gestört*); skat. arī O. Zwingmann. „Valdīšana šolaiku tiesībās”. Tiesl. Min. Vēstn. 1926. g. 2./3.–7./8.

²⁴⁴ CL 911.p.

²⁴⁵ CL 912.–919.p.

²⁴⁶ CL 920.–926.p.

²⁴⁷ CL 912.–926.p.

²⁴⁸ Sal. Civilproc. nol. atcelto 1310.p., kurš arī paredzēja abus prasību veidus – nekustamas mantas atņemšanas un valdīšanas traucējumu gadījumus.

Sakarā ar Civilproc. nol. 29.p. 4.pkt. agrākās redakcijas neskaidrību Krievijas Senāts savos spriedumos²⁴⁹ paskaidrojis, ka minētais 29.p. 4.pkt. paredz abus prasību veidus, t. i. no vienas puses, prasības par tādas valdīšanas atjaunošanu, kas zaudēta sakarā ar atbildētāja darbību; un, no otras puses, prasības par traucētas prasītāja valdīšanas atjaunošanu, kad valdīšana gan palikusi prasītājam, bet traucēts šīs valdīšanas mierīgums un neapšaubāmība, piem., ja atbildētājs uz prasītājam piederošas zemes pļauj zāli jeb labību, cērt kokus, iznīcina žogus, grāvjus un, vispār, izdara darbības, kas traucē ar valdīšanu saistītās tiesības, neradot tomēr nekustama īpašuma atņemšanu valdītājam. Sakarā ar šiem paskaidrojumiem 1912.gadā grozīja Civilprocesa nolikuma 29.p. 4.pkta agrāko redakciju.

Kā jau iepriekšējās rindiņās aizrādīts, tiesnesis, caurlūkojot šīs prasības, neapspriež tiesību jautājumus, bet konstatē faktus: 1) ka prasītājs valdīšanas un lietošanas traucējuma brīdī patiešām valdījis pār zināmu lietu (kustamu vai nekustamu) un viņu lietojis (sal. Civillik. 693.p.²⁵⁰, 1925.g. redakcijā; Lik. kr. 187),²⁵¹ 2) ka valdīšanas vai lietošanas traucējums patiešām noticis un 3) ka no valdīšanas traucējuma laika nav pagājis viens gads, pie kam, ja valdīšanas traucējums noticis slepeni jeb valdītāja prombūtnes laikā, gada laiks skaitās no

-290-

tās dienas, kad valdītājs par traucējumu dabūjis zināt (Civillik. 699.p.²⁵²). Sakarā ar to, ka miertiesnesis neapspriež jautājumu par prasītāja tiesībām, tad ar šāda veida prasībām nav iespējams savienot nekādas citas prasības, kas būtu pamatotas uz tiesībām.²⁵³ Posesora prasība, pēc Civillik. 626.p.²⁵⁴ piezīmes, pieder arī katram turētājam (*detentor*), piem., nomniekam jeb īrniekam (Civillik. 4053.p.²⁵⁵), glabātājam (Civillik. 3785.p.²⁵⁶), atvēlējumaņēmējam (Civillik. 3768.p.²⁵⁷). Tas apstāklis, ka miertiesnesis izšķīris šādu lietu pēc būtības, neizslēdz, protams, iespēju iesniegt, ja vajadzīgs, arī citu attiecīgu prasību, pamatotu uz īpašuma tiesībām, t. i. pavisam uz citu tiesisku pamatu.

²⁴⁹ Kr. Sen. 1892.g. spr. Nr. 18; 1892.g. Nr. 92; 1869.g. Nr. 82. Sk. arī Muravjeva komisijas paskaidrojumus pie krievu Civilprocesa nolikuma jaunās redakcijas projekta – 1900.g. III sēj. 12.–14.lpp.

²⁵⁰ CL 921.p.

²⁵¹ Attiecībā uz Latgali skat. arī Krievu Civillikumu redakcijas komisijas uzskatus (вотчинное право I sēj. 1902.g. 479.–481.p.), pamatots uz Latgales Civillik. 531.p., kurš runā par kuru katru valdīšanu; šī komisija atzinusi, ka likums nešķiro kustamu un nekustamu mantu un tamdēļ valdīšanas prasība iespējama arī attiecībā uz kustamu mantu.

²⁵² CL 626.p.

²⁵³ Valdīšanas aizsardzības prasība pēc būtības vērsta uz valdīšanas restitūciju, izejot no tā, ka katra valdīšana bauda likumā paredzēto aizsardzību (Civillik. 682.p.; Latgales Civillik. 531.p.); pret šādu prasību nekad nav ceļama nedz pretprasība, nedz ieruna, kura būtu pamatota uz īpašuma tiesībām, – posesora prasītājs nav spiests pierādīt savas valdīšanas tiesības, un tamdēļ posesora prasība nav atspēkojama un nav izslēdzama ar pretinieka atsauksmi uz pēdējā valdīšanas tiesībām; tātd pretiniekam nav posesora prāvā atļauts atsaukties uz sava īpašuma tiesību un ar to novērst prasītāja posesora prasību (Sen. spr. 11./V. 1922.g. Bodže l. Nr. 104).

²⁵⁴ CL 876.p. otrā daļa.

²⁵⁵ CL 2130.p.

²⁵⁶ Nav pārņemts. 3785. Glabātājs atbild glabājuma devējam tikai par savu ļaunprātību (*dolus*) vai rupju neuzmanību

²⁵⁷ Nav pārņemts. 3768. Atvēlētās lietasņēmējs kļūst ne vien par tās turētāju, bet arī par valdītāju, tomēr viņa valdījumu aizsargā tikai pret trešām personām, bet ne pret atvēlētāju.

Aplūkotā prasību klasifikācija, kas pastāvēja agrāko Baltijas guberņu tiesās līdz tiesu reformas ieviešanai, ar tiesu reformas ieviešanu Baltijas provincēs 1889.gadā, ir zaudējusi savu nozīmi.

IV. Lielāka nozīme bija un vēl tagad ir prasību iedalījumam: lietiskās prasībās (*actio in rem, вещной иск*) un saistību jeb personiskās prasībās (*actio in personam, обязательственный или личный иск*), atkarībā no tā, vai jautājums iet par lietisku vai personisku tiesību izlietošanu. Šāds iedalījums atbilst materiālo tiesību galvenām divām nodaļām – lietu un prasījumu tiesībām. Kā viena, tā otra prasība gala rezultātā grib panākt tādu spriedumu, kas piespiedu atbildētāju izdarīt zināmu darbību, t. i. panākt prasītāja tiesību realizēšanu spaidu ceļā: izdot prasības priekšmetu, samaksāt piespriesto summu, izpildīt saistību, kamdēļ abas šīs prasības apvieno kopējs nosaukums – izpildīšanas prasības (*Leistungs oder Vollstreckungsklagen, иски об исполнении или принуждении*).

Šīs prasības piemērojamas tiem gadījumiem, kad atbildētājs ir traucējis prasītāja tiesības; un, tā kā šādās prasībās no atbildētāja piespriež zināmu izpildījumu, tad šīs prasības sauc

-291-

arī par piespriešanas prasībām (*actiones cum condemnatione*) vai par prasībām ar izpildu spēku (*иски с исполнительною силою*).²⁵⁸

V. Otrs prasību veids [sk. atzīšanas prasības] (..)

-293-

Izpildīšanas prasības iesniegšanas iespējamība nav par šķērslī atzīšanas prasības iesniegšanai.²⁵⁹ Lai gan šis prasību veids atrod pamatu mūsu Civilprocesa nolikuma 3. (1801.)p., kurš agrāk bija spēkā tikai Rietumlatvijā, tomēr no tā vēl neizriet, ka Latgalē, kur spēkā Latgales civillikumi, ievērojot tikai Civilprocesa nolikuma 1.p. noteikumu, šādas prasības agrāk nevarētu celt. Krievu Senāts vienu laiku turējās pie šā negatīvā uzskata,²⁶⁰ bet vēlāk no šā uzskata atteicās. Iespēja celt šāda veida prasības izriet no Civilprocesa nolikuma (1914.g. izd.) 1100., 1346., 396.p.²⁶¹ Tagad ar 1931.g. noveli 3. (1801.) p. attiecināts arī uz Latgali. (..)

Būmanis A. Pretenzija, prasība un prasījums. 1935²⁶²

Civillikumu tulkojuma 1.izdevumā, sekojot krievu tekstam, vārds „притязание” pēc vācu tekstā atbilstošā termina „Anspruch” bij[a] latviskots ar vārdu „pretenzija”. 2. izdevumā šī termina vietā visur lietots vārds „prasība”. Var rasties jautājums, vai

²⁵⁸ Гольмстенъ. Учебникъ русскаго Гражданскаго судопроизводства, 1907.g.

²⁵⁹ Muravjeva komisijas paskaidrojumi pie Kr. Civilprocesa likumu projekta jaunās redakcijas I sēj. 91.p.; citādos uzskatos ir Plank. Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts, II sēj. 1896.g. 181.p.

²⁶⁰ Skat. Kr. Sen. 1875.g. spr. Nr. 246, 1875.g. Nr. 1052.

²⁶¹ Skat. arī Kr. Sen. 1882.g. spr. Nr. 82. 1893.g. Nr. 6, 1880.g. Nr. 186, 1881.g. Nr. 116.

²⁶² A.Būmanis. Piezīmes pie civillikumu latviskojuma 2.izdevuma. TMV, 1935/2, 327.–332.lpp.
<http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pp|issue:289081|article:DIVL418>

tāds grozījums ir lietderīgs, sevišķi tāpēc, ka terminu „prasība” lieto arī citā, proti, krievu nozīmē un vai tādā kārtā šāds termins ar divējādām nozīmēm nevar dot iemeslu neskaidrībai.

Termins „pretenziju” atmests tāpēc, ka tas ir svešvārds un nepieder pie tiem, ko vispār mēdz lietot kā juridiskus terminus. Tā, piem., romiešu tiesības tādu terminu nepazīst. Vārds „praetensio” jaunlatīņu valodā atvasināts no latīņu vārda „praetendere”, kas, starp citu, apzīmē arī „in Anspruch nehmen” (sk. Heumann und Seckel, Handlexikon, 1914⁹, 454. lpp.), latv. „prasīt”. Tāpēc latv. valodā „praetensio” jātulko ar vārdu „prasība”. Tātad no šī viedokļa minētam jauninājumam nekā nevar pārmest. Atliek tikai vēl noskaidrot sekojošus jautājumus: a) vai nevar izcelties jukas sakarā ar to, ka terminu „prasība” jau lieto krievu „иск” nozīmē un b) vai nevar rasties neskaidrība arī tāpēc, ka no tā paša vārda „prasīt” ir jau atvasināts cits termins ar līdzīgu, bet tomēr citādu nozīmi, proti, „prasījums” (Forderung, требование).

Atbildot uz pirmo jautājumu, vispirms jākonstatē, ka nav nekāda iemesla vārdu „prasība” saprast tik šauri, kā to dara tie, kas ar šo vārdu grib apzīmēt tikai kr. „иск”. Vārdam

-328-

„prasīt” ikdienišķā dzīvē ir plašāka nozīme un viņu lieto visos tais gadījumos, kad kāda persona sagaida, vai kad viņai ir tiesības sagaidīt no otras personas kādu darbību (ka tā kaut ko dos vai darīs, resp. nedarīs, piem., „prasi suņam desu”; „prasīt prasu kaimiņam, nesēj zirņus ceļmalā” v. t. t., sk. Endzelīna-Mühlenbacha L. V. V. vārdu „prasīt”). Tāpat attiecīgi lietojams vārds „prasība” (piem.: „pēc jaunlaiku prasībām”). Tāpēc nav nekāda iemesla lietot šo vārdu tikai krievu „иск” nozīmē. Pielaidīsim, ka termins „prasība” šai pēdējā nozīmē jau plaši ieviesies un tāpēc bij[a] atstājams. Arī pret to nav ko iebilst, jo, kā redzēsim, nekādas jukas necelsies, ja vārdu „prasība” lietošim dažādā nozīmē: kā prasību-sūdzību (иск,) un prasību-pretenziju (притязание, Anspruch).

Lai būtu pilnīgi skaidrs, kādās savstarpējās attiecībās atrodas šie termini „sūdzība” (prasība) kā procesuāls akts, „sūdzības (prasības) tiesība”, „prasība” kā „Anspruch” un „prasījums”, tad nodibināsim šeit prasības (Anspruch) jēdzienu.

Prasības (Anspruch) jēdziens ir nesen ieviests zinātnē un par tā nodibinātāju uzskatāms pandektists Vindšēids. Ar prasību saprot tiesību prasīt jeb uzaicināt, lai citas, pie tam noteiktas personas kaut ko dara, vai nedara. Apskatīsim šo definīciju tuvāk. a) Prasība katrā ziņā vēršas pret noteiktu personu. Tāpēc var gadīties arī tā, ka tā nerodas reizē ar attiecīgo tiesību. Visas privātās tiesības, kā zināms, iedala absolūtās un relatīvās. Kamēr pēdējās ir vērstas arvien pret noteiktām personām, pirmās vēršas pret visām 3. personām, uzliekot tām par pienākumu neaizskart tiesīgās personas tiesību. Tātad prasība no šādām absolūtām tiesībām nebūt nerodas tad, kad šīs tiesības nodibina, bet tikai tad, kad tās aizskar, t. i. tad, kad noskaidrojas tiesību aizskārēja persona, kad šis aizskārējs izdalās no visu 3. personu vidus, kas tiesības varēja aizskart. Tā, piem., kamēr neviens nav aizskaris manu īpašuma tiesību, man ir tikai tiesība, bet nav prasības. Mana tiesība vēršas pret visiem, uzaicinot tos atturēties aizskart, bet mana prasība vēršas tikai pret manas tiesības aizskārēju. Relatīvās tiesībās tas var

-329-

būt arī citādi, piem., ja es esmu devis aizdevumu, man rodas prasība pret noteiktu personu – manu parādnieku, b) Prasība var būt vērsta uz darbību, vai; atturēšanos no darbības. Sakarā ar to arī relatīvo tiesību novadā prasība ne arvien izceļas reizē ar attiecīgo tiesību: parasti tās izceļas reizē, ja prasība vērsta uz darbību (piem., parāda samaksu); turpretim, ja prasība vērsta uz atturēšanos no darbības, tad tā nerodas reizē ar subjektīvo tiesību, bet tikai tai brīdī, kad pēdējo aizskar (piem., jums ir tiesība prasīt, lai jūsu dzīvokļa kaimiņš vakarā nespēlētu klavieres un netraucē jūs darbā: tiesība jums ir, bet prasības vēl nav; tā radīsies tikai tad, kad kaimiņš aizskars jūsu tiesības un sāks vakarā spēlēt).

Tagad apskatīsim prasības attiecību pret to tiesību, no kuras tā izriet. No prasības jēdziena apzīmējuma redzams, ka tas nav identisks ar subjektīvās tiesības jēdzienu. Iztirzāsim sīkāk šo izšķirību, kas visspilgtāk vērojama absolūtās tiesībās. a) Prasība ne vien nav identiska ar attiecīgo tiesību, bet nav arī tās sastāvdaļa. Tas vispirms redzams no tā, ka viņām ir dažāds apjoms: tiesība ir vērsta pret visiem, bet prasība tikai pret zināmām, noteiktām personām. Otrkārt, tiesība un prasība izceļas dažādā laikā. Vispirms (absolūtās tiesībās) prasība izceļas pēc tiesības un tikai tad, kad to aizskar, kā jau augšā teikts; otrkārt, prasība var izbeigties agrāk nekā attiecīgā tiesība.

Tomēr ir sakars starp prasību un tiesību, un ja arī tiesība nav atkarīga no prasības, tad prasība ir ievērojamā mērā atkarīga no tiesības. Vispirms, prasība izriet no tiesības. Tiesība ir prasības pamats, bez kura prasība nav domājama. Tāpēc nav abstraktu prasību, bet varam runāt tikai par īpašnieka, ķīlas kreditora u. t. t. prasībām. Citiem vārdiem, katras prasības raksturu noteic tā tiesība, kas ir viņas pamatā. Tālāk, prasība izbeidzas, tiklīdz izbeidzas attiecīgā tiesība. Jo ja tiesība ir prasības pamats, ja nav iedomājama abstrakta prasība bez tiesības, t. i. bez pamata, tad arī dabīgi, ka, izbeidzoties tiesībai, jāizbeidzas arī prasībai.

Kā no augšējā apcerējuma redzams, tad šo zinātnē izveidoto

-330-

„Anspruch” jēdzienu var latviskot tikai ar vārdu „prasība”.

Prasība tāpat ir tiesība uzaicināt citas noteiktas personas, lai tās kaut ko dara, vai nedara. Šāda uzaicinājuma sekas var būt divējādas: vai nu attiecīgā persona to izpilda, vai neizpilda. Ja viņa to izpilda, tad prasība, protams, izbeidzas. Ja viņa to neizpilda, tad tā persona, kam pieder attiecīgā tiesība, var sūdzēt: tā ir sūdzības jeb prasības tiesība (actio) materiālā nozīmē (Klagerecht, право на иск). Šo tiesību viņa var izlietot ar sūdzību jeb prasību tiesā: tā ir sūdzība jeb prasība (actio) formālā nozīmē (Klage, иск). Tā pareizi izšķirot šos jēdzienus, termins „prasība”, kaut arī to lieto tiklab vācu „Anspruch”, kā arī „Klage” un krievu „иск” nozīmē, nekādas neskaidrības nevar radīt.

Arī no tulkojuma ir skaidri izprotams, vai runa ir par prasību kā pretenziju (Anspruch), vai par prasību kā sūdzību – prasību formālā nozīmē (Klage, иск): piem., ja ir runa par prasības celšanu, tad skaidrs, ka te var būt domāta tikai prasība procesuālā nozīmē, jo no vārdiem „prasību celt” (jāpiedomā: tiesā) jau mums jāsecina, ka te norisinās zināma ieinteresētās personas darbība, kurpretim prasība pretenzijas, „Anspruch” nozīmē, protams, savas izcelšanās ziņā ne ar kādu tiesīgās personas darbību nevar būt saistīta. Tāpēc, ja tulkojumā stāv: „prasība rodas”, „prasība izceļas” u. t. t., tad

skaidrs, ka te nekādā ziņā nevar būt domāta prasība kā „иск”, bet prasība kā pretenzija, „Anspruch”.

Beidzot, kas zīmējas uz terminu „prasījums”, tad tas lietojams vienīgi vācu „Forderung”, kr. „требование” nozīmē: ar saistību nodibinās vienai pusei (kreditoram) prasījums, otrai (parādniekam) pienākums jeb parāds.

Siliņš A. Īpašuma prasība pie pirkuma uz nomaksu 1936²⁶³

Saturs

Nomaksas pirkuma juridiskais raksturs

Īpašuma prasība un obligatoriska prasība nomaksas pirkumā

Īpašuma prasības tiesības iestāšanās moments pie nomaksas pirkuma

Pasīvā un aktīvā leģitimācija īpašuma prasībā pie nomaksas pirkuma

Īpašuma prasības pamats un apmērs pie nomaksas pirkuma

Īpašuma prasības vērtība pie nomaksas pirkuma

Īpašuma prasības nodrošināšana pie nomaksas pirkuma

De lege ferenda

-47-

T Ē Z E S

1. Rei vindicatio romiešu tiesībās ir prasība, ar kuru īpašnieks, kurš faktiski nevalda, lietu atprasa to procesuālā kārtībā no neīpašnieka, kurš valda vai tura lietu.
2. Pozitīvā likumdošana ir pārņēmusi rei vindicatio no romiešu tiesībām.
3. Īpašuma prasībai (rei vindicatio) romiešu tiesībās un pozitīvā likumdošanā reizē ir materiāli tiesisks un procesuāli tiesisks raksturs.
4. Nomaksas pirkums ir vērsts uz lietas nodošanu īpašumā un ir atlīdzības darījums. Viņa būtisks elements izteicas īpašuma tiesību aizturēšanā līdz pirkuma maksas samaksai.
5. Nomaksas pirkums ir kredītpirkuma veids ar to vienīgo atšķirību, ka pārdevējs rezervē sev īpašuma tiesības uz pārdoto lietu līdz kreditētās pirkuma maksas samaksai.
6. Īpašuma tiesību aizturēšana nomaksas pirkumā ir pārdevēja nodrošināšanās līdzeklis, attiecībā uz kreditētās pirkuma maksas saņemšanu, un tādēļ neiemieso sevī patstāvīgu interesi pēc īpašuma.
7. Pircējs nomaksas pirkumā, kamēr uz viņu nav pārgājušas īpašuma tiesības, ir uzskatāms tikai par lietas turētāju un lietotāju, juridiskais valdītājs pār lietu paliek īpašnieks.

²⁶³ Siliņš A. Īpašuma prasība pie pirkuma uz nomaksu. Izdevusi grāmatu apgādn. A. Gulbis, Rīgā, 1936.
<http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:646029>

8. Īpašuma prasība, kā lietiska prasība, un prasība par līguma atcelšanu, kā obligatoriska prasība, konkurē savā starpā pie nomaksas pirkuma, atkarībā no līgumslēdzēju gribas un likumdošanas.

-48-

9. Īpašuma prasība pie nomaksas pirkuma ir iespējama, neatkarīgi no prasības par līguma atcelšanu.
10. Īpašuma prasības tiesības iestāšanās momenti nomaksas pirkumā var (būt noteikts ar līgumu) un parasti sakrīt ar pirkuma maksas samaksai nokavēšanu, bet var iestāties arī uz kāda cita līgumā ievesta noteikuma vai likuma pamata, izejot no kura īpašuma prasība var vērsties ne tikai pret pircēju, bet arī pret trešām personām, kuru rokās lieta būtu nokļuvusi.
11. Īpašuma prasībā pie nomaksas pirkuma, aktīvi leģitimēts var būt tikai lietas īpašnieks – pārdevējs. Pasīvi leģitimēts var būt pircējs pēc nomaksas līguma un trešās personas, kas nevar pierādīt labticīgi iegūtas lietiskas tiesības uz lietu.
12. Īpašuma prasībā pie nomaksas pirkuma, prasītājam ir jāpierāda prasības pamats un apmēri un proti, ka viņam pieder īpašuma tiesības uz konkrētu lietu, ka tiesība celt prasību ir iestājusies un ka atbildētājs lietu valda, vai ka pret viņu var celt prasību kā pret valdītāju.
13. Par īpašuma prasības priekšmetu pie nomaksas pirkuma var būt viss tas, ko uz nomaksu var pirkt un pārdot tur, kur īpašuma prasība iespējama.
14. Īpašuma prasības apmērs pie nomaksas pirkuma ir aprobežots ar atprasāmās mantas vērtības nesamaksātās pirkuma maksas apmērā.
15. Īpašuma prasību pie nomaksas pirkuma var formulēt vienkāršā un alternatīvā veidā, pie kam atlīdzības prasībai pēdējā gadījumā ir tikai

-49-

- subsidiāra nozīme attiecībā pret īpašuma prasību, kurai paliek primāra vieta, iekams atlīdzības prasība nav realizēta.
16. Īpašuma prasībā pie nomaksas pirkuma, prasības vērtība nosakāma vēl nesamaksātās pirkuma maksas apmērā, bet obligatoriskā prasībā par līguma atcelšanu – līguma summas apmērā.
 17. Izejot no principa, ka prasītājam pienākas saņemt lietu tādā stāvoklī, kādā tā atrodas prasības celšanas momentā, īpašuma prasība, kur to prasa, ir nodrošināma, aizliedzot atbildētājam lietu atsavināt un lietot.
 18. Lietošanas tiesība nomaksas pirkumā pieder pircējam pēc darījuma būtības, un par lietošanu pārdevējs nekādu atlīdzību nevar prasīt, ja viņš to prasa uz līguma vai likuma pamata, tad pirkuma līgumā ir ieslēgts nomas līgums.
 19. Lai sasniegtu materiālo taisnību nomaksas pirkumā, nav dodama tiesība pārdevējam uz pirkuma līguma atcelšanu.

Sinaiskis V. Trūkumi tiesībās un trūkumi pašā lietā (attiesājumi) 1937²⁶⁴

Saistībās, kas vērstas uz priekšmeta nodošanu, priekšmetam nedrīkst būt trūkumi (faktiskie trūkumi). No šiem faktiskiem trūkumiem nepieciešami atšķirt trūkumus tiesībās uz nodoto priekšmetu (tiesiskie trūkumi). Šie trūkumi var būt divējādi: 1) trūkumi īpašumtiesībās (uz visu priekšmetu vai daļu) un 2) trūkumi īpašumtiesību veseluma ziņā, kā apgrūtināšanā ar trešo personu tiesībām, piem. ķīlām, servitūtu, renti u. t. t.

1) Par attiesājumu sauc parādnieka pienākumu novērst trūkumus tiesībās un pašā priekšmetā vispār.

Tādā kārtā attiesājums pēc savas idejas ir līdzeklis, kas pamudina parādnieku pienācīgi izpildīt savu saistību, jo pie norādīto trūkumu esamības nav pienācīga saistību izpildījuma. Neskatoties uz norādīto vispārējo nosaukumu „attiesājums”, literatūrā netiek atzīts vienāds attiesājuma institūts. Mēdz arī šķirt kā divus patstāvīgus institūtus, attiesājumu kā tiesisku defektu no defektiem pašā lietā.

Tiesām, diezin vai pareizi, savienot vienā institūtā atbildību par tiesiskiem un faktiskiem trūkumiem, vēl pievienojot šē klāt atbildību par lietas solīto labumu trūkumiem (iztrūkumiem) (BGB § 459. 2. pkt., krievu pr. 220.p.).

Atbildība par tiesiskiem trūkumiem uz lietu izriet no pašu atsavināšanas darījumu būtības (īpašuma tiesību pārvešana). Turpretim atbildība par trūkumiem pašā lietā ir institūts, kas nodibināts apgrozījuma interešu labad. Tāpēc arī dažādi ir noilguma termiņi prasību dzēšanai pēc atbildības par tiesiskiem trūkumiem un par faktiskiem trūkumiem (Unger).

Pagasts J. Civiltiesiskie un publiski-tiesiskie prasījumi. 1939²⁶⁵

Jautājums par civiltiesiskiem un publiski-tiesiskiem prasījumiem izriet no jautājuma par to, kādas lietas, kādi prasījumi vispār pēc mūsu Civilprocesa likuma noteikumiem piekrīt civiltiesu pārziņai un kādas lietas, kādi prasījumi piekrīt pārvaldības iestāžu un administratīvo tiesu izlemšanai.

Pēc likuma par agrāko Krievijas likumu spēkā atstāšanu Latvijā (Lik. un Vald. Rīk. Kr. 1919. g. 154 un 1926. g. nr. 84) pie mums vēl šobrīd ir spēkā Krievijas 1864. g. 20. novembra Civilprocesa likums ar Latvijas likumdevēju izdotiem pārgrozījumiem un papildinājumiem.

Šī likuma 1. pants nosaka: „Ikviens strīds par civiltiesībām piekrīt tiesu iestāžu izšķiršanai.”

Lai izprastu šī panta saturu un nozīmi, tad vispirms jānoskaidro, ko īsti saprot ar vārdu „strīds” civilprocesa likuma 1. pantā civilprocesa teorētiķi.

Anņenkovs saka:²⁶⁶ „Ar vārdu „strīds” jāsaprot prasība (иск). Bet par prasību sauc prasījuma dzīvē izvešanu tiesas ceļā, t. i. prasījumu pēc tā, kas mums pieder,

²⁶⁴ „Jurists” 1937/3-4, 47.–48. sleja. <http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:ppissue:175578|page:6>

²⁶⁵ „Jurists” 1939/7-8, 165. – 174. sleja. Izvilkums no raksta „Saistību tiesību statusi”. <http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:ppissue:173497|article:DIVL108>

²⁶⁶ И. М. Тютрюмов. Устав гражд. судопроиз., СПб, 1912. г. 36. paskaidr. pie 1.p.

vai pēc tā, ka m vajadzētu mums piederēt uz civiltiesību pamata, vai prasīju atjaunot traucētās civiltiesības tiesas ceļā.”

Tādu pašu nozīmi vārdam „strīds” piešķir arī profesors Vaskovskis²⁶⁷.

Isačenko²⁶⁸ veltī plašu iztirzājumu Civilprocesa likuma 1. pantam un, atsaucoties uz tiesu un Senāta praksi, paskaidro, ka ar „strīdu par tiesībām” jāsaprot domstarpība (разномыслие) starp divi vai vairāk personām par tiesiska fakta esamību vai nozīmi, kurai seko tāda darbība vai bezdarbība no viena vai vairākiem strīdus dalībniekiem, kas traucē citus brīvi un netraucēti darīt to, ko viņi uzskata par savu tiesību.

Piešķirot vārdam „strīdus” Civilprocesa likuma 1.pantā tādu nozīmi, kādu tam piešķir nupat minētie procesuālisti, varam taisīt slēdzienu, ka 1.pants nosprauž civiltiesu darbības novada robežas tiesību matērijas plāksnē.

Civilprocesa likuma 1.pants nosaka, ka strīdus un no tā izritošais prasījums piekrīt civiltiesu izšķiršanai, ja tas pamatojas uz civiltiesībām, izrit no civiltiesiska statusa. Pretējā gadījumā strīdus un no tā izritošais prasījums civiltiesu pārziņai nepiekrīt.

Kalniņš V. Romiešu tiesību nozīme mūsu laikos. 1939²⁶⁹

-159-

Romiešu tiesību lielos recepcijas apmērus Baltijā skaidri atspoguļo Vietējo civillikumu kopojums (1864. g.), kuru sastādīja profesors Bunge pēc tiesību normām, kādas jau pastāvēja dažādos novados. Sastādot šo likumu tika ņemtas vērā arī slavenās pandektu tiesību mācību grāmatas (Mühlenbruch, Arndts, Mackeldey u. c.), kas romiešu tiesību iespaidu vēl vairāk veicināja.²⁷⁰ Tāpēc Vietējā civillikumā no 4600 pantiem 2882 satur romiešu tiesību normas. Arī jaunais Latvijas civillikums (1938. g.) ietver sevī daudz romiešu tiesību vielas, kas ir pieskaņota mūsu dzīves vajadzībām.

-161-

Romiešu universālie tiesību veidojumi ir ieguvuši arī mūsu laiku privāttiesībās sava veida nemirstību jeb vispārnozīmību. Tāpēc katra tauta, lai izprastu savā valstī spēkā esošās normas, mācās romiešu tiesības un viņu vēsturi. Citiem vārdiem sakot, Eiropas tautu privāttiesību vēsture ir norisinājusies galvenā kārtā pie romiešiem. Arī Latvijas tagadējais civillikums satur ļoti daudz romiešu tiesību vielas. Tādēļ nebūs pārspīlēti, ja teiksim, ka Latvijas civiltiesību vēstures sākums un pamatveidojumi ir meklējami senā Romā. Tāpēc romiešu tiesību vēsture ir lielā mērā arī mūsu civiltiesību vēsture. (..)

Ja Civillik. 5. p. atsaucas uz vispārīgiem tiesību principiem, tad šeit nav domāti tiesību principi vispār, bet tikai tie, kas atrodas pašā Civillikumā. Kaut arī pēc būtības tie būtu romiešu tiesību principi, bet ja tie ir izteikti civillikumā, tad formāli tie vairs nav uzskatāmi kā romiešu tiesības. Tātad līdz ar recepcijas laikmeta izbeigšanos, vairs nevar būt runas par romiešu tiesību formālu piemērošanu civiltiesību praksē.

-165-

²⁶⁷ Е. Васильковский. Курс гражд. проц. Москва, 1913 г., стр. 490.

²⁶⁸ В. Л. Исаченко. Основы гражданск. Процесса. СПб, 1904 г., стр. 5–12.

²⁶⁹ Jurists, Nr. 7/8, 1939, 151.–166. sleja. <http://periodika.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pplissue:173497|page:6>

²⁷⁰ Нольде А. Очерки по истории кодификации местных гражданских законов при гр. Сперанском. Вып. II. Кодификация местного права Прибалтийских губ. СПб, 1914. Skat. tab.

Romiešu jurisprudences meistari ir mums atstājuši daudz dzīvē pārbaudītus atrisinājumu paraugus. Bet tas nenožīmē, ka mēs drīkstam tos bez kritikas pārņemt tagadnes jautājumu kārtošā.²⁷¹ Tas būtu atkal mirušā recepcijas laikmeta paņēmiens, kas pilnīgi nesaskan ar radošo romiešu tiesību garu. Romiešu tiesības nav sastingušu formu mācība, bet gan mūžīgi progresējošu tiesību piemērs. Ja tagadnes modernā literatūra prasa, lai

-166-

tiesību zinātne no sastingušo formu zinības kļūtu par dzīves normējuma mākslu²⁷², tad tas ir būtībā romiešu tiesību lozunga atkārtojums. Tātad vēl tagad pēc ilgiem gadu tūkstošiem atskan modernā laikmeta balsī romiešu slavenā tiesību definīcija, ka tiesības ir laba un taisnības māksla (Ulp-Cels. D. 1, 1, 1, pr.: ius est ars boni et aequi).

Bergmanis J. Zaudēta valdījuma atjaunošana 1940

VCL 693. p. atbilst tagadējā CL 921. p., pie kam, gan teksts pa daļai grozīts. Negrozīts palicis, ka atjaunojams valdījums, kas «atņemts ar varu», bet tālāk vārds «patvarīgi» izņemts un teksts papildināts: «jeb valdītāju izstumjot». Izmestais vārds «patvarīgi», kā to vēsturiskā pārskatā jau atzīmēju, tieši raksturo interdiktus atšķirību no *actio spoli*.

Tā kā CL 920. p. valdījuma atņemšanu apzīmē kā izstumšanu «ar vardarbību», tad CL 921. p. jaunievestais teksts: «valdītāju izstumjot» var tikt pārprasts, ka nepieciešama vardarbība pie personas, lai piemērotu īpatnējos valdījuma atjaunošanas noteikumus.

Tomēr no Civillikuma izstrādāšanas komisijas pārskata un CL pamatā esošas valdījuma idejas izriet, ka tagadējā CL valdījuma atjaunošanas noteikumi pēc satura pārņemti tādi pat, kādi tie bija līdzšinējā VCL. Tamdēļ arī pēc tagadējā CL, atjaunojams katrs valdījums, tiklīdz izstumšana notikusi pretēji izstumtā gribai, neatkarīgi no vardarbības pielietošanas pie izstumtās personas.

Jāpiezīmē, ka īpatnējās valdījuma aizsardzības piemērošanai nepieciešams, lai pretēji valdītāja gribai izdarīta valdījuma atņemšana būtu notikusi bez attiecīga pilnvarojuma; p. p. valdījuma atņemšana uz tiesas izpildu raksta pamata bieži notiek pretēji valdītāja gribai.

Valdījuma atjaunošanas prasībā kā prasītājs ir legītimēts līdzšinējais valdītājs, tāpat arī turētājs. Tā nomniekam, kas pēc LC ir turētājs, pieder tiesība celt prasību valdījuma atjaunošanai par nomas objektu, pie tam arī pret iznomātāju (Latv. Sen. CKD 1929. g. spr. Nr. 369 — Valt. Konr. kop. VIII. s., 17. l. p.). Pret iznomātāju nomnieks šādu tiesību nevar izlietot tikai tad, ja viņš ar to domā

²⁷¹ Sal. Wenger L. Der heutige Stand der römischen Rechtswissenschaft. München, 1927, 105.–108. lp. u. c.

²⁷² Skat. Hildebrandt kādā recenzijas rakstā (Arch. für Rechts-und Sozialphilosophie, 1938 Heft. 1, 103. lp.: „... aus einer Streitscheidungskunde zu einer Lebenskunst...”

panākt no nomas līguma izrietošu tiesību realizēšanu (CKD 1932. g. spr. Nr. 906 — Valt. Konr. kop. IX. s., 78. 1. p.).²⁷³

-30-
TĒZES

1. Romas klasisks tiesības valdījumā aizsargāja prezumētu īpašumu, kamēr jaunāko laiku tiesību zinātne uzskata valdījumu kā dabā eksistējošu kārtību, kas pati par sevi rada tiesības uz aizsardzību.
2. Katra pret valdītāja gribu patvarīgi atņemta valdījuma atjaunošanai, neatkarīgi vai izstumšana, notikusi ar vardarbību pie personas, vai bez tās, piemērojami Civillikuma 920.— 926. p. p. īpatnējie noteikumi par posesorām prasībām.
3. Valdījuma atjaunošanas prasību raksturīgāka īpatnība ir materiāltiesisku ierunu nepieļaušana atbildētājam.
4. Prasību atjaunot valdījumu var savienot ar prasību atlīdzināt zaudējumus, ja vien pēdējie nepārsniedz mirtiesneša piekritību.
5. Civillikumu būtu vēlams papildināt, ievēdot pašpalīdzību valdījuma atjaunošanai.
6. Krimināltiesības valdījumu, kā pašu faktisko stāvokli, neaizsargā, jo no apsūdzētā — dejicienta tiek pieņemtas materiāltiesiskas ierunas.

Čakste K. [Civilprocess](#). 1940²⁷⁴

-57-

§ 21.

PRASĪBA

Prasība ir sevišķā formā ietverts pieprasījums tiesai aizsargāt prasītājam piederošās civiltiesības, kuras traucējis atbildētājs.

TIESĀ IESNIEDZAMĀ PRASĪBĀ IETVERTAIS

PRASĪJUMS UN MATERIĀLI-TIESISKAIS PRASĪJUMS

Tiesai iesniedzamā prasībā ietvertais prasījums (*actio*) jāatšķir no materiāli-tiesiskā prasījuma, kas prezumē pretenziju. Pēdējo iespējams apmierināt ne tikai tiesas ceļā, bet arī ar dažādiem citiem likumīgiem līdzekļiem, piem.,

²⁷³ Bergmanis J. Zaudēta valdījuma atjaunošana. Rīga, 1940, 16.-17. lpp.

<http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pp|issue:661771|page:19>

²⁷⁴ LU mācību materiāls, 1940. LNDB. <http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:645559>
Šī eksemplāra īpašnieks ir P. Lejiņš. Sk. H. Neverževska izdevumu – K. Čakste, Civilprocess 1937.-1940. gada lekcijas. Rīga, 2016.

ar ieskaitīšanu (*compensatio*), ar aizturēšanu (*retentio*), ķīlāšanu. Iespējami gadījumi, kad materiāli-tiesisko prasījumu tiesas ceļā nav iespējams realizēt, piem., *naturales obligationes*. Turpretim tiesai iesniedzamā prasībā ietvertais prasījums ir realizējams vienīgi tiesas ceļā.

CIVILLIKUMOS PAREDZĒTIE PRASĪBU VEIDI

Civillikumi paredz vairākas dažāda veida prasības, proti:

1. īpašuma prasību (*rei vindicatio*), ar kuru īpašnieks var atprasīt lietu no ikkuras trešās personas;
2. aizlieguma prasību (*actio negatoria*), kuru īpašnieks ceļ pret trešo personu, kas nelikumīgi iebrūk viņa īpašumā;
3. līguma atcelšanas prasību (*actio redhibitoria*) – prasību atcelt pirkšanas līgumu, uzliekot pārdevējam par pienākumu ņemt lietu atpakaļ, ja tai ir trūkumi;
4. cenas samazināšanas prasību (*actio aestimatoria*) jeb (*actio quantiminoris*) – prasīt samazināt pārdotās lietas cenu, ja tai izrādās trūkumi;
5. atprasījuma prasību (*actio de in rem versa*), vēršot to pret personu, kas iedzīvojusies ar tiesisku darījumu, ko otra persona izdarījusi uz pārstāvības tiesību pamata.

-58-

6. aizskartās personas prasību pret aizskārēju personīga gandarījuma dēļ (*actiones vindictam spirantes*). Tā nepāriet uz mantiniekiem, ja aizskartais pats nav to cēlis tiesā.

7. *actio Pauliana* – prasību atzīt par spēkā neesošu tiesisku darījumu, kas noslēgts *in fraudem creditorum*;

8. mantojuma prasību – *actio hereditatis*;

9. valdīšanas aizsardzības (*procesora*) prasību – prasot traucētas vai zaudētas valdīšanas atjaunošanu.

PASTĀVOŠĀS VALDĪŠANAS AIZSARDZĪBA UN ZAUDĒTAS VALDĪŠANAS ATJAUNOŠANA

Mūsu materiālās tiesības visā pilnībā patapinājušas romiešu institūtus *actio retinendae vel recuperandae possessionis*, kas paredz traucēta un zaudēta valdījuma atjaunošanu. Šī prasība piekrīt mīertiesnesim. Tiesnesis, izlemjot prasību, neapspriež tiesību jautājumu, bet konstatē faktus:

1. vai prasītājs valdījuma resp. lietošanas traucējuma brīdī lietu faktiski valdījis;
2. vai traucējums noticis;
3. vai no šī fakta nav pagājis vairāk nekā 1 gads. Valdītāja prombūtnes gadījumā gada termiņš skaitās no tās dienas, kad valdītājs par traucējumu resp. zaudējumu dabūjis zināt.

Ja tiesnesis minēto konstatē, tad viņš prasību apmierina, atjaunojot valdījumu vai novēršot valdījuma traucējumu. Posesorā prasība pieder arī turētājam (*detentor*).

LIETISKĀS PRASĪBAS UN PERSONISKĀS PRASĪBAS

Šis sadalījums atbilst materiālo tiesību galvenam sadalījumam – lietu un prasījumu tiesībās. Abas minētās prasības gala rezultātā grib panākt tādu spriedumu, kas

piespiestu atbildētāju izdarīt zināmu darbību. Sakarā ar to abas minētās prasības sauc arī par

IZPILDĪŠANAS PRASĪBĀM

Šīs prasības piemērojamas tiem gadījumiem, kad atbildētājs traucējis prasītāja tiesības. Tā kā šajās prasībās no atbildētāja piespriež zināmu izpildījumu, tad tās sauc arī par piespriešanas prasībām.

PRASĪBAS ATZĪT TIESISKĀS ATTIECĪBAS ESAMĪBU VAI NEESAMĪBU

ir otrs prasību veids, kas krasi atšķiras no jau minētām, jo neprasa no atbildētāja nekādu izpildīšanu. Šajās prasībās tiesai ar spriedumu jānosaka, vai starp prasītāju un atbildētāju pastāv vai nepastāv zināma tiesiska attiecība. Prasību iemesls parasti ir bažas, ka nākamībā prasītāja tiesiskais stāvoklis var ciest, ja tiesa nekonstatētu tiesiskās attiecības, kurās prasītājs ieinteresēts.

-59-

Šīs prasības sauc arī par prejudiciālām prasībām un viņu ierosināšanai nepieciešams:

1. bažas, ka prasības neiesniegšanas gadījumā prasītāja tiesiskais stāvoklis pasliktināsies;

2. likumīga interese, proti, interese novērst strīdīgumu, neskaidrību un nenoteiktību tiesībās;

3. mērķim noteikt zināmas juridiskas attiecības esamību vai neesamību.

Jāatzīmē, ka prejudiciālu prasību var celt tikai līdz tiesību traucēšanas momentam; iestājoties traucējumam, šāda prasība vairs nav iespējama. Prejudiciāla prasība iesniedzama tai tiesai, kurai piekristu prasība tiesību traucēšanas gadījumā.

IZPILDĪŠANAS UN ATZĪŠANAS PRASĪBU SAVSTARPĒJĀ ATŠĶIRĪBA

Izpildīšanas prasība	Atzīšanas prasība
. Prasītāja tiesības jau traucētas;	. Prasītāja tiesības nav vēl traucētas; bet iemesls bažīties, ka viņa stāvoklis var pasliktināties;
. atbildētājam kaut kas jāizpilda;	. tiesa nepiespriež atbildētājam izpildīt kādu darbību;
. prasībai vienmēr pozitīvs raksturs;	. prasība vērsta uz atzīšanu vai noliegšanu, tādēļ tai ir: a) pozitīvs un b) negatīvs raksturs;
. prezumpcija, ka prasītājam pieder tiesība, bet atbildētājam pienākums.	. prasītājs var būt persona, kurai nav pozitīvu tiesību, bet vēlas, lai konstatē, ka tai nav arī pienākumu.

PRASĪBAS AR KONSTITUTĪVA RAKSTURA SPRIEDUMIEM

Šīs prasības vērstas uz juridisku attiecību: a) radīšanu, b) grozīšanu, c) izbeigšanu. Mūsu procesuālos likumos tās nav atsevišķi minētas un tādēļ tās var iekļaut atzīšanas prasībās.

PROCESUĀLĀS ATTIECĪBAS RAŠANĀS ABSOLŪTIE UN RELATĪVIE NOSACĪJUMI

Lai prasība sasniegtu savu gala mērķi un rezultātā rastos vajadzīgais juridiskais efekts, t.i. lietu izspriestu pēc būtības, prasību apmierinot vai noraidot, jāievēro vesela virkne nosacījumu. Daži nosacījumi ir tik nepieciešami, ka pati tiesa *ex officio* raugās, lai viņi tiktu ievēroti un, ja konstatē šo nosacījumu pārkāpšanu, lietu izbeidz. Šos nosacījumus sauc par absolūtiem, atšķirībā no relatīviem, kuru neievērošanas gadījumā seko lietas izbeigšana vienīgi tad, ja to prasa pretējā puse.

-60-

Absolūtie nosacījumi:

1. tiesai jābūt personīgi tiesībspējīgai, t.i., visiem tiesnešiem jābūt attiecīgi ieceltiem un apstiprinātiem tiesneša amatā;
2. prasībai jābūt tādai, kas vispār piekrīt tiesu iestādēm;
3. pusēm jābūt procesuālā ziņā tiesībspējīgām un darbībspējīgām;
4. pārstāvim jābūt tiesībspējīgam un darbībspējīgam;
5. ja prasība pamatota uz noziedzīgu nodarījumu; tad jābūt krimināltiesas spriedumam;
6. ceļot prasību pret tiesnesi, jābūt Senāta apvienotās sapulces iepriekšējai atļaujai;
7. jābūt likumīgai interesei.

Relatīvie nosacījumi:

Relatīviem nosacījumiem tiesa *ex officio* neseko, atstājot ierosināšanu atbildētājam noraidījumu veidā,

1. lietai jābūt piekritīgai tieši tai tiesai, kurā prasību ceļ;
2. nedrīkst būt vienādība starp celto prasību un citu kādu prasību, kuru cēlis tas pats prasītājs pret to pašu atbildētāju un kura jau izšķirta – res judicata. Vienādība pastāv, ja: a) subjekti (prasītājs un atbildētājs) ir vieni un tie paši,
b) objekts ir tas pats,
c) pamati vienādi.
3. prasītājam nepieciešama aktīvā legitimācija (tiesība celt prasību),
4. atbildētājam nepieciešama pasīvā legitimācija (tiesība atbildēt prasībā),
5. prasītājam – ārzemniekam ir jāiesniedz *cautio judicatum solvi*.

-62-

§ 22.

PRASĪBAS LŪGUMA IESNIEGŠANA, TĀ SEKAS UN TĀLĀKA VIRZĪŠANA

Prasības lūguma iesniegšanas kārtību nosaka tiesu iekšējās kārtības noteikumi (kārtības rullis). Likums vienīgi nosaka, ka prasības lūgumu var iesniegt personīgi vai pilnvarnieks.

Iesniedzot prasības lūgumu:

1. tiek pārtraukts kā prasības dzēšanā, tā iegūstamā noilguma tecējums, izņemot gadījumu, ja prasības lūgumu nosūta prasītājam atpakaļ;
2. ja celta prasība par īpašuma tiesībām, tad lietas valdītājs, saņemot pavēsti, kļūst par ļaunticīgu valdītāju;
3. prasītājs no prasības iesniegšanas dienas iegūst tiesības uz likumīgiem 6 %;
4. prasība pāriet uz mantiniekiem.

Iesniegto prasības lūgumu tiesas priekšsēdētājs pārbauda, vai tas ir formāli pareizs. Lūguma tālāk virzīšanā iespējamas 3 variācijas;

1. lūgums formāli pareizs un to virza tālāk likumā paredzētā kārtībā;
2. lūgumam piemīt izlabojami trūkumi. Tādā gadījumā lūgumu atstāj bez tālāk virzīšanas, dodot prasītājam 7 dienu laikā iespēju izlabot trūkumus;
3. lūgumam piemīt neizlabojami trūkumi – prasības lūgumu nosūta prasītājam atpakaļ. Atpakaļ nosūtīta prasība skaitās par neiesniegtu un tā nepārtrauc noilguma tecējumu, bet priekšsēdētāja rīkojumu iespējams pārsūdzēt 2 nedēļu laikā. Ja priekšsēdētājam pārskatoties, defektīvu prasību tomēr virza tālāk, tad tiesai vai nu *ex officio* vai uz atbildētāja norādījumu: a) lieta jāatstāj bez tālāk virzīšanas, b) lieta jāizbeidz.

-66-

§ 23.

PRASĪBAS GROZĪŠANA

agrāk bija noliegta, bet ar 1930.g. noveli tā iespējama, ja atbildētājs neceļ iebildumus. Par prasības grozīšanu nav uzskatāmi sekojoši gadījumi:

1. ja prasītājs savu prasību izsaka noteiktāki vai formāli pareizāki,
2. kad viņš prasībā izlabo acīmredzamās kļūdas,

-67-

3. kad pievieno prasījumiem pieaugumus un % no sūdzības iesniegšanas dienas,
4. kad prasības objekta atsavināšanas vai zuduma dēļ tā vietā lūdz vērtību.

Bez tam prasītājam ir tiesība samazināt savu prasību, bet ne saskaldīt nolūkā nākotnē celt jaunu prasību. Bez atbildētāja piekrišanas prasītājs var grozīt prasību, ja: 1. pirmatnējais prasības lūgumā izteiktais pamats paliek negrozīts un 2. ja lietas iztiesāšana sakarā ar izdarīto grozījumu stiprā mērā sarežģījas un nenovilcinās. Prasība grozāma tikai pirmā, bet ne apelācijas instancē. Viss teiktais attiecas arī uz pretprasību.

-96-

§ 34.²⁷⁵

²⁷⁵ K.Čakste. Civilprocess 1937.–1940.gada lekcijas. Rīga, 2016, 121.–122.lpp.

PRASĪBU OBJEKTĪVĀ APVIEÑOŠANA

Ar to saprot viena prasītāja vairāku patstāvīgu prasījumu apvienošanu vienā prasības lūgumā pret vienu un to pašu atbildētāju. Mērķis: ietaupīt izdevumus, laiku, pūles un novērst savstarpēji pretrunīgu spriedumu iespēju.

Savienošana ir iespējama: a) ja savienojamās prasības nepiekrīt pēc šķiras dažādām tiesām un ja ievērota teritoriālā piekritība, b) ja visu savienojamo prasību procesuālā caurlūkošanas kārtība ir vienāda. Tiesa pati *ex officio* seko pareizas savienošanas noteikumu izpildīšanai.

PAREIZAS SAVIENOŠANAS SEKAS

ir šādas: a) lietas apvieno, un tiesa tās lūko cauri vienkopus, b) par visām savienotām prasībām tiesa taisa vienu spriedumu.

NEPAREIZAS SAVIENOŠANAS SEKAS

ir šādas: a) ja nav ievēroti šķiras piekritības noteikumi par tiesāšanas kārtības vienādību (CPN 361.p.), tad visas savienotās prasības atstājamas bez caurlūkošanas, b) ja pārkāpti teritoriālās piekritības noteikumi attiecībā uz vienu no prasījumiem, tad atbildētājs var ierosināt noraidījumu šim prasījumam.

LĪDZDALĪBA JEB PRASĪBU SUBJEKTĪVĀ SAVIENOŠANA

ar to saprot:

vairāku personu apvienošanas procesā vienas lietas vešanai.

Savienojušies procesu subjekti rada vienu pusi: 1. aktīva līdzdalība – vairāki prasītāji apvienojas pret vienu atbildētāju, 2. pasīva līdzdalība – viens prasītājs ceļ prasību pret vairākiem atbildētājiem, 3. jaukta līdzdalība – vairāki prasītāji apvienojas pret vairākiem atbildētājiem. Mērķis – laika, darba un izdevumu ietaupīšana un varbūtēja pretrunīga sprieduma novēršana.

Līdzdalības nosacījumi:

1. ja tiesība un pienākums, kas ir strīda priekšmets, ceļas visiem no viena un tā paša pamata, vai ja viņiem uz strīda priekšmetu ir kopēja tiesība,
2. ja prasījumi ir vienādi pēc sava priekšmeta (CPN 20.p.)

NEPIECIEŠAMĀ LĪDZDALĪBA

kad vairāku prasītāju vai vairāku atbildētāju apvienošana vienā prasības procesā ir nepieciešama un šā noteikuma neievērošanas gadījumā prasību var atstāt bez caurlūkošanas. Līdzdalība var izcelties gan pašā procesa sākumā, gan arī tālākā procesa gaitā (CPN 20.p.)

-97-

IZTIESĀŠANAS APTURĒŠANA

Tas ir tāds procesa stāvoklis, kad tiesā izcēlušās procesuālās attiecības uz laiku paliek pilnīgā miera stāvoklī.

Izšķir iztiesāšanas apturēšanu:

1. NO TIESAS PUSES AIZ SUBJEKTĪVIEM IEMESLIEM

proti: a) kad viena no pusēm vai kādas puses pilnvarnieks izstājas no procesa sakarā ar nāvi, vai sakarā ar tiesīb- vai darbībspējas zaudēšanu (CPN 782.p.); b) kad abas puses pašas lūdz iztiesāšanu apturēt.

Sekas šāдай apturēšanai ir:

1. visu procesuālo terminu tecēšana apstājas,
2. nekādas turpmākas procesuālas darbības nenotiek,
3. ja 3 gadu laikā iztiesāšanu neatjauno, tiesa *ex officio* iztiesāšanu atzīst par izbeigtu (CPN 790.p.).

2. AIZ OBJEKTĪVA RAKSTURA IEMESLIEM

proti:

1. kad rodas prejudiciāls jautājums (CPN 10.p.),
2. kad izceļas pozitīvs piekritības strīds (CPN 339.p.),
3. kad atbildētājs ceļ noraidījumu (*exceptio conexitatis*), ka lieta stāv cieša sakarā ar otru iztiesāšanā esošu lietu (CPN 661.p.),
4. vairāku tiesnešu atstatīšanas gadījumā (CPN 777.p.).

Kara gadījums neizsauc lietas apturēšanu.

PRĀVNIEKU FAKTISKA BEZDARBĪBA

ir tiešais procesa apturēšanas gadījums, kad tiesai ņemta iespēja bez pušu iniciatīvas dot lietai virzienu.